

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: PED 442
Kandidatuppsats, 10 poäng
41-60 poäng
Datum: 2005-01-17

Lärande genom lek och upplevelse

Sett ur fyra museipedagogers perspektiv

Jonny Jönsson

Handledare:
Margareta Johansson

ABSTRACT

Arbetets art: C-uppsats, 41-60 poäng
Sidantal: 33
Titel: Lärande genom lek och upplevelse, sett ur fyra museipedagogers perspektiv
Författare: Jonny Jönsson
Handledare: Margareta Johansson
Datum: 2005-01-17
Sammanfattning: Denna uppsats berör barnets lärande i skilda museala miljöer, sett ur museipedagogens perspektiv. Syftet med uppsatsen är att undersöka vad museiansvariga och museipedagoger anser deras verksamhet kan erbjuda i form av lärande och lek. Samt analysera kontextens och lekens betydelse för lärande i de olika museala miljöerna. Tidsresan/rollspelet, som får stort utrymme i min uppsats, är uppbyggd och består av lek och upplevelse. Uppsatsens problemformulering är tematiskt utformad eftersom de är skilda företeelser och tendenser jag önskar vaska fram ur empirin, inte specifika frågor. I min strävan att uppfylla syftet har jag utgått ifrån en kvalitativ forskningsstrategi. För genererande av empirisk data har jag genomfört intervjuer med företrädare för skilda museala verksamheter samt gjort observationer av skolklasser på Vikingatiders upplevelseanläggning. Studiens resultat visar att leken har stor betydelse i de olika museala verksamheterna men den är inte uttalad. Den visar också att kontexten spelar en viktig roll i de skilda verksamheterna.
Nyckelord: Upplevelsepedagogik, museipedagogik, lärande, lek, kontext, kontextualisering, tidsresa/rollspel, historiemedvetenhet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte	2
1.2 problemformulering	2
2. Teoretiska utgångspunkter och begrepp.....	2
2.1 John Dewey	3
2.2 Lekens betydelse för upplevelsen och lärandet	4
2.3 Historiemedvetenhet och lärande över tid.....	6
2.4 Rollspel, tidsresa, upplevelse, lek och lärande.....	7
2.4.1 Lärande genom rollspel på Foteviken.....	8
2.4.2 Riddarskolan.....	9
2.4.3 Lärande genom rollspel, en uppföljning.....	9
2.4.4 Jamtli Historieland och Nordiska museets lekstuga.....	10
2.5 Upplevelse och lärandet i traditionell museimiljö.....	11
3. Metod.....	12
3.1 Inledande arbetsgång, litteratursökning.....	13
3.2 Val av metod.....	13
3.3 Flexibilitet.....	13
3.4 Utformning.....	14
3.5 Utförandet av intervjuerna.....	15
3.6 Utförandet av observationerna.....	16
3.7 Förförståelse, fördomar och värderingar.....	17
3.8 Primära och sekundära källor och källkritik.....	17
4. Redovisning av empiri.....	17
4.1 Pedagogiska miljöer.....	18
4.1.1 Foteviken.....	18
4.1.2 Vikingatider.....	19
4.1.3 Landskrona museum.....	19
4.2 Det pedagogiska upplägget.....	19
4.2.1 Landskrona museum (Anneli Oxenstierna).....	19
4.2.2 Fotevikens museum/vikingareservat (Sven Rosborn).....	20
4.2.3 Vikingatider (PU Hörberg, Christel Palmqvist, samt egna observationer).....	21
4.3 Lärarens betydelse för lärandet i museala miljöer.....	21
4.4 Hur upplevde besökarna/barnen sina besök.....	23
4.5 Rollspel och dräkter i den pedagogiska verksamheten.....	23
4.6 Anpassning av verksamheten för att bemöta olika grupper behov och önskemål.....	25
4.7 Vad som önskas förmedlas, problematik och förutsättningen för lärandet.....	25

4.8 Lärandet som sker.....	27
4.9 De olika verksamheternas pedagogiska styrka i förhållande till lärandet.....	27
4.10 Integrerat/tematiskt lärande i verksamheten.....	28
4.11 Tydliggörande av tolkningar i förmedlingen.....	28
5. Diskussion.....	28
5.1 Lekens betydelse för lärandet.....	28
5.1.1 Lekens betydelse för lärandet på Landskrona museum.....	29
5.1.2 Lekens betydelse för lärandet i Fotevikens pedagogiska verksamhet.....	29
5.1.3 Lekens betydelse för lärandet på Vikingatider.....	30
5.2 Kontextens betydelse för lärandet.....	31
5.2.1 Kontextens betydelse för lärandet på Landskrona museum.....	32
5.2.2 Kontextens betydelse för lärandet på Fotevikens museum.....	33
5.2.3 Kontextens betydelse för lärandet på Vikingatider.....	33
Avslutande kommentarer.....	33
Referenser.....	33
Bilaga 1 intervju med Sven Rosborn (Fotevikens museum).....	a
Bilaga 2 Intervju med PU Hörberg och Christel Palmqvist (Vikingatider).....	b
Bilaga 3 Intervju med Anneli Oxenstierna (Landskrona museum).....	c
Bilaga 4 Observationer på Vikingatider.....	d
Bilaga 5 Intervjuguide Foteviken/Vikingatider.....	e
Bilaga 6 Intervjuguide Landskrona museum.....	f
Bilaga 7 Intervjumiljöer.....	g

1. Inledning

Vårterminen 2000 gick en dröm, som jag haft sedan barnsben, i uppfyllelse. Jag började läsa arkeologi. Min lycka var total och det kändes som jag slutligen hade hittat min plats i tillvaron. Fältarbetet inom arkeologin bedrivs på säsongsbasis, man gräver under vår, sommar och tidig höst, och eftersom jag även ville ha ett arbete under senhösten och vintern så behövde jag utöka mina alternativ. Just då kändes det emellertid otänkbart att arbeta med något annat än just fältarkeologi.

Under första veckans studier gjorde vi en exkursion i södra Skåne och tittade på förhistoriska fornminnen och även Skateholmsutställningen på Trelleborgs museum besöktes. På museet mötte vi en museipedagog (vilken även var arkeolog) som berättade hur han hade kommit in i museipedagogiken. Mötet var inspirerande och skapade ett intresse för historisk förmedling hos mig: Det här kunde ju bli komplementet jag sökte till min arkeologiutbildning. Så när jag hösten 2003 var färdigutbildad arkeolog vidtog pedagogikstudier. Målet med studierna var tydligt definierat sedan långt tidigare, att skriva en C-uppsats om arkeologisk förmedling inom museipedagogik.

Jag blev tidigt intresserad av genusroller när jag läste arkeologi, därmed föll det sig naturligt att skriva om detta inom den museala verksamheten. Men som så ofta annars i livet sker inte saker så som man hade tänkt sig att de skulle göra. Detta stämmer i högsta grad med mitt arbete. Ursprungligen ämnade jag främst undersöka hur genusrollerna under vikingatiden konstruerades och förmedlades inom den historiskt anknutna upplevelsepedagogiken. Alltså studera den rådande diskursen inom denna verksamhet. Dock fann jag detta, ganska omgående, vara fruktlöst, inte ens de feministiska arkeologerna kan enas om hur kvinnans ställning i samhället var under denna tidsepok (Andersson & Wörnbring 2000), även om det övervägande flertalet framhåller kvinnans starka sociala ställning under vikingatiden i förhållande till andra tidsperioder i historien. Jag ville dock, inte ännu i alla fall, släppa genusaspekten, som jag tycker är väldigt viktig, även om tanken att primärt koncentrera mig på detta i uppsatsen blev alltmer avlägsen. Nådastöten kom genom den insamlade empirin, där samtliga av mina respondenter poängterade att det framgick för deras besökare att deras verksamhet baserades på tolkningar, eller att verksamheten var strukturerad på ett sådant sätt att sådana frågor inte behövdes tas upp för diskussion. Ansvaret förskjuts därmed från museipedagogen till besökarna att förhålla sig kritiska till det som förmedlades, och eftersom besökarna inte kommer till tals i denna uppsats, inte direkt i alla fall, är det svårt att utvärdera om de uppfattat detta. Således blev det nödvändigt att förändra inriktningen på arbetet.

Det var tänkt att arbetet skulle få en tvärvetenskaplig utformning, alltså inkludera mycket från den arkeologiska diskursen, men så blev inte fallet. I viss mån tas där dock med element från arkeologin, och detta motiverar jag med det faktum att den historiska upplevelsepedagogiken till viss del bygger på arkeologiska tolkningar.

Arbetets fokus ligger på hur museipedagoger uppfattar barns lärande och genom att låta företrädare för skilda pedagogiska arbetssätt, i sin historieförmedling, komma till tals i uppsatsen, vill jag visa hur mångfacetterat eller snarlikt lärandet kan vara i de varierande museala verksamheterna. I uppsatsens empiri tas en företrädare för ett traditionellt museum med (Landskrona museum). Fotevikens museum/vikingareservat står som representant för tidsresan/rollspelet i lärandet och Vikingatider i Löddeköpinge bedriver en verksamhet som jag definierar som historiskt anknuten kontextbaserat hantverksverksamhet. Det är långt ifrån så komplicerat som det låter. Vikingatider är under uppbyggnad och befinner sig i utvecklingskede. Detta kompletteras med mina egna observationer av barns deltagande i aktiviteter på Vikingatider.

Således blir det ett vuxenperspektiv på barns lärande jag utgår ifrån, museipedagogernas och mitt eget. Ett vuxenperspektiv på barn betyder att perspektivet utgår från en vuxens

värderingar eller vuxnas positioner i samhället (Dahlgren & Hultqvist (red.) 1995). Detta är givetvis problematiskt och ger en ensidig bild av lärandet som sker och vad som viktigare är så får barnen, vars lärande står i centrum, inte komma till tals. Dock kommer barnens åsikter om lärandet i dessa former av verksamhet, indirekt fram i teoridelen och i mina observationer. Jag vill också i uppsatsen visa hur komplext och svåröverskådligt lärandet kan vara i dessa verksamhetsformer.

1.1 Syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka vad museiansvariga och museipedagoger anser att deras verksamhet kan erbjuda i form av lärande för barn genom upplevelse och lek. Tidsresan/rollspelet, som får stort utrymme i min uppsats, är uppbyggd och består av lek och upplevelse. Jag ämnar också i min uppsats analysera kontextens och lekens betydelse för lärandet i de olika museala miljöerna.

1.2 Problemformulering

Min problemformulering är tematiskt utformad eftersom det är skilda företeelser och tendenser jag önskar vaska fram ur empirin, inte specifika frågor. Teman som jag studerar i arbetet är:

1. Pedagogiska miljöer
2. Det pedagogiska upplägget
3. Lärares betydelse för lärandet i museala miljöer
4. Hur upplevde besökarna/barnen sina besök
5. Rollspel och dräkter i den pedagogiska verksamheten
6. Anpassning av verksamheten för att bemöta olika gruppers behov och önskemål
7. Vad som önskas förmedlas, problematik och förutsättningen för lärandet
8. Lärandet som sker
9. De olika verksamheternas pedagogiska styrka i förhållande till lärandet
10. Integrerat/tematiskt lärande i verksamheten
11. Tydliggörande av tolkningar i förmedlingen

Det fanns även andra teman som jag önskade belysa men som det på grund av utrymmesbrist inte gick att ha med i arbetet, exempelvis pedagogiska influenser hos pedagogerna eller lekens roll i verksamheten. Emellertid kan en uppmärksam läsare ändå indirekt skönja dessa i bakgrunden.

2. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

Nedan ska jag ingående redogöra för vad upplevelsen genom leken och rollspelet/tidsresan kan erbjuda i form av lärande på skilda plan för barnet, eftersom detta lärande, sett utifrån museipedagogens ögon, är det jag fokuserar på i denna uppsats. För att lärandet ska ta form måste vissa premisser uppfyllas, vilket kommer att förtydligas ytterligare nedan. Centrala begrepp är kontexten och leken. Med denna process skapas upplevelsen. Även historiemedvetenheten är viktigt att ta upp i förhållandet till lärandet, vilket förtydligas ytterligare nedan.

John Dewey är den pedagog/teoretiker vars tankegångar jag främst använder i min uppsats, eftersom jag anser att hans teorier är mycket relevanta i sammanhanget. Dock är jag medveten om att det säkert finns andra teoretiker som skulle kunna fylla samma funktion. Britt-Marie

Borgström (museipedagog) får också mycket utrymme på skilda håll i uppsatsens teoridel. Detta beror på att hon är en förgrundsperson inom den svenska rollspels- och upplevelsepedagogiken, och således väl insatt i dess läropotential och i barns lärande generellt.

2.1 John Dewey (1859-1952)

John Dewey är en inspirationskälla för mig och hans teorier har hela tiden funnits med mig, i bakhuvudet så att säga, under detta arbetes gång. Därmed är det, utifrån denna premiss, berättigat att inkludera hans pedagogiska filosofi i arbetets teoridel. Men det främsta skälet att Dewey tas upp här är hans betoning av upplevelsen och kontextens roll i lärandet, vilket jag tänker fokusera på nedan. I Deweys diskurs, anser jag, att den kontextbaserade upplevelsen är av central betydelse för att lärandet ska ta form. Det är språngbrädan för lärandet. Detta får sin tillämpning genom begreppet "Learning by doing". Där man genom praktisk verksamhet, som är familjär och förståelig för barnen och baserad på deras erfarenheter, rör sig, utan att tappa tråden, med förståelsen, motivationen, mot ett mer abstrakt lärande som ligger (långt) bortom den egna erfarenhetssfären.

Barnet lever i en avgränsad men totalt integrerad värld som utgörs av personliga kontakter (Dewey 1955, s. 5). Ting kommer enbart inom deras erfarenhetsfält om de berör, intimt och uppenbart, barnets, familjens eller vänners välbefinnande. Barnets värld består av personer med sina personliga intressen och inte, till skillnad från vuxenvärlden, av ett ramverk bestående av fakta och lagar. Barn rör sig snabbt och villigt mellan olika intressen, från en plats till en annan, men är inte medvetna om övergångar eller avbrott. De saker som upptar deras intresse hålls samman av den helhet som utgörs av de personer och sociala intressen som de bär med sig i livet. Vad som för tillfället är mest framträdande för barnet av detta, utgör hela dess universum (Dewey 1955, s. 6). Detta universum är flytande, dess innehåll upplöses och omformas med enastående fart. Detta är barnets egen värld. Den utgör helheten och fullständigheten av hans/hennes eget liv. Dewey menar således att barnets värld är holistisk, om än begränsad, i ständig förändring men är konkret och jordnära på samma gång. I barnets värld utgör de närstående den viktigaste påverkningsfaktorn för att skapa sig nya erfarenheter, eller med andra ord "de betydelsefulla andra" i barnets liv (Taylor 1999). Skolämnen i skolan är uppdelade utan hänsyn till sin innebördes (kontextuella) relation till varandra, faktainnehållet är separerat från sin ursprungliga kontext (barnen får bara ta del av slutprodukten) och arrangerad efter generella, logiska och abstrakta principer som är förståeliga för vuxna men knappast för barn (Dewey 1955). Skolmaterialet tar ingen hänsyn till barnets livserfarenheter, utan det är snarare ett direkt substitut för, eller ett externt annex, till barnets vardagsliv (Ibid. 1955, s. 24). Således är skolan atomistisk till sin natur, den blir först holistisk för barnet när han/hon har assimilerat och förstått allt det externa lärostoffet som han/hon successivt förväntas lära sig under sina skolår. Men barnet som är en del av samhällets vardag utanför skolan kan inte förstå och relatera till skolans läroplan och dess verksamhet. Hur ska man då lösa detta problem, enligt Dewey?

För att lärandet i skolan ska bli meningsfullt för individen så måste skolans innehåll anpassas till barnens erfarenheter, livsmiljö och fantasi (deras kontext). Detta måste vara utgångspunkten i skolan (Ibid. 1955).

Fantasin är det medium i vilket barnet lever och det är ständigt närvarande i allt som upptar dess intresse (Ibid. 1955, s. 61). Genom att ge fantasin stimulans genom lek och tillfredställelse, utökas dess flexibilitet, omfattning och sympati. Läroplanen och barnets erfarenheter ska inte ses som två antagonister, utan snarare två medel, som i samklang med varandra, ska främja barnets utveckling. Detta kräver flexibilitet i läroplanen att anpassa sig till barnets nuvarande intressen och styra dem vidare mot mer abstrakta kunskaper, som

förvisso inte kommer att uppfattas av barnen som abstrakt, eftersom den då blir en del i deras alltmer vidgade kontext. Det är upp till läraren att handleda barnet och skapa dessa förutsättningar för barnets lärande, genom att stimulera dess intressen bortom det som ligger närmast vardagen, så att hans/hennes liv berikas (Ibid. 1955, s. 31).

Detta görs rent praktiskt genom begreppet "Learning by doing" vars innebörd betyder, konkret, att genom aktivt, praktiskt, undersökande arbete och lek stimuleras lärandet. Med detta menas inte att barnet enbart lär sig laga mat, hamra och snickra, arbeta med ull eller att sy, utan detta är bara utgångspunkter för ett mer utvidgat, tematiskt lärande som gradvis introduceras i undervisningen (Ibid. 1955, s. 19ff). Genom att börja från början med ett råmaterial och sedan stegvis förädla detta mot en färdig slutprodukt, ger det barnet motivation, förstahandserfarenhet av materialen och sätter honom/henne i kontakt med verkligheten, såsom den är beskaffad. Det öppnar också dörren för att naturligt introducera ett integrerat lärande av andra relaterade ämnen under arbetets gång, eftersom det under arbetets/undersökningens gång uppstår andra relaterade frågor (Ibid. 1955, s. 83). Således blir arbetet placerat i en större historisk, ekonomisk, kulturell kontext vilket genom aha-upplevelsen, öppnar upp för ökad förståelse om världen utanför skolan, då barnen börjar se sammanhangen (kontexten). Genom att barnet förstår syftet med kunskapsinläringen i skolan, då arbetet är upplagt på detta sätt, blir skolarbetet meningsfullt för honom/henne själv och därmed relevant (Ibid. 1955, s. 23). Detta skapar fördjupade kunskapsintressen som barnet själv söker i böcker i biblioteken (Ibid. 1955, s. 85). Upplevelserna barnet gör genom att arbeta praktiskt med enkla material, som kontextuellt är förståeliga för honom/henne, blir alltså startpunkten för en abstrakt fördjupad kunskapsökning, att vidga barnets förståelse och kunskap.

2.2 Lekens betydelse för upplevelsen och lärandet

Det är bra att vara uppmärksam på de olika funktioner leken kan ha för barns utveckling och lärande, från både ett vuxet och ett pedagogiskt perspektiv, eftersom barns lek säger mycket om deras lärande, utveckling och socialisation inom olika områden, samtidigt som barnens lekupplevelser och lekerfarenheter bekräftar deras lärande och utveckling (Lillemyr 2002, s. 42). Både i förskolan och i skolan lägger man vikt vid en variation mellan olika former av lek och lärande (en växelverkan mellan barnstyrda och vuxenorganiserade aktiviteter) för att detta bättre stämmer överens med målet om en allsidig kunskap och förståelse utifrån ett vidgat kunskapsbegrepp (Lillemyr 2002, s. 44). Leken är en förutsättning för lärandet. Någon motsättning mellan lek och lärande finns inte. Tvärtom, leken berikar och utvecklar lärandet (Borgström 2003, s. 19). Barn lär sig ofta genom att undersöka och experimentera, genom upplevelser och skapande aktiviteter, och därför blir leken under de första skolåren ett naturligt medel för att erövra omvärlden. Då är leken också en metod för lärandet. För barn i övergången mellan förskola och skola är leken en grundläggande livs och inlärningsform genom vilket de kan uttrycka sig (Lillemyr 2002, s. 46). I leken är barn inte rädda att bli bedömda efter hur de uppför sig. Lekande barn har en viss kontroll över sina aktiviteter och handlingar och de övar upp sin självständighet och förmåga att ta ansvar. I leken kan barn utveckla sina sociala färdigheter, förmåga att kommunicera med andra, spela ut sina känslor tillsammans med andra barn och pröva att leva sig in i andras situation, vilket utvecklar deras empati. Kajsa (9 år) uttrycker det så här: "När jag leker så lär jag mig leka mer. När jag leker lär jag mig ha fantasi och att vara snäll mot mina kompisar" (Borgström 2003, s. 17). När barn leker omformar de verkligheten så att den överensstämmer med de egna föreställningarna (Borgström 2003, s. 11). I lekens värld är inget omöjligt, de mest orealistiska önsknings kan gå i uppfyllelse (Ibid. 2003, s. 14).

Vad som kan definieras som lek varierar, dock finns det några allmänna egenskaper hos leken som fenomen (Lillemyr 2002, s. 49f). Lek är ett typiskt sätt att vara för barn, ett

karaktäristiskt drag i deras beteende. Lek är en aktivitet som i sig själv engagerar barnet. Den har en motiverande verkan, och i detta ligger en klar indikation på att barnets lek har stort pedagogiskt nyttovärde. Lek har inget mål utöver sig själv, då barnen leker själva, den ger inre tillfredsställelse. Leken fyller många funktioner för barnet. Genom lek lär barnet känna sig själv, leken stimulerar till estetiska uttryck och kan återspegla estetiska upplevelser och erfarenheter. Ibland övergår lek och estetiska aktiviteter i varandra. Lek stimulerar lärande och utveckling rent allmänt, försiggår i samspel med andra och stimulerar och återspeglar barns socialisation till närmiljö, samhälle och kultur. Leken är dynamisk, rörelsen är oberäknelig, äventyrlig och full av spontana infall och den växlar i form och intensitet (Lillemyr 2002, s. 124f).

Lek är alltid med något, barnet har alltid en medspelare/leksak och att samspela ställer krav på spontanitet, flexibilitet, kreativitet och inlevelse. Dock finns det även regler i leken men dessa måste ses i förhållande till lekens särpräglade dynamik. Sett ur ett estetiskt perspektiv så kan konst också betraktas som sprungen ur en lekande hållning. Detta betyder att det inte är det målmedvetna sökandet efter bestämda mål som har betydelse i konstens värld, utan snarare en fri process där det skapas och formas (Ibid. 2002, s. 127f). Det tycks finnas goda grunder att hävda att det är just i leken man ser att barnen uttrycker inre motivation och en ofta positiv självupplevelse. Många betonar emellertid att inre motivation kännetecknar lek som estetiska aktiviteter, kreativitet och humor (Ibid. 2002, s. 267). Alla dessa fenomen innebär engagemang och upplevelse, som i många fall genererar prestation. Lekens värde för skolan är just det att den ger ”näring” till den typen av lärande som präglas av upplevelse, engagemang, kreativitet, och leken som fenomen stärker barnets självaktning. En bra självaktning och känsla av egenvärde är centralt i alla former av lärande. Leken har en särställning när det gäller barns utveckling av självuppfattning, positiv självupplevelse och känsla av trygghet. Därför bör detta vara lekens huvudsakliga uppgift att utveckla. Fokus ska inte, primärt, inriktas på det lärande som kan ske genom leken.

Lek som pedagogisk metod måste innebära att vuxna/pedagoger tar barns lek på allvar, och då de går in i leken, tar hänsyn både till lekens egenvärde och lärande genom lek (Ibid. 2002, s.259ff). Framförallt kan det finnas anledning för pedagogen att gå in i barns lek när målsättningen är att lära barn rolltekniker som en grund för att delta i leken med andra barn, hjälpa barn att bli accepterade som deltagare i leken eller att bidra till att vidare utveckla leken så att den kan ge allsidiga upplevelser och erfarenheter. Andra skäl kan vara att styra leken bort från något barn som dominerar för påtagligt så det drabbar andra, använda leken som temaorganiserad undervisning, att uppmuntra barnen när de ”bjuder in” den vuxne till samspel, eller skapa variationer mellan lek där barn får uttrycka sig fritt, och lek som läraren tar initiativet till. När man arbetar med leken som metod får man aldrig glömma att för barnet är leken ett mål i sig och därför bör pedagogen ha stor kunskap om barn och lekens betydelse. Missförstånd uppstår lätt. Innan pedagogen går in i leken, måste han/hon tolka de iakttagna fenomenen kontextuellt (Dahlgren & Hultqvist (red.) 2002, s. 100f). En forskare iakttog en liten flicka under en ”fri lek” situation på ett daghem. Under hela tiden satt flickan för sig själv i ett hörn, hopkrupen, tyst, förstulen tittande på de andra barnen som lekte mamma, pappa, barn. Tillslut frågade forskaren, full av empati för barnet, deltagande: Vill du inte du vara med och leka? Flickan svarade med iver: Men det är jag också! Jag är bebis-men jag är ännu inte född!

När man använder leken som pedagogisk metod handlar det, medvetet eller spontant, om en form av styrning från pedagogens sida (Lillemyr 2002, s. 268f). Ibland direkt och utifrån, indirekt genom att ordna för leken på ett eller annat sätt eller direkt och inifrån då pedagogen själv deltar. Styrningen måste anpassas efter olika omständigheter, såsom typen av lek, vilka barn det gäller, antalet barn, lekens innehåll och så vidare. Lek integrerat i skolans undervisning ger goda möjligheter till differentiering eller anpassad undervisning, förutsatt att

barnen fritt får ta initiativ, vara självständiga och verka för sina egna förutsättningar. Känslomässigt kan leken hjälpa barnet att bearbeta ängslan och att ge rika upplevelser. Inom låtsas- och rollekens trygga ramar kan barnen bearbeta känslomässiga upplevelser som de upplevt som svåra. De vågar i leken närma sig känslor som kan vara svåra och komplexa att hantera (Borgström 2003, s. 18), medan barnet på ett intellektuellt plan kommer att kunna använda och få full utdelning av sina förmågor inom olika områden (Lillemyr 2002, s. 269). Slutligen utvecklar lek fantasi och kreativitet, under förutsättningen att ingen annan bedömer barnets lek (verkligheten åsidosätts).

2.3 Historiemedvetenhet och lärande över tid

Barns sätt att uppfatta tiden skiljer sig från vuxnas, genom att de inte har en kontinuerlig tidsuppfattning (Borgström 2003, 34). Barnens tidsuppfattning är istället knuten till handlingar och främst lek. Detta kan skapa problem. Om barnet inte är medvetet om att tiden är linjär, blir det svårt att jämföra olika abstrakta tidsperioder och kunna se skillnader. I de miljöer som barn vistas har abstraktionsnivåerna ökat, vilket kan hindra deras utveckling. För var den fysiska verkligheten tydligare (Borgström 2003, s. 25). Genom vardagliga jämförelser, som ligger nära barnet, ökas möjligheten till historisk medvetenhet och förståelse av sin fysiska miljö. Utifrån tematiskt arbete, över ämnesgränserna, skapar man ett sammanhang för barnen vilket kan underlätta deras förståelse för tiden och öka deras historiemedvetenhet.

KG Jan Gustafson följde under åren 1983-1991 en och samma klass från årskurs 6 till gymnasietidens slut i sin strävan att undersöka historiemedvetenheten hos en grupp på trettio individer i det lilla samhället Hossmo, strax söder om Kalmar (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 45). Han utgick från hypotesen att sambandet mellan föräldrarnas och barnens historiemedvetenhet är starkt. Genom djupintervjuer med barn och föräldrar, egen undervisning av klassen och enkätundersökning, stärktes tidigt hypotesen. Av främsta intresse för Gustafson blev att värdera styrkan i sina informanternas historiemedvetenhet, alltså kraften, funktionsdugligheten och innerligheten i barnens relation till det förflutna vilket tillmättes en avgörande betydelse. I djupintervjuerna riktades fokus på informanternas engagemang, förmåga att minnas, att manifesteras fantasi, och berättandets urkraft att regissera och strukturera såväl den lilla som den stora historien. Sammanfattningsvis tecknas en bild av hur unga människors historiemedvetande skapas i relation till föräldrar, hemmiljö, skola och över tid och rum (Ibid. 2002, s. 46). Ytterligare ett resultat av undersökningen, framhåller betydelsen av att hålla den muntliga traditionen vid liv, vilket innebär att berättandet kan räknas som en viktig faktor i stärkandet av unga människors historiemedvetenhet och identitetsbyggande.

Ofta betraktar vi människor i det förgångna som vi och dom, vi har svårt att se likheter mellan oss. Detta är viktigt i ens historiemedvetenhet. I Sverige har historien traditionellt uppfattats som den mörka bakgrunden till det upplysta och lyckliga samhälle vi fick med välfärden (Larsson 2001, s. 52). Historiens funktion har främst varit att bistå med en bakgrund av elände till den moderna lyckan, vilket givetvis försvårar möjligheten att se likheter.

Den kontextuella läromodellen framhåller att allt lärande är situerat i en rad kontexter (Falk & Dierking 2000, s. 10f). Modellen involverar tre överlappande kontexter, den personliga, den sociokulturella och den fysiska. Lärandet är processen/produkten av dessa tre kontexter. För att förstå lärande behövs även tid tas med i modellen, eftersom lärandet enbart kan förstås i ett längre perspektiv. Lärandet kan därmed betraktas som en aldrig avslutad integration och interaktion mellan dessa tre kontexter över tid för att få till stånd meningsskapande. För att förstå dynamiken i lärandet, bör man betrakta den personliga kontexten som något som rör sig

genom tiden. När den är i rörelse blir den konstant formad och omformad då den upplever ting i den fysiska kontexten, vilka förmedlas av och genom den sociokulturella kontexten.

2.4 Rollspel, tidsresa, upplevelse, lek och lärande

Där finns flera olika sätt att iscensätta rollspel/tidsresor, med skilda nivåer av komplexitet, både i intrigen och i rollerna som tilldelas deltagarna. Ofta beror detta på besökarnas ålder, ju yngre de är desto mer allmän är deras roll medan äldre barn har mer individualistiskt präglade roller (Borgström 2003, 109f). Handlingen bör ske i dialog med barnen och anpassas till barnens mognadsnivå och intressen och den ligger nära deras egen lekvärld (Borgström 2003, s. 21f). Som hjälpmedel för att utveckla sin roll kan besökaren få rollkort, där det kort står något om rollkaraktärens egenskaper (Borgström 2003, Fairclough 1994). Tidsresan kan innebära allt från att eleverna får nya kläder, en ny identitet och förväntas aktivt ta del i en annan tid, till att människor besöker ett museum eller historisk upplevelseanläggning och får prova på att arbeta med olika hantverk (Larsson 2001, s. 46).

Barn och lärare kan själva utforma rollspel/tidsresor i skolan utan att behöva förändra miljön alltför mycket eller införskaffa så mycket rekvisita (Borgström 2003, Fairclough 1994).

Drama och rollspel är ett populärt inslag i den verksamhet som museerna kan erbjuda skolor, även om det finns museer som på goda grunder menar att metoden är för resurskrävande (Larsson 2001, s. 46). Rollspel och tidsresor är krävande för alla inblandade. Eftersom en illusion skapas så kan inte aktörerna bryta spelet för att förklara vad som händer eller ge alternativa bilder av historien och det är upp till besökaren att förhålla sig kritisk fastän han aktivt ska engagera sig i intrigen (Larsson 2001, s. 48f).

Rollspel kan användas för att lära barn konflikthantering utifrån historiska exempel, och dessutom för att utöka barnens förmåga till att betrakta det förgångna kulturellt och utöka deras empatiska förmåga (Fairclough 1994). Här är det huvudsakliga syftet inte att återskapa en autentisk historisk miljö där barnen ska lära sig förstå historia, utan även indirekt lära sig, tematiskt, andra relaterande ämnen. Detta ställer således inte samma krav på att ha tidstypiska dräkter, förlägga rollspelet till en historisk plats, även om det ökar trovärdigheten. Den utformning av tidsresa som ställer minst krav på besökarens aktiva deltagande är när barnen/besökaren får träffa en aktör/aktörer som uppträder som en historisk person (helt eller delvis utklädd) och där barnen inte går in i roll. Dock kan barnen ha historiska klädesdräkter på sig för att förstärka känslan av tidsresa. Denna form av rollspel kan ske på en upplevelseanläggning, såsom Fotevikens vikingareservat (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 136ff) på museer, eller återskapas i klassrummet på skolan (Fairclough 1994, s. 7f). I sin renaste form är rollspelet tidsbestämt till ett specifikt datum och plats i det förgångna, och för aktörerna är detta nuet, och någon historia efter detta datum existerar inte för dem. Så är exempelvis verksamheten strukturerad på Jamtli Historieland och Fotevikens vikingareservat (Aronsson & Larsson (red.) 2002, Borgström 2003, Larsson 2001). Aktören kan agera utan att erkänna publikens närvaro eller så kan han/hon anta rollen som en ciceron som vägleder besökaren, genom att agera som eller tala ur en person från det förgångnas perspektiv, i en museiutställning eller på en upplevelseanläggning. (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 20). Denna form av iscensättning av tidsresa skulle kunna beskrivas som varken rollspel eller lek, utan mer som situerat lärande, vilket är det gängse tillvägagångssättet på Fotevikens vikingareservat (Ibid. 2002, 137ff). Eleverna får delta i de olika aktiviteterna och i en guidad tur av anläggningen, men utan krav på lekens inlevelse eller rollspelets rolltagning. Således blir kraven på en kontextualisering större i denna form av tidsresa. För att barnen ska förstå innebörden av de aktiviteter som utförs, måste dessa kopplas till ett sammanhang. Det är inte en självklarhet att en förståelse av den historiska kontexten utvecklas från aktiviteterna.

Barnen kan uppfatta dagen som en spännande utflykt full med roliga aktiviteter, men förmår

inte själva att sätta samman de upplevda delarna. Deras nyförvärvade kunskaper riskerar att bli kuriosa, atomistiska och de får inget holistiskt perspektiv om det saknas en röd tråd i berättandet och aktiviteterna.

2.4.1 lärande genom rollspel på Foteviken

Birgitta Gustavsson hade gruppsamtal, före och efter observationer, med en lärare med skolklass som besökte Fotevikens vikingareservat, samt med museipedagoger på platsen (Ibid. 2002). Barnens och lärarens svar antydde att de hade fått en schabloniserad bild av de historiska skeendena på grund av fragmentiseringen av innehållet. Museipedagogen framhöll att de ville avliva myten om vikingen som en krigisk, våldsam plundrare och istället lyfta fram vikingen som en sillfiskare, köpmän med stora familjer, bönder och trälarna (Ibid. 2002, s.142). Men läraren hade hört något annat: Det dom berättade om var det som jag försöker att dämpa, det krigiska, det våldsamma och karlarna hårda och tuffa...! Denna bild bekräftas också av andra som har gjort observationer på Fotevikens vikingareservat (Wahrgren 2002). Avgörande för om den historiska upplevelsen ska leda till ett skapande av betydelser och inte bekräftande av stereotypa uppfattningar, ligger i pedagogernas förhållningssätt till, och uppmärksamhet på, processerna i en efterföljande dialog med eleverna. Hur förändrades synen på vikingarna efter skolklassens besök? Distansen till vikingatiden före besöket var stor, endast några få uttryckte likheter mellan då och nu (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 157f). Efter besöket uppvisade barnen ett förändrat tänkande. De lyfte fram fler likheter mellan nu och då som de gemensamt kom fram till under samtalets gång. I mötet med det främmande förändrades elevernas syn på sig själva, tidsresan blev för eleverna det annorlunda, det främmande, ett annat sammanhang som blev nödvändigt för att ett förändrat tänkande skulle ske. Tidsresan var viktig för att eleverna skulle kunna se likheterna mellan nu och då och genom denna upptäckt få en känsla av att jag är en del av historien, de kom även att betrakta den vikingatida människan som ”människor som vi”.

Inom Annales-skolans historiediskurs talas det om skilda ”tidsflöden” eller ”varaktigheter” som är olika företeelser som sker samtidigt, i varierande tempo, på skilda plan/nivåer i samhället (Larsson 2000). Inom den arkeologiska forskningen berörs huvudsakligen det ”tidsflöde” som befinner sig på macroperspektiv, statsbildning, kolonisation mm, det övergripande perspektivet eller den stora historien, om man så vill. I fältarbetets rapportering är det istället ett mikroperspektiv som vanligen framkommer, alltså livsbetingelserna för den enskilda individen på lokal nivå i det förgångna. Vad vill jag då säga med denna utveckelse? Jo, barnen uppfattade ”det tidsflöde” som representerade det vikingatida samhället i stort som dominerat av krigiska, starka män, och fick en stereotyp bild av detta som följd. Dock utifrån det ”lokala tidsflödet” som iscensattes på anläggningen, uppfattades den enskilda människan som inte speciellt olik oss. Barnen kunde, till följd av besöket, lättare leva sig in i en annans situation, förstå deras livsbetingelser och inte se dem som så annorlunda dem själva, vilket är ett av de viktigaste syftena med historiska rollspel i undervisning (Fairclough 1994). Därmed kom barnen, i någon mån i alla fall, att dela uppfattningen som de flesta museipedagoger har, att det egentligen inte finns något nytt under solen (Larsson 2001, s. 51). Människor var inte speciellt annorlunda förr i världen. Lärandet som skedde var alltså dualistiskt. Samtidigt som vrågbilder infördes eller förstärktes i deras historiemedvetenhet, blev synen på individen bättre, mer kulturellrelativistisk, och deras förståelse för den ”lilla historien” förbättrades. Med en sådan historiesyn blir historien en utmärkt bakgrund för lärande, eftersom man har alla möjligheter att dra paralleller och göra jämförelser (Larsson 2001, s. 51).

Den vanligaste synen på rollspel/tidsresor är när både besökare och aktörer är ”i roll” i en historisk miljö. Det sistnämnda är viktigt för trovärdigheten, och man måste tänka på att

anpassa intrigen till miljön/byggnaden (Fairclough 1994). En förfaller ruin kan, exempelvis i en rollspelsituation, vara en byggnad under uppförande eller en som nyligen (i intrigen) raserats.

2.4.2 Riddarskolan

Under medeltidsveckan i Visby arrangerades Riddarskolan av Livrustkammarens Riddarklubb och Gotlands Fornsal för barn i åldrarna 5-10 år. Verksamheten bedrivs även nationellt och turnerar runt i landet. Pojkar är starkt överrepresenterade i Riddarskolan, men flickor är lika välkomna, alla kan bli dubbade till riddare (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 104). Syftet med skolan är att väcka, och tillvarata, historieintresset på ett lekfullt sätt, och att presentera kulturhistoria i vid bemärkelse. Barn ska få se att museer har något att erbjuda dem och fokus ligger på ”riddartiden” i högre ståndsmiljö. Verksamheten är tillrättalagd och presenterar bilden av riddaridealet, istället för den komplexa verkligheten. Dock är det viktigt att detta inte bara blir en lek utan att det harmoniserar med museets intentioner i övrigt (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 105ff). Riddarskolan var (år 2001) placerad i en historisk byggnad från 1200-talet, med femton barn per grupp. Barnen anlände omklädda till riddare eller så fick de låna tidstypiska kläder. De möttes av prinsessan Åsa, pagen Jonas tre Rosor och Husfru Lena som berättade om riddare och ”riddartiden”. Barnen fick prova rustningar, måla egen vapensköld och träffa en riddare från riddarsällskapet Torneamentum. Förhoppningen är att barnen, förutom att utöka sina historiekunskaper, ska förstå att ridderlighet är en egenskap som kan ges positiv mening i samtiden. Dock är barnen huvudsakligen fascinerade av krigföringen, och det är viktigt att barnen får ägna sig åt det de tycker är roligt. Genom att man betonar Tornespelen som idrott och träning och inte utvecklar deras egentliga syfte för barnen, tonas våldsaspekten ner. Tidigare år försökte museet att införa dans, bordskick och andra aspekter av riddarnas liv, men detta föll inte väl ut. Barnen saknade intresse för dessa aktiviteter. Riddarna ses av barnen som superhjältar som funnits på riktigt, vilket illustreras av följande exempel: En kväll på tornerspelet satt en uppskattningsvis sexårig flicka från Riddarskolan och suckade ”Åhhh Tjelvar...” varje gång denne riddare red in på banan.

2.4.3 Lärande genom rollspel, en uppföljning

Hösten 1999 genomfördes en rollspelsdag för högstadiel elever vid Södra Bruket i Degerhamn på Öland, där de gjorde en tidsresa till år 1899 för att delta i dåtidens arbete (Ibid. 2002, s. 48ff). I maj 2001 gjordes ett uppföljande besök hos en av de deltagande klasserna, för att utröna vilket intryck denna upplevelse hade haft på dem, och en öppen enkät delades ut. En majoritet av eleverna var tydligt medvetna om att syftet med rollspelet var att ge en inblick i hur livet tedde sig på Södra Bruk för hundra år sedan, och därigenom få en större förståelse för hur de tänkte, hur hårt livet kunde vara och varför de helt enkelt gjorde saker på det sätt som de gjorde. Påtagligt många av eleverna uttryckte sin tacksamhet över att inte behöva leva som dessa människor gjorde i det förgångna, och betraktade upplevelsen ur ett olikhetsperspektiv, vi och dom (Ibid. 2002, s. 52ff). Samtidigt som eleverna lyfte fram sociala orättvisor och hårt kroppsarbete som negativa aspekter av denna tidsperiod, så poängterade några den starka gemenskapen bland gemene man och den stressfria vardagen, till skillnad från deras egen samtid. Många elever framhöll också att de nu visste hur det var att leva på sina far- och morsföräldrars tid.

Skilda epoker brukar användas för skilda berättelser och anses ha olika didaktiska innehåll (Larsson 2001, s. 50f). Bilden av 1800-talet och sekelskiftets tillvaro på landet används ofta som bakgrund till berättelser om gemenskap och samvaro i familjer och byar, en stillsam nostalgi som ofta presenteras på museer för yngre barn ”hur det var på mormors tid”. Grovt

sätt finns det fyra huvudberättelser om det förflutna; Det var bättre för, Framsteget-det var värre för, historia som landet annorlunda, och idén att där inte är något nytt under solen (Larsson 2001, 49f). Dessa berättelser kan fyllas med skiftande innehåll och svara mot flera olika behov.

De allra flesta av eleverna ansåg att rollspelet var givande, då de fick ikläda sig en helt annan roll, det engagemang alla delaktiga uppvisade under dagen, och en dag då eleverna hade trevligt tillsammans (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 52). Detta är ett historiebruk som skolorna ofta uppskattar som ett lätt sätt att umgås (Larsson 2001, s. 53). Genom att låta klasser delta i rollspel och tidsresor hoppas man uppnå sociala mål, som ökad sammanhållning, respekt för varandra och större förmåga att samarbeta. Generellt sett är skolorna mycket nöjda med hur detta fungerar.

En annan viktig sak som lyftes fram av eleverna var att det inte enbart var de ”duktiga eleverna” som utmärkte sig under dagen, utan snarare tvärtom. Utifrån de frågor eleverna fick besvara slogs det fast att en majoritet uttalade sig i starka positiva ordalag om rollspelsdagen och uppfattade denna som ett givande lärotillfälle om hur det var att leva för hundra år sedan (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 57). Minnesbilderna var över lag tydliga och få elever lämnade diffusa svar om vad som hände denna höstdag 1999. Många elever framhävde att det var ett mycket roligt sätt att arbeta på och att man därför mindes upplevelsen så väl. Den bild av historien som hade förmedlats bedömdes som äkta och hade i många fall gjort starkt intryck på skoleleverna (Ibid. 2002, s. 58).

2.4.4 Jamtli Historieland och Nordiska museets lekstuga

På Jamtli Historieland skapas tidsresan utifrån att man knyter an till de historiska rurala miljöer och odlingar som finns på platsen (miljöerna sträcker sig från 1700-talet till 1930-talet). Teman för tidsresorna följer oftast årstiderna och bondens arbetsår. Syftet med Jamtli är att ge barnen möjligheten att leka sig in i historien (Borgström 2003, s. 5f). Målsättningen är att låta lek och fantasi öppna sinnet och ge minnet det stöd som de egna erfarenheterna ger. När man är aktiv deltagare och är med och formar sin egen upplevelse, då minns man och då blir man intresserad av att lära sig mer. Barnet närmas utifrån det sätt som det omfattar och tolkar sin omvärld, det vill säga via leken (Ibid. 2003, s. 9f). Utifrån ett historiskt perspektiv tas barnen in i en historisk lekvärld, där tidsresan styrs med lyhördhet och lätt hand, och varje tillfälle för lärandesituationer som spontant uppstår, tillvaratas. Utifrån feedback från barnen, föräldrar och lärare visar det sig att barnen långt efter besöket kan berätta om upplevelsen av tidsresan så som vilket namn de hade, vilka sysslor de deltog i och i vilka sammanhang (Ibid. 2003, s. 18). Tidsresan fungerar också bra för att nå de ”besvärliga” och blyga barnen, de blir engagerade, grips av stämningen och deltar aktivt i leken (Ibid. 2003, s. 21f). I handlingen lyfts motsättningar fram eftersom det tydliggör de frågor som önskas exponeras och skapar spänning och dramatik (Ibid. 2003, s. 50). Men eftersom det inte finns någon möjlighet att bygga en långsiktig relation med barnen på grund av att man känner inte till deras bakgrund och erfarenheter, berörs inte svåra ämnen utan handlingen läggs på en jordnära, vardaglig nivå.

På Nordiska Museet i Stockholm har man Lekstugan, som är lekfullt rekonstruerade kulturhistoriska miljöer (svensk allmogekultur) anpassade till barnens lek (Ibid. 2003, 71ff). Verksamheten är likartad Jamtlis pedagogiska arbetssätt, men placerad inomhus. Här får barnen pröva på sysslor (iförda dräkt och i roll) som barn i det förgångna gjorde, genom att använda rekonstruerade föremål, ledda av museipedagoger i roll. Barnens hanterande och upptäckarglädje tillsammans med tematiskt helhetstänkande ger dem kunskap, insikt och upplevelse. Lekstugan är en kontrast till de klassrumslika verkstäder som en del av våra

museer är utrustade med, en visserligen ändamålsenlig och funktionell miljö, men inte särskilt fantasifull och helhetsskapande.

2.5 Upplevelse och lärandet i traditionell museimiljö

Skälet till att människor besöker museer är för att lära, och lärandet är det ”goda” som besökaren får med sig från sin museiupplevelse (Falk & Dierking 2000, s. 2f). Museer framställer sig som läroinrättningar, men det är oklart om besökaren lär sig, hur detta tar form och vad han lär sig. Alla museer existerar inom en större utbildningsinfrastruktur. De är bara en av många källor att hämta kunskap ur. Det största hindret till att förstå lärandet i museimiljö beror på att ansvariga och allmänheten har sett lärande på museer (historiskt) som vara likartat traditionella läromodeller, som lärarens överföring av kunskap genom lektionen till eleven (Ibid. 2000, s. 9).

Lärandet i museer involverar en mängd olika aspekter, av vilka några är relaterade till utställningarna och programmen, medan andra inte är det (Ibid. 2000, s. 8). Varför besökarna kommer, med vem de gör besöket och för vilka skäl, vad de redan vet, vilka deras intresse är, vilka tidigare museierfarenheter de har, och vilka därefter underbyggande händelser som sker i deras liv, spelar en stor roll i lärandet-om inte en större roll-än något som sker under besöket på museet. Man har bortsett från att allt lärande är en ansamlade process, över tid, en process av meningsskapande och att finna samband (Ibid. 2000, s. 12f). Museer är inrättningar där människor ”lär sig” på frivillig basis. Frivilligt lärande tenderar att vara icke-linjärt, är personligt motiverat, och innehåller omfattande val av vad som önskas lära, samt var och när lärandet ska ske.

Under år 2003 genomfördes en enkätundersökning (under v.39-41, v.45-49) på Landskrona museum där 42 lärare från Landskrona och närliggande kommuner betygsatte verksamhetens struktur, utifrån de upplevelser de gjort under sina besök (Landskrona kommun 2003). Utav besökarna kom 69 % från grundskolan, övriga besöksgrupper (gymnasier, vuxna, särskola och förskola) hade en jämn spridningsbild. Hela 92,3 % av besökarna tyckte att utställningen de hade besökt var mycket bra, resterande procent upplevde utställningen som bra eller ok.

Visningarna/verkstäderna upplevde 66,7 % som mycket bra, medan 30,6 % tyckte det var bra eller ok, och 2,8 % svarade vet ej. Personalens bemötande upplevdes av besökarna som mycket bra (84,6 %) eller bra (resterande). På frågan om vilken sorts utställningar man skulle vilja se mer av, svarade 62,5 % utställningar speciellt för barn, och därefter följde utställningar som speglar olika kulturer (45 %), på tredje plats kom konst och hantverk (37,5 %). 87,5 % uppgav i enkäten att nya utställningar skulle göra att de besökte museet oftare och 54,1 % skulle vilja få mer information om aktiviteterna för skolor på Landskrona museum.

I ett tyskt tvärvetenskapligt projekt (Heering & Muller 2002) skapades museiutställningen ”Utforskningen av världen, konstruera världen: Experimentella kulturer inom fysiken från 1500-talet till 1800-talet”. Utställningen genomfördes våren 1998 på Naturhistoriska och förhistoriska museet i Oldenburg. Syftet med utställningen var att besökarna skulle få en möjlighet att experimentera med apparaturer (rekonstruktioner) i olika utsträckning från skilda tidsperioderna, och de ville visa att vetenskaplig verksamhet kan ses både som en del av och som en sammanvävd komponent av samtida kultur och värderingar (Heering & Muller 2002, s.204ff). Vetenskapen skulle inte beskrivas som verket av historiens stora uppfinnare eller bli alltför distanserad i utställningen, utan snarare framstå som en produkt av sin samtid, och därför skulle inte de experimentella resultaten och teorierna betraktas som korrekta eller felaktiga, utan snarare som en del av tidens kultur och dess världsuppfattning.

Utställningen bestod av fem sektioner, som behandlade skilda tidsperioder, platser, kulturer, experimentell verksamhet och vetenskapliga teorier. I varje sektion försökte man synliggöra banden mellan den vetenskapliga verksamheten och dess kulturella kontext. Detta tog sig

konkreta uttryck, i två av sektionerna var få apparaturer tillgängliga för manipulation. Under dessa två tidsepoker var inte vetenskapen öppen för gemene man som illustrerades på detta sett. Utställningen betraktades som en succé, både besöksmässigt, och att besökarna var nöjda med upplevelsen (Ibid.2002, s.211). Speciellt populära var de sektioner där flera olika experiment kunde genomföras och sektion 1, mörkt rum med stjärnhimmel återgiven i taket, där Tycho Brahes experiment visades. Utifrån feedback av besökarna (många var skolelever) drogs slutsatsen att utställningens framgång berodde på möjligheten att återskapa experiment och att detta placerades i en kulturell kontext som ökade förståelsen av experimentet. Deras tidigare erfarenheter var att fysik inte hade något gemensamt med kultur, och de uppskattade detta, för dem, nya perspektiv. Utställningen fungerade bäst för besökarna i en guidad grupp än för ensambesökare, eftersom många besökare kände sig överväldigade och övergivna av upplevelsen. Många enskilda besökare anslöt sig därför till guidade grupper för att få en introduktion av de olika sektionerna. Det visade sig dock att många besökare tyckte det fanns för många texter i utställningen (Heering & Muller 2002, s. 212).

I en kanadensisk studie (Rahm 2002) studerades (genom filmanalys) hur meningsskapande uppstod i en specifik kontext i ett vetenskapscenter. Filmsekvensen visar tre fjortonåriga pojkar som i dialog med varandra och en guide, genom observation av varandra och manipulation av föremålen i en vetenskapsutställning, successivt skapar sig en förståelse av hur himmelen blir blå (vilket var syftet med denna del av utställningen). Utifrån den detaljerade analysen kunde tre linjer av meningsskapande framträda - en förståelse av meningen med utställningen, en förståelse av "Blue sky" fenomenet och pojkarnas eget skapande av förståelse av detta fenomen i denna specifika kontext (Ibid. 2002, s. 229ff). Analysen visade att guiden spelade stor roll i pojkarnas förståelse av utställningen, eftersom de själva inte kunde förstå fenomenet. I centrals utställning arbetar guiderna utifrån den pedagogiska tanken att besökarnas aktiva interaktion och upplevelser i samband med utställningen betonas. Guiderna ska enbart "ingripa" om de blir omeddelade eller om det förefaller som att besökare behöver hjälp för att få utställningen att fungera. Slutsatserna som drogs var att lärandet sker över tid och skilda platser, och är en svåröverskådlig process (Ibid. 2002, s. 241). Därmed är det svårt att säga hur mycket pojkarna egentligen lärde sig vid detta enskilda besök. Lärandet som sker i museer, betraktat ur kontext, spelar en marginell roll, men satt i en kontext med andra former av lärande blir det viktigt och meningsfullt (Ibid. 2002, s. 242). Museer bör även lägga mer fokus på vilka krav utställningar ställer på besökaren och hur besökare kan bli guidade genom en utställning på ett sådant sätt att kraven blir hanterbara och i slutändan meningsfulla (Ibid. 2002, s. 243f). Detta ställer kraven på museer att ständigt analysera sin utformning av utställningar, genom att analysera meningsskapande bland besökarna. Därmed skulle utställningar kunna utformas i specifika kontexter och tillgodose kulturella och politiska behov från specifika besöksgrupper, något som idag inte berörs inom museiforskningen.

3. Metod

Nedan ska jag beskriva hur jag gått tillväga metodiskt i mitt arbete, på vilka premisser arbetet har strukturerats och utformats, samt vilka överväganden och problem jag mötte under arbetsprocessen. Redogörelsen kommer att bli personlig eftersom jag anser att detta är i överstämmelse med de vetenskapliga intentioner som jag har ställt upp i arbetet.

3.1 Inledande arbetsgång, litteratursökning

Den inledande fasen till mitt uppsatsarbete ägnade jag åt att söka litteratur. Jag använde både svenska och engelska nyckelord som jag ansåg vara relevanta för mitt ämnesval, som upplevelsepedagogik, museipedagogik, lärande, rollspel/tidsresa, living history, museums, learning. Jag kombinerade även nyckelorden. Sökande skedde i första hand i sökmotorn Libris där jag fick många träffar och beställde flera böcker på fjärrlån. Dock gjorde en uppretad bibliotekarie på institutionsbiblioteket, via E-mail, mig uppmärksam på att de flesta av de beställda titlarna gick att finna i Lovisa (Lunds universitetsbibliotek katalog). I min litteratursökning användes även Elin, som är en söktjänst för elektroniska tidskrifter. Heering & Mullers (2002) artikel och Rahm (2002) fann jag i Elin.

3.2 Val av metod

Metoden i min undersökning var kvalitativ eftersom jag eftersträvade djup och förståelse, mitt mål var inte att skapa data för generalisering. Därmed kan man säga att jag var influerad av hermeneutiken eftersom fokus i min undersökning låg på förståelse av människors sociala beteende. Hermeneutiken kan definieras som läran att tolka, förstå och begreppliggöra det som är främmande (Jensen & Karlsson 1999, s. 26). För att nå förståelse måste man förstå *helheten* (samhälleliga värderingar och normer) för att kunna förstå *delen* (individen, texten etc.). Kvalitativa metoder har sin styrka i att de visar totalsituationen och en sådan helhetsbild möjliggör en ökad förståelse för sociala processer och sammanhang (Holme & Solvang 1997, s. 79). Mitt mål med uppsatsen var inte att finna förklaringar och utifrån dessa göra generaliseringar (Bryman 2002, s. 24ff). Hermeneutikern arbetar med att tolka verkligheten (Jensen & Karlsson 1999, s. 29). Detta tolkningsarbete innebär att konkretisera och fördjupa sig. Eftersom varje samhälle och tidsepok betraktas som något unikt är det själva *innehållet*, det *kvalitativa*, hermeneutikern ser till (Jensen & Karlsson 1999, s. 29).

3.3 Flexibilitet

Ett annat skäl till att jag valde en kvalitativ metod för min undersökning är dess flexibilitet och lösare struktur, vilket gav mig större frihet i utformningen av undersökningen. I kvalitativa undersökningar är flexibiliteten stor vilket möjliggör att man lättare kan rätta till fel som uppstår under arbetets gång och att man inte är så låst av undersökningens struktur (Holme & Solvang 1997, s. 80). Min D-uppsats i arkeologi var en kvantitativ undersökning som byggde på en rigid hypotes och när hypotesen visade sig vara baserad på felaktiga grunder, blev det svårt att åstadkomma något konkret resultat med min empiri. Jag ville inte hamna i den fällan igen. I kvantitativa undersökningar är forskaren låst av undersökningsplanens fastlagda struktur och har inte möjligheten att ändra sin undersökning till att innefatta ny relevant kunskap, som kan komma fram under det konkreta genomförandet (Holme & Solvang 1997, s. 81). Den kvantitativa forskaren är således begränsad när det gäller i vilken utsträckning han/hon kan fånga den bild av världen som de studerade människorna har (Bryman 2002, s. 267). Ursprungligen hade jag enbart tänkt att företrädare för den historiska upplevelsepedagogiken skulle få komma till tals i arbetet, men efter min första intervju ändrade jag uppfattning. Traditionella museer blev hårt kritiserad i den första intervjun och kritiken upplevde jag som överdriven och ensidig. För att kunna inkludera denna kritik i uppsatsen var det vetenskapligt nödvändigt att även låta den traditionella museala verksamheten uttrycka sin ståndpunkt.

Den kvalitativa forskaren (däremot) föredrar huvudsakligen en forskningsinriktning som rymmer en så liten förvanskning som möjligt av den sociala verkligheten genom att ha en minimal struktur. Detta förmodas öka möjligheterna att fånga det perspektiv som de studerade människorna omfattar, de aspekter av social verklighet som är av speciell vikt för dem, men

som man som forskare inte känt till eller tänkt på eftersom deras verklighet är främmande för en (Bryman 2002, s. 268).

Flexibiliteten i min metod visade sig vara av stor relevans. När fokus försköts i undersökningen blev det relativt smärtfritt att anpassa sig till de nya förutsättningarna.

3.4 Utformning

Inledningsvis var min undersökning av deduktiv karaktär, jag hade utifrån min förförståelse en god bild av vad jag önskade studera och hur detta skulle genomföras. Dock, vilket i efterhand får man säga var klokt, hade jag en generell frågeställning under min datainsamling, då jag genomförde mina observationer och intervjuade mina respondenter, för att få en så heltäckande bild som möjligt och kunna tillvarata ny relevant information som ”dök upp” under insamlingskedet. Jag ville förhålla mig flexibel och först under slutskedet rama in arbetet i ett snävare format, fastän detta är mer arbetskrävande, eftersom jag ansåg att det är bättre att ha ett stort material ur vilket man kan sålla fram det som är relevant än att ha ett liten och kanske otillräckligt arbetsmaterial. Detta kan ge intrycket av att jag gjorde mina intervjuer och observationer med en dold agenda, men så är inte fallet. Det handlar snarare om att gardera sig.

Två vanliga begrepp som används för att bedöma vetenskapligheten i en undersökning är reliabilitet och validitet. Dessa begrepp är nära förknippade med kvantitativa metoder och där finns svårigheter i att tillämpa dem på kvalitativa studier (Bryman 2002, Holme & Solvang 1997, s. 93f). Därför lät jag andra begrepp och kriterier vara vägledande i arbetets vetenskapliga utformning.

Tillförlitlighet är, tycker jag ett viktigt kriterium i en kvalitativ undersökning. Att skapa tillförlitlighet i resultatet kräver att forskaren säkerställer att forskningen utförts i enlighet med de regler som finns och att man rapporterar resultaten till undersökningspersonerna för att dessa kan bekräfta att forskaren uppfattat deras verklighet på ett riktigt sätt (Bryman 2002, s. 258). Efter varje avslutad intervju frågade jag respondenterna om de ville ta del av resultatet när arbetet var avslutat. Detta önskade samtliga.

Det ska vara en riktig eller sann återgivning av vad som skett. Med detta menas att i arbetet ska beskrivas vad som enligt forskarens objektiva mening (åsikter) ägt rum (Holme & Solvang 1997, s. 93). Forskaren måste kunna styrka att han har handlat i god tro, alltså att han inte medvetet låtit sina värderingar eller teoretiska inriktning påverkat utförandet av och slutsatserna från undersökningen (Bryman 2002, s. 261).

Arbetet bör innehålla utpräglade deskriptiva beskrivningar i den mån det behövs för förståelsen av de undersökta förhållandena. För bästa möjliga förståelse bör texten innehålla direkta citat som visar individens uttryckssätt. Dessa tillvägångssätt gör att man genom analysen ska få till stånd en så autentisk återgivning som går av möjliga strukturer, handlingsmönster och social ordning som funnits hos deltagarna i undersökningen (Holme & Solvang 1997, s. 93). Detta gör det möjligt för läsaren att få en ögonblicksskildring av forskarens upplevelse av den studerande situationen. Det är något som jag har tagit fasta på i arbetet, att detaljerat och utförligt beskriva händelseförloppet så objektivt som möjligt i mina observationer och beskrivningar av de miljöer där empirin samlades in. I redovisningen av empirin lämnas mycket utrymme för citat från mina respondenter, för att ytterligare förstärka helhetsbilden.

Öppenhet är av central betydelse i arbetet. Forskaren bör därför säkerställa att det skapas en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser av forskningsprocessen, vilket möjliggör en granskning av kvaliteten i de tillämpade procedurerna och hur de använts (Bryman 2002, s. 261). I detta ingår en bedömning av i vilken utsträckning teoretiska slutsatser är berättigade. Som bilagor i arbeten har jag därför valt att lägga utskriften av mina intervjuer (Bilaga 1-3)

och observationer (bilaga 4) så att läsarna själva kan se om mina teoretiska antaganden är berättigade, väl underbyggda och förankrade i den i arbetet inkluderade litteraturen. Om det finns många olika beskrivningar av den sociala verkligheten, är det när allt kommer omkring trovärdigheten i den beskrivning som forskaren kommer fram till som avgör hur pass acceptabel den är i andras ögon (Bryman 2002, s. 258).

3.5 Utförandet av intervjuerna

Jag har genomfört tre semistrukturerade djupintervjuer med nyckelpersoner för Fotevikens museum/vikingareservat (Sven Rosborn), Vikingatider i Löddeköpinge (PU Hörberg, Christel Palmqvist) samt Landskrona Stadsmuseum (Anneli Oxenstierna). Mina intervjuer var respondent intervjuer, vilket betyder att de som intervjuas är själva delaktiga i den företeelsen man studerar (Holme & Solvang 1997, s. 104). Det viktiga i kvalitativa intervjuer är att tyngden ligger på respondentens egen uppfattning och synsätt och det är han/hon som bestämmer i vilken riktning som intervjun går i, utifrån det de lägger vikt vid (Bryman 2002, s. 300). Det viktigaste för forskaren är att få sina frågor besvarade, inte i vilken ordningsföljd man får sina svar. Viktigt är att förhålla sig flexibel och tillmötesgående. Av stor vikt är att intervjun genomförs i en kontext där respondenten känner sig hemma och avslappnad. I intervjuerna hade jag klarlagda frågor som jag ville ha besvarade, men jag förhöll mig även öppen och mottaglig att följa upp andra relevanta spår som uppenbarade sig under intervjuens gång. I utformandet av min intervjuguide valde jag att göra intervjufrågor generella och förhoppningsvis heltäckande till sin karaktär, eftersom jag ville gå in på bred front och samla in så mycket empiri som möjligt. De utformades i alla hast, då det visade sig vara mycket lättare och snabbare än jag hade trott att få till stånd intervjuer. Alla var väldigt tillmötesgående och vänliga. En kopia av intervjuguiden lämnades över till respondenterna när intervjun var avslutad. För intervjuerna i Foteviken och Löddeköpinge använde jag samma intervjuguide (bilaga 5) Denna reviderades något inför intervjun på Landskrona museum (bilaga 6) eftersom jag då tyckte att detta behövdes. Spontana uppföljningsfrågor använde jag i begränsad utsträckning i första intervjun. Där höll jag mig mest till mina nertecknade frågor i intervjuguiden. Sven Rosborn var den drivande parten i intervjun och jag höll mig relativt passiv, dels beroende på att han var pratsam, där fanns inget behov från min sida att komplettera eller utveckla det han sade, men även beroende på att jag hade vaga och begränsade kunskaper om upplevelsepedagogiken på detta tidiga stadium i arbetet (intervjun genomfördes den 8/11-2004). Jag hade ännu inte hunnit fördjupa mig i litteraturen. Dock såg jag inte detta som ett hinder utan snarare som en möjlighet att närma mig ämnet, genom intervjuerna, med öppet sinne. I den andra och tredje intervjun var jag mer drivande och hade fler uppföljningsfrågor eftersom jag utifrån den första intervjun och inläsning av litteraturen som jag hade valt för arbetet, hade fått fler trådar att följa upp.

Intervjuer med Sven Rosborn och Anneli Oxenstierna genomfördes på deras tjänsterum och Intervjun med PU Hörberg och Christel Palmqvist gjordes i deras fikarum. Således gjordes alla intervjuerna i en kontext där respondenterna kunde känna sig hemma och avslappnade, vilket var viktigt så att de öppnade sig.

Jag var lite orolig att intervjun på Vikingatider skulle domineras av någon av de två respondenterna, men detta visade sig vara obefogat. De kompletterade varandra väl. Intervjumiljön var familjär, jag har tidigare haft viss kontakt med PU och andra anställda på anläggningen under en sommarkurs i arkeologi 2004, så vi kände varandra något. Det faktum att jag också är arkeolog ska nog inte heller underskattas som skäl för att jag ganska omgående accepterades i gemenskapen.

Alla mina intervjuer bandades, efter att först ha frågat respondenterna om det gick för sig. Ljudkvalitén visade sig bli väldigt varierande. I den första intervjun blev bandupptagningen tydlig och klar, medan det i den andra intervjun fanns mycket bakgrunds buller. Där passerade andra anställda genom fikarummet då och då. Därmed var det bitvis svårt att tyda vad som sades på bandet. I den tredje intervjun med Anneli Oxenstierna blev inspelningen av väldigt dålig kvalitet, vilket var konstigt eftersom förutsättningarna var goda för att denna skulle bli lyckad. Möjligen kan det ha berott på akustiken i rummet. Det var mycket svårt att höra vad som sades på bandet, följaktligen tog utskriften lång tid i anspråk. Varje intervju skrev jag ut i minsta detalj, vilket var tidskrävande men nödvändigt för arbetets trovärdighet och öppenhet. Detta kompletterades med icke-verbala reaktioner samt beskrivningar av kontexten som intervjun genomfördes i.

3.6 Utförandet av observationerna

Jag har även genomfört två deltagande observationer på Vikingatider i Löddeköpinge. Den första observationen var spontan, oväntad och kort. När jag skulle genomföra min intervju så visades sig att den skolklass som vistades på anläggningen den dagen inte ännu hade avslutat aktiviteterna. Därför fick jag möjligheten att under cirka en timmes tid observera dem. Jag var inte mentalt inställd på detta men det blev ändå en lärorik upplevelse för mig och jag fick möjligheten att dokumentera en kort men intressant observation. Denna första observation var en dold observation i den bemärkelse att barnen och lärarna inte visste vilken funktion jag hade på platsen, varken jag eller pedagogerna förklarade vad jag gjorde där. Jag höll mig i bakgrunden och försökte att hålla en låg profil. Dock fick jag intrycket att de trodde att jag tillhörde personalen och min närvaro accepterades. Men jag valde att förhålla mig passiv, för om jag aktivt hade deltagit (i skepnaden av museipedagog) så hade jag kanske hjälpt till att utforma gruppens aktiviteter. Detta rör sig då om en manipulerad form av observation, där man studerar gruppens reaktioner i olika situationer och man får inte en autentisk bild av gruppen (Holme & Solvang 1997, s. 115).

Det föreföll inte, i alla fall, som lärarinnorna och barnen påverkades av min närvaro. De var avslappnade, öppna och gladhågade. Pedagogerna på platsen var dock medvetna om min funktion som observatör. Därmed hamnade jag i en gråzon, så att säga, om vad som var dolt eller öppet. Flera forskare växlar mellan dessa två roller och det tycks vara vanligt förekommande (Bryman 2002).

Min andra observation var en öppen deltagande observation. En öppen observation är en undersökning där deltagarna känner till min funktion som observatör och accepterar den (Holme & Solvang 1997, s. 111). PU presenterade mig och min funktion på anläggningen under dagen för barnen och deras lärare. Detta föreföll inte vara något problem, barnen var inte blyga och det verkade inte som min närvaro under dagen påverkade dem i endera riktningen, alltså att de blev hämmade eller att de ”spelade över”. I alla fall så blev detta inte synligt eller uppenbart för mig. De tog ingen större notis om min närvaro. Lärarna var vänliga och besvarade gärna mina frågor. Jag fick lite känslan av att de uppfattade vårt samtal som ”pedagoger emellan”. Dock hade jag i åtanke att oavsett vilken observationsform forskaren väljer så blir han en del av en social gemenskap och påverkar och blir påverkad av omgivningen (Holme & Solvang 1997, s. 115).

I denna observationsform fick jag större handlingsutrymme och möjlighet att röra mig på området obesvärat, utan att behöva tänka alltför mycket på om jag påverkade situationen eller ej. Men jag höll mig fortfarande i bakgrunden och undvek, i vad mån möjligt, aktivt deltagande. Så här i efterhand önskar jag att jag hade lagt mer tid på att observera barnens lekar, men det är som alltid lätt att vara efterklok. Dock är det konstigt att jag inte lade mer

fokus på detta vid insamlandet av min empiri då jag själv använder leken i stor utsträckning i uppfostran av mina egna barn.

3.7 Förförståelse, fördomar och värderingar

När detta arbete började ta form så förutsatte jag att min förförståelse, både arkeologisk men även pedagogisk, skulle vara något som jag i mycket skulle kunna och behöva förlita mig på. Detta antagande från min sida visade sig vara överdrivet, i alla fall på ett medvetet plan. När fokus försköts i undersökningen blev min förförståelse av mindre betydelse medan upplevelse/museipedagogiken kom att dominera. Jag var och är fortfarande intresserad av denna form av verksamhet. Dock var mina kunskaper om området begränsade vid arbetets början och därför blev det som skulle bli en kunskapsfördjupning, en utforskning av ett för mig nytt ämne. Detta erbjöd, som tidigare nämnt, inga större problem då uppsatsens struktur var anpassningsbar. Dessutom var det intressant att sätta sig in i något nytt.

Fördomar är socialt grundade subjektiva uppfattningar om det fenomen som vi studerar (Holme & Solvang 1997, s. 95). Fördomar kan man inte helt frigöra sig ifrån, oavsett om detta gäller vardagslivet eller i forskning. Precis som det är viktigt att vara medveten om sina fördomar så är det viktigt att man är medveten om sina värderingar, eftersom de speglar personliga åsikter och känslor och det är omöjligt att fullständigt kontrollera dessa (Bryman 2002, s. 37). Forskaren bör kritiskt granska sina egna uppfattningar och inte bara leta efter sådant som bekräftar egna fördomar (Holme & Solvang 1997, s. 97). Läsaren har rätt att veta något om de mål, förhoppningar, förväntningar som författaren har med sig ut på fältet, eftersom dessa säkerligen påverkar inte enbart hur han uppfattar saker och ting utan också vad han lägger märke till (Bryman 2002, s. 38).

Det är således av stor betydelse att forskaren reflekterar över sina åsikter och känslor och tydligt redogör för dessa i sitt arbete. Detta är en viktig del av öppenheten i en uppsats och av stor vikt i bedömningen av arbetets trovärdighet.

Jag har under insamlingen av min empiri försökt förhålla mig självkritisk, öppen och objektiv mot mina respondenter i intervjuerna och i mina observationer. Att förhålla sig helt objektiv är givetvis en omöjlighet, omedvetet kan värderingar och fördomar smyga sig in, men det har varit min riktlinje under arbetets gång.

3.8 Primära och sekundära källor och källkritik

Jag har huvudsakligen använt mig av primära källor i detta arbete eftersom jag anser att det är bäst att använda ursprungskällan för att undvika förvanskningar och feltolkningar. Med detta sagt är jag medveten att många av mina källor (om man studerar min litteraturlista) är översatta från sitt originalspråk och man kan således hävda att de genom översättningen har blivit sekundära källor. Det kan vara svårt att finna samtliga författare på deras originalspråk och även om översättningen innebär en tolkning behöver inte denna nödvändigt förvanska eller förvrida texten. Men man bör hålla detta problem i åtanke och förhålla sig källkritisk. Det kan givetvis också, även om detta inte har varit ett problem för mig, vara svårt att läsa författare som skriver på andra språk än engelska.

Sekundära källor har jag så långt som möjligt försökt undvika för de påverkar trovärdigheten i arbetet (Holme & Solvang 1997). Men har jag valt att inkludera en sekundär källa ändå eftersom jag har ansett att den har haft ett specifikt värde för arbetet. Denna källa är KG Jan Gustafsons forskning om historiemedvetenhet (Aronsson & Larsson (red.) 2002, s. 45f).

4. Redovisning av empiri

Jag har valt att redovisa min insamlade empiri tematiskt. Redovisningen av arbetets skilda teman sker inte efter relevans med det viktigaste först, eftersom jag anser att de alla är relevanta för arbetet och gör därmed ingen direkt distinktion mellan dem. Inte heller bygger redovisningen på olikheter eller likheter i åsikt och förhållningssätt hos museipedagogerna, bilderna som framträder är mer nyanserade än så, utan snarare hur de förhåller sig till de skilda temana. Respondenterna kommer till tals genom citat, vilket dominerar redovisningen. Detta kompletterades med kommentarer, då jag ansåg det nödvändigt, samt egna reflektioner från mina observationer. Dock eftersträvar jag att de olika teman och citaten i mycket ska vara självförklarande.

4.1 Pedagogiska miljöer

De pedagogiska miljöerna som verksamheten bedrivs i är givetvis viktig att redogöra för så man får en känsla för den kontext där lärandet och meningsskapandet ämnas skapas av museipedagogen. Detta följer också de kriterier som jag redogör för i min metod. En utförligare redogörelse för miljöerna finns i bilaga 7.

4.1.1 Foteviken

Det var en kall och fuktig morgon då jag anlände till Foteviken och eftersom det var mer än en timme kvar till min intervju så bestämde jag mig för att gå upp i vikingabyn för att insupa atmosfären där. Nedanför byn låg där flera baracker och jag mötte några enstaka personer i arbetskläder medan jag gick mot byn, i övrigt var där få tecken på aktiviteter, bortsett från ljuden från den angränsande sopstationen och några lösspringande hundar. Vikingabyn ligger på en kulle som tidigare varit en soptipp, den omges av en hög vall på tre sidor medan den fjärde sidan är öppen mot havet. Vallen har vad som ska motsvara en palissad på sitt krön, dock är detta en mycket klen och undermålig konstruktion.

Jag gick upp för backen som leder upp till öppningen i vallen och passerade några olika skjul och bodar av olika utseende och storlek på vägen. Vid öppningen till anläggningen stod det två drakhuvud, av en halv mans storlek, som jag passerade och gick in i byn. Mot mig kom nu en svart schäfer/labrador tik springande, hon visade sig vara vänligt inställd och följde med mig under större delen av mitt besök i byn.

I byn finns det runt ett tjugotal hus av mycket varierade utformning, konstruktion och storlek. De flesta husen förefaller vara grophus eller aktivitetshus av olika form. Många av husen är hopbyggda i ett kluster, där boningshus och aktivitetshus ligger sammanslutna i stadsgårdsanläggningar, men det finns även hus som ligger för sig själva. De flesta husen var låsta och förbommade och därmed var det svårt att få ett intryck av hur de såg ut invändigt. Utvändigt var de dock dekorerade med träsniderier, ornamentik av vikingatida förlaga, och lite varstans fanns det drakhuvud stående i anslutning till husen. På en öppen plats i byns norrände, stadens torg, fanns det straffredskap för rättsskipning. Det fanns ett vägnät i byn och rätt så stora öppna ytor. Byn gav ett autentiskt intryck, om man bortser från att det i några av de få hus som var öppna för insyn låg moderna verktyg och vattenslangar lite varstans. Det fanns även "historiska föremål" utsprida i byn som exempelvis grytor som hängde över sedan länge slocknade härdar, en sax som låg på marken vid en arbetsställning och verktyg i smedjan. Det kändes som folket i byn i all hast låst och bommat igen sina hem och sedan gett sig av. Det var en lite kuslig känsla och min följeslagares närvaro förstärkte ytterligare detta intryck genom att spela rollen som det kvarglömda husdjuret. Jag är inte den enda som upplevt Fotevikens vikingaby på detta sätt. Jackie Wahrgren (Wahrgren 2002, s.144) beskriver en liknande känsla under sitt besök i byn. Efter cirka fyrtio minuters rundvandring

var mina händer stelfrusna, hade glömt mina handskar hemma, och mina fötter blöta eftersom jag gått i det blöta gräset som i stort sett fanns på alla de ytor i byn som inte var exploaterade. Jag begav mig i väg för att genomföra min intervju.

4.1.2 Vikingatider

Anläggningen i Löddeköpinge består av ett antal hopställda baracker, ett grophus och ett aktivitetshus med lerklinade väggar. Mellan de två husen finns en stor härd och på anläggningen gick där höns, av en gammal skånsk sort, berättades det för mig. Bredvid husen fanns en bågskytte bana. Planteringar av buskar och träd inhägnade delvis området. I anslutningen till anläggningen, kanske hundra meter bort, fanns en konstgjord sjö och ö, dock används inte dessa i något syfte ännu.

Smedjan som var belägen i grophuset, hade ett vasstak som på två sidor gick hela vägen ner till marken och hade två träddörrar. Huset hade vitkalkade väggar med en öppning ovanför bakdörren för att släppa ut rök, härden var centralt placerad och runt denna fanns trä pallar, stubbar, ambolt och smedens kista med verktyg.

De två byggnaderna ska kompletteras med ett boningshus som en naturlig ram för hushållssysslor.

PU: Har vi då ett sådant boningshus då har man en naturlig ram för, kring exempelvis vävnad, matlagning och hushållsskötsel, kanske till och med lite odling och så.

4.1.3 Landskrona museum

Jag anlände några minuter innan intervjun skulle börja och gick in genom ingången på västra gaveln. Museet ligger i det gamla artilleriregementes huvudbyggnad på kasernplan (regementet lämnade Landskrona i början av förra seklet) och är en vacker gammal byggnad, i typisk stil för denna form av militära byggnader. Jag gick in i trapphuset, Anneli Oxenstiernas kontor är beläget på andra våningen, och tittade noga på trappan medan jag gick uppför den. Trappstegen har en fördjupning i mitten, många beväringar har sprungit upp och ner för dessa trappor, i alla fall inbillade jag mig det. Husets militära ursprung kändes inte speciellt avlägset. När jag kom upp på andra våningen satt Anneli i möte, planeringsmöte för julpyssel inför julslyktningen och jag fick vänta några minuter. Under tiden passade jag på att studera korridoren och rummen som fanns här. Rummen på norrsidan hade smidesjärngaller över dörröppningarna och längst med dörrens fog satt fortfarande fästena kvar för att kunna blockera dörren. Detta har varit arrestceller. Dörrarna på sydsidan hade inget av detta. Mötet avslutades och intervjun påbörjades.

4.2 Det pedagogiska upplägget

Det är viktigt att beskriva hur de skilda verksamheterna är strukturerade pedagogiskt för att få förståelse för deras specifika särart. Därför får museipedagogernas med sina egna ord beskriva deras pedagogiska upplägg.

4.2.1 Landskrona museum (Anneli Oxenstierna)

Anneli: Ja den bygger på visningar och verkstäder, där båda delar tar ungefär lika lång tid, i princip och till alla våra fasta utställningar så finns det program med verkstäder.”

Det framkom under intervjun att verkstäderna är väldigt olika beroende på vilka utställningar som finns. Exempel på olika befintliga verkstäder är klippverkstaden, bildverkstaden till

utställningen ”Kära Selma”, till en utställning om barns villkor under 1800-talet och första hälften av 1900-talet, finns det en verkstad som är hantverksinriktad där barnen får tälja pipor eller gör käpphästar mm alltså leksaker från den tidsperioden. I verkstäderna arbetas det även med animering där barnen får göra sin egen kortfilm och till den fasta utställningen om jägarstenåldern ”Människor som vi” finns en verkstad där barnen får göra smycken och dekorationer av skinn, sten eller fjädrar. Museet har även en måleriverkstad där barnen fritt får skapa konst med olika material. Verkstäderna och visningarna har lika stor prioritet i museets verksamhet.

” Vi sätter lika stor vikt vid det praktiska arbetet vid våra verkstäder som vid visningen. Och sen så arbetar vi..., vi arbetar ganska mycket med visningar så att få dem så varierade som möjligt, för att eleverna ska ges möjligheten att uttrycka sig. Vi bygger mycket på det här att man frågar gruppen och de ställer frågor tillbaka.”

”Så att det har påverkat oss mycket, just i den här tanken, om förändringar i visningarna så att de ska bli så omväxlande som möjligt. Så att vi ska göra eleverna så aktiva som möjligt. Så det kan man väl säga, att det är en typ av utveckling, jag vet inte, vi har, vi försöker ständigt bli bättre och utveckla vår verksamhet.” Men vi tycker det har gett oss mycket just i det här med att vi tänker på variationen och tänker på möjligheten att lära in, inte bara att lära ut och det är ju lite, man flyttar fokus lite grann. Så det känner vi hjälper oss.”

”När museipedagogen arbetar så pratar vi fullkomligt om tolkningar...” Vi pratar mycket om det här men det hänger också samman med det här att vi pratar om rätt eller fel. Man ska inte vara så svart eller vit utan att man hela tiden har sin egen uppfattning, sin egen tolkning. Och det hänger också samman med vår vilja att..., bygga upp ett självförtroende på något sätt, att man ska styra in individerna och man ska stärka dom när de vill uttrycka en känsla eller åsikt när de är här på museet för det är väldigt, för det är något man alltså ska lära sig, hur man använder en utställning.”

4.2.2 Fotevikens museum/vikingareservat (Sven Rosborn)

Sven: Vi har testat tidigare med det här traditionella, dom kommer hit och går på någon guide. Man fick hålla på och göra olika saker och sånt. Det är traditionell museums teknik och då satte vi oss ner och sa: Detta måste vara fel. Varför ska vi undervisa eleverna när de kommer hit, det är eleverna som ska lära av hela miljön. Varför ska vi springa som skällade råttor och hela tiden understödja dessa med grejor och så vidare. Nä från och med i år har vi fått så mycket miljöer och då svängde vi om konceptet och då sade vi så här: Lärarna är välkomna hit men de gör entré i en vikingatida stad och gör det på egen risk. Är det så att de kommer och är snorkiga och ungarna är oförskämda, ja då åker de ut.”

”Från vår till höst så flyttar vi upp i anläggningen, alla. Så jag själv går ju vikingaklädd..., Vi är där uppe (i vikingaby/staden), va.” Utan här är det så att vi är till för besökarna och då ska alla, oavsett om du har doktorsgrad eller inte, ska alla upp och serva besökarna.” Du får en enorm kunskap om vilka besökare det är som kommer.”

”Eleverna kommer hit och då får man en introduktionsfilm härnere på femton minuter. Som berättar om vikingen men med miljöer hämtade från Foteviken. Redan där får man en liten, för då möter vi det eleverna oftast ser, nämligen film, va. Vi startar med den biten, så att de känner sig lite hemma. Och sedan kommer Peter och tar upp dem i anläggningen, går runt, går inte in i husen. Går runt och berättar lite och sådär. Men då är de påklädda i vikingainspirerade kläder också de här ungarna, vi har ett påklädningsskede som är mycket roligt, och då är han dåtid. Eh, så att de begriper att så här är det. Då sitter de olika personerna ute i sina hus och jobbar liksom och så”

”Där berättar vi en saga, en isländsk saga” Ungarna måste få klart för sig berättandet. Hur man förde information förr i tiden, att man samlades på kvällarna och då flammade elden i mörkret och så berättar man den här sagan. Efter det går de ut, Bengt tar hand om dom, lär dem hur man gör upp eld. Inte trettio ungar som sitter och lär sig, utan han visar hur man gör upp själv, va. Och sedan är det fyrtio minuter som barnen får gå fritt i byn och besöka. Och då får de gå runt och ställa vilka frågor som helst.”

”Efter lunchen är det kulturlandskapet, vi har satt upp tolv stolpar med utmed kanten med information om kulturlandskapet och med hål, kikhål, så att man kan titta på företeelser. Och sedan skickas ungarna ut där bara för de ska, dels för att rasta av sig men även att de ska förstå det här med kulturlandskapet. Återigen så ska läraren kunna, i efterhand, kunna använda detta.” Och så är det från den äldsta stenåldern till att järnvägen kommer till på 1870-talet.”

”Och sen så avslutar vi med vikingatida lekar” Vi visar hur man lekte, vilka redskap man hade och sen så får ungarna själv pröva på, såklart. Detta infördes i våras och har blivit väldigt lyckat.”

4.2.3 Vikingatider (PU Hörberg, Christel Palmqvist, samt egna observationer)

Christel: Det som egentligen är vårt primära det är liksom handens arbete, det är det praktiska.”

PU: Det är ju vår styrka och det avspeglas i vår pedagogiska verksamhet, vi kommer åt forntiden vardag genom handen. Det har fungerat bra, det uppskattas väldigt mycket.” Och som pedagogiskt knep så tror vi på det också, att det är ett jättebra sätt att komma åt även dom som inte är så fruktansvärt aktiva.”

Utifrån mina observationer så är verksamheten upplagd så att skolklasser väljer fyra aktiviteter som de vill göra på anläggningen (totalt tretton stycken) från Vikingatiders skolprogramlista. Två aktiviteter genomförs på förmiddagen, därefter följer lunch, sedan genomförs de sista två aktiviteterna. Programmen är cirka 3-4 timmar långa. Aktiviteterna varierar i längd och komplexitet, även om flertalet är ganska rudimentära och inte kräver några förkunskaper. För att överbrygga tidsluckan som uppstår, så tog pedagogerna (i alla fall under observation 2) fram kubb och Tors hammare som barnen kunde roa sig med mellan aktiviteterna. Dessa två lekar finns även med på skolprogramslistan.

Innan skolprogrammet börjar så får eleverna en kort muntlig introduktion (cirka femton minuter) om det om kringliggande kulturlandskapet och därefter beger sig till de olika stationerna där aktiviteterna bedrivs. De aktiviteter som genomfördes vid mina observationer var bågskytte och göra en trådpärla (observation 1) bågskytte, smide, prova vikingatida kläder och ringbrynja och rista runor och skriva näver brev (observation 2).

4.3 Lärarens betydelse för lärandet i museala miljöer

I intervjun med Sven Rosborn, min första intervju, riktades skarp kritik mot en del av lärarkåren och indirekt framhölls samtidigt lärarens stora betydelse för att besöket ska bli meningsfullt för eleven. Även PU och Christel framhåller lärarens betydelse för elevernas lärande.

Sven: Det finns tre kategorier av lärare. De lärare som älskar att göra allting för barnen, de här extra och sådant där, de är väldigt intresserade och barnen är väldigt intresserade.” Man blir bombarderad av frågor och det är inte bara slentrianfrågor utan man förstår att läraren verkligen engagerar sig, en liten grupp. Sedan har vi en stor grupp, det är den största gruppen. Där lärarna kommer pliktstroget och sedan släpper av ungarna och så, finns lite tillhands och

ungarna är lite sådär, mer är det inte.” Sedan har vi gruppen i botten, som jag säger, och de är, där kommer lärarna och släpper iväg ungarna och sätter sig och tar en fika själv.”

PU: Det är väldig skillnad på klasser och klasser, det är det. Det har i otrolig grad med den fasta läraren att göra. Deras egenskaper avspeglas i eleverna unikt, det är spännande att se.”
Christel: Ja, det är väldigt spännande att se.”

Det blev intresse för mig att studera om detta stämde i mina observationer. Tyvärr visade sig att de företeelser som Sven beskrev inte alltid i alla fall vara överdrivna. Dock var det svårt att utröna hur lärarens agerande egentligen påverkade lärandet eller meningsskapandet hos eleverna under deras besök.

Under mina observationer visade sig lärarna som jag observerade skilja sig åt mycket i sitt förhållningssätt. I min första observation var de två lärarinnor i övre medelåldern som besökte anläggningen (Vikingatider) med nitton barn. Lärarinnorna var ständigt med grupperna, talade med sina barn och pedagogerna, uppmuntrade barnen och vid något enstaka tillfälle tillrättavisade dem i milda ordalag. En pojke frågade mig vad jag tyckte om hans pärla och skojade lite med mig, han gav ett spjuveraktigt intryck och en lärarinna höll ett vaksamt öga på honom. Christel tilltalade honom med hans förnamn, så uppenbarligen hade han tidigare under dagen gjort ett så pass stort intryck på henne att hon mindes det. Lärarinnorna hade full koll på sina barn och var engagerade.

I min andra observation var bilden den motsatta. Jag observerade under cirka fyra timmar 48 elever med två lärare (en manlig och kvinnlig) båda i 30 års ålder. Lärarna föreföll använda en stor del av besökstiden till att utforska anläggningen på egen hand och fördjupa sig i sina egna intressen om denna och prata med pedagogerna. Ansvaret för barnen överlät de till pedagogerna som fick se efter dem. Efterhand som dagen fortskred blev några av barnen rastlösa och uppskruvade, detta tog sig uttryck i diverse bus varav några var direkt farliga såsom att elda plast i härden och vilda ”fighter” med träpinnar, som förekom under hela tiden för besöket, blev alltmer omfattande och vanliga. Dock ägnade sig huvuddelen av barnen åt lugnare organiserade lekar, kubb och Tors hammare, med stort engagemang och glädje. Pedagogerna fick vid flera tillfällen säga till de ”bussiga” barnen och det föll även på dem att städa upp papper, läskburkar och annat skräp som hade slängts på området. Lärarnas frånvaro var uppenbar och total, vilket är motsägelsefullt med tanke på de yttrande de gjorde om barnen i samtal med mig, inom höravstånd för barnen. Enligt lärarinnan var barnen sällan ute på sådana här aktiviteter: Deras föräldrar åker aldrig någonstans med dom, dom är inte vana vid sådant här. Barnen bor i höghus och är nästan alltid inomhus, för föräldrarna tar aldrig dem någonstans. Lärarinnan påpekade också att barnen var väldigt omogna för sin ålder och när de beslutade sig för att genomföra detta här så hade lärarna vissa reservationer, att ta med dem till en sådan anläggning, detta gällde speciellt i valet av aktiviteter. Lärarinnan påpekade att de hade varit mycket tveksamma till att ha med bågskyttet, de var osäkra på om barnen klarade det. Men efter att ha talat med företrädare för anläggningen, så beslöt de att ändå inkludera denna aktivitet.

Kan det vara så att vissa lärare överlåter ansvaret till museipedagogerna då de inte känner sig säkra på den kunskap som ska förmedlas, de tar ett eller flera steg tillbaka? Det förefaller luta mot detta i alla fall på Landskrona museum.

Anneli: Och en annan sak som gör att vi ser att våra museipedagoger är uppskattade är andelen, när man bokar besök på museet så fler och fler som vill träffa museipedagogerna och verkligen få den här visningen och vägvisningen. Nu är det 80 % som har en guidad visning, så att vi tolkar då som de söker den kunskap vi har, på det sätt som vi arbetar med utställningen.” Lärarna vill träffa och eleverna också den person som kan ge dem svar.”

4.4 Hur upplevde besökarna/barnen sina besök

Bilden som framträder i min empiri är entydig, alla besökare verkar vara nöjda med sina besök enligt museipedagogerna. Detta framkom också tydligt i Landskrona museums enkät undersökning (sid. 11) där i princip alla respondenterna var väldigt positiva.

Christel: Jag uppfattar det så, de flesta är..., Jo är nog positiva.”

PU: Ja det verkar, jag blir oftare överraskad att folk tycker det är så bra och givande som de tycker. Faktiskt, jag har nog inte varit med om någon riktigt som tyckt det varit dåligt...”Om man ska låta bli att skryta får man nog säga att det är övervägande positivt, rätt mycket.”

Sven: Om man då tittar på vår anläggning här så har vi nu på papper liksom, att folk kan komma på förmiddagen och de går på eftermiddagen först alltså. Det är inte ovanligt att folk stannar två, tre timmar i denna här anläggningen. Detta står i fullständig kontrast till de traditionella museernas lilla timme.” Vi har knökfullt med lärare som kommer hit och det visar ju här är kvalité i den här anläggningen.”

I mina observationer kom jag till samma slutsats, besökarna, lärare och elever, var mycket nöjda med sitt besök, oavsett lärarnas attityder eller förhållningssätt. Detta framkom i mina samtal med barnen men också den spontana glädjen de uppvisade. I båda observationerna ansåg barnen bågskyttet som den roligaste aktiviteten, även om flera av barnen framhöll att även de andra aktiviteterna varit roliga.

Varför upplever besökarna då dessa olika former av verksamheter så positivt? Enligt museipedagogerna beror det på följande:

PU: Jag tror skolorna upplever det också så att det är så annorlunda. Man står på samma historiska grund men att man gör så olika saker av skolans undervisning, än i vår verksamhet.”

Anneli: Jag tycker det är viktigt också att vi är, alltså vi är ett komplement, vi ska vara något annat än skolan, det ska inte vara en förlängd skola som man kommer till. Samtidigt som det är väldigt viktigt att det hänger ihop tematiskt och så, det gör vi, vi håller takten med skolan så att man känner att det man erbjuder ligger...”

4.5 Rollspel och dräkter i den pedagogiska verksamheten

Synen på rollspel i den pedagogiska verksamheten varierar, bilden är komplex, beroende på omfånget av rollspelet och aktörernas syn på detta.

PU: Nä, vi har valt att inte ha den arbetsmetoden för närvarande. Det är något som vi tangerat men vi som är inblandade i det har väl inte känt så där särskilt varmt för det. Och är det något vi tvekar inför så tycker vi att då gör man automatiskt ett sämre jobb. Så vi har, vi har, man kan inte ens säga att vi valt bort det utan det är bara att vi valt andra linjer, rollspel tycker vi visst skulle kunna vara en intressant infallsvinkel, i alla fall variationer av det hela. Det närmaste vi kommit idémässigt är att vi umgås med tanken på att kunna ha en kläddupsättning så att man kan få eleverna som kommer hit att iföra sig kläder med forntida stuk. Det påverkar väldigt mycket deras hållning till det hela, det vet vi från andra unika projekt inom museivärlden. Man kan alltså få ett fantastiskt fint instrument just i de moment som man kallar rollspel, Nordiska museet är ett bra exempel.”

Anneli: Vi har diskuterat rollspel jättemycket, för och emot.” Vi har inte velat börja arbeta med rollspel så att man går in i rollen och låter eleverna gå in i roller.” Nej det är lätt att gå i fällor, nej det passar inte oss, nä jag tror inte att det är något för dom som jobbar här.” Men däremot så använder vi ibland, höll jag på att säga, genvägar till barnens intresse genom att då, genom att bära historiska kläder, så att det har vi med jämna mellanrum.” Och sen så har vi, sen har vi en av våra fasta utställning, 1700-tals utställningen, har vi istället en verkstad som eh, som man kan kalla för en garderob där vi har klädduppsättning av 1700-tals kläder så att eleverna får pröva kläderna, känna hur det känns liksom att gå omkring med de vida kjolarna, vara lite snörda och så.”

Dock förekommer en enkel form av rollspel i verkstädernas lek, barnen leker tidningsreporter.

Anneli: Där har vi också en verkstad där man får jobba med att göra en väggtidning, man har redaktionsmöte så blir de utskickade i utställningen och får göra reportage kring de händelser som skildras där.”

Fotevikens museum/vikingareservat, som står som företrädare för rollspelet i mitt arbete, har en något annorlunda syn på detta.

Sven: Inställningen till detta är att det inte är ett skådespel eller lajv på det viset. Utan vi har ett byalag, 130 personer är där nu, Vi har vårt eget rike, vikingarrike.” Detta är ett samfund och det är inte någon lek utan tas av de flesta som allvar.”

”Egentligen så är det inget rollspel för vi är precis som oss själva men det blir ju som ett rollspel men det är inget som man övar upp. Vi har sagt till alla att detta är en sen vikingatid/tidig medeltida stad. Slaget stod den 4 juni 1134, alltså är detta den 3 juni 1134. Vi har lagt vissa sådana här ribbor.”

Ett rollspel som tar form under kringvandringen av besökande skolklasser består i att smeden anklagar en av lärarna (som är införstådd med situationen) för häxkonst och lägger fram ”bevis” för detta. Barnen får då döma läraren innan för fyra stockar och läraren döms till att sitta i järn under en begränsad tid.

Sven: Vi har valt häxprocesserna, där fanns ju sådana bakåt, men det är faktiskt intressant att se hur folk kunde döma, alltså vi försöker få barn att förstå hur orättvist det var.”

Det hela avslutas med att lagmannen (Sven) uppmärksammas av Peter Skrivare på att läraren är lik någon prinsessa eller stormans dotter och släpps därför fri på grund av att hon är högättad.

Sven: Det spelar vi upp, det är mycket lyckat va, där är invävt så mycket som lärarna sedan kan ta upp och diskutera i klassen efteråt.”

4.6 Anpassning av verksamheten för att bemöta olika grupper behov och önskemål

Sven: Nä vi anpassar inte vårt pedagogiska förfaringssätt för konceptet är att du vandrar tillbaka tusen år, eller niohundra år och då kvittar det vad för samhällsgrupp som kommer. Om du är en företagsgrupp, om du är en skolunge, du blir behandlad som om du verkligen hade fått göra en tidsresa tillbaka, så enkelt är det alltså.” Självklart anpassar man det lite. Självklart så säger vi att det är rätt så bra att vi har en skolklass från fjärde till sjätte klass, de läser ju mycket om detta då. De är mer behjälpta av att använda detta som läromedel.”

Christel: Det är väl, höll jag på att säga, vår vision egentligen och vårt mål, vår ambition va. Det är tidigt att säga nu men vi försöker nog att anpassa det efter dom grupperna, om dom har speciella önskemål så försöker vi tillgodose dom, va.”

PU: Men sen är det ju, det blir ju en naturlig skillnad om det är fyror eller åttor som kommer alltså. Dels därför att man lagt sig på olika kognitiva nivå, som sagt och sen därför deras önskemål är ju lite annorlunda.” Sen anpassning i detalj ger sig eftersom det är väldig skillnad på klasser och klasser...”

Under eftersnacket som följde efter intervjun på Vikingatider poängterades även betydelsen att lägga aktiviteterna på en sådan nivå att alla kunde delta och lyckas med uppgiften. Att inte ha för hög ambitionsnivå och att anpassa verksamheten till den enskildes behov.

Anneli: Vi försöker hålla olika program för olika åldrar. Medan däremot när vi tillfälliga utställningar så är ofta verkstaden den samma oberoende av ålder, då anpassar man den liksom medan dom är där eller så försöker vi ha en verkstad som passar alla. Men visningarna får man alltid lägga på den nivå som mottagaren är. Så det jobbar vi mycket med, att få det att funka.”

I två längre observationer jag gjorde under observation 2, blev anpassningen av den pedagogiska verksamheten till gruppernas specifika behov väldigt tydlig. Jag iakttog bågskytte med en flickgrupp (grupperna var genus uppdelade av lärarna) Robban, pedagogen som höll i aktiviteten, bemötte barnen väl, med humor, lade sig på flickornas nivå och gav dem mycket uppmuntran. Robban fick vid några tillfällen säga till dem, i milda ordalag eller med en humoristisk kommentar. I smedjan tampades PU med en bångstyrig pojkgrupp och visade stort tålamod och överseende med dem.

4.7 Vad som önskas förmedlas, problematik och förutsättningen för lärandet

För samtliga respondenter är förmedlingen av den lokala kulturhistorien viktig, alltså platsen eller staden som deras verksamhet är geografiskt knuten till.

Sven: Kulturlandskapet, miljön är ju viktig också, va.” Och som jag nämnde vårt kulturarv, vår miljö. Miljö biten alltså, va.” Du plockar fram och levnads gör kulturarvet. Eh, och det betyder att vårt uppdrag som living history museum, vi har alltså att väcka ett intresse utifrån de normer som finns i dagens samhälle så att besökarna bättre kan ta del av det andra kulturutbudet i traditionella museer.”

Anneli: Vårt mål är ju då..., vi är ett lokalt kulturhistoriskt museum, så vi vill förmedla kunskap om den lokala historien till både lärare och elever...”

”Kunskaper är det viktigt att de får med sig. Men sen är det ju det där att om det inte är roligt, eller om eleverna inte upplever det som positivt att vara här, så lär de sig inte, då kommer de inte ihåg det, då blir det bara pest att gå på museet. För det är ju jätteviktigt att det är en positiv upplevelse att gå på museet och det försöker vi verkligen göra så att det ska bli det.”

”Men för att göra det roligt alltså, först och främst hur vi går tillväga för att genomföra det rent praktiskt, då är det viktigt upplever vi det med de här praktiska momenten, alltså verkstaden, där de får göra saker efter visningen av utställningen...” Det ska vara mycket till om det inte ska bli kul när man jobbar praktiskt.”

Dock framhåller Anneli problem som finns inom verksamheten relaterat till lärandet, som hon återvände flera gånger till under intervjun.

Anneli: Något som är lite tråkigt när man arbetar som museipedagog är att man saknar kontinuiteten. Man får en klass, träffar en klass en gång, kanske två gånger men det är, eh, sällan vi har möjligheten att träffas flera gånger.” Vi saknar ibland att följa upp vad som händer med barnen.”

På Vikingatider är förmedlingen av den lokala kulturhistorien och skapande av historiemedvetenhet av central betydelse.

PU: Ja brukar säga till det till grupperna som kommer hit att en av våra stora missioner här i världen är att visa att vikingatiden inte bara är Birka, gamla Uppsala och Ansgar utan det är oerhört mycket mer.”

Christel: Men Skånes historia tycker jag alltid kommit lite i skymundan när man läser Sveriges historia. Det tycker jag är skrämmande därför vi som befinner oss här nere kan då plötsligt väldigt lite om vår egen historia, men vi kan jättemycket om Mellansverige, va. Och jag tror norrlänningarna har samma problem.”

Christel: Det är inte alltid så specifikt vikingatiden, utan att historia i sig är viktigt. Att man kan den, va, att man bär den med sig på något vis.”

PU: Att man integrerar den med sitt medvetande överhuvudtaget, va. Det är jättefarligt att leva historielös.” Man förlorar så väldigt mycket perspektiv på nuvarande tillvaron om man är historielös.”

Christel: Så där känner man återigen att vi har en funktion att fylla.” Idag har vi gett ungarna något. Nu har de något att fundera på, gå och grunna på, kanske söka vidare själv, va.”

Förutsättningar för att lärandet ska ske framhålls på följande sätt:

PU: Vi vill gärna trycka på det här konceptet att genom, genom praktiska umgänget med, till exempel kika i terrängen och göra saker med sina händer, att det är närmare intill dom..., kännedom om de levnadsvillkor har varit eller snarare hur levnadsvillkoren skiljer sig från våra dagar.”

I Vikingatiders historieförmedling ligger också en önskan att motverka den anakronistiska bilden av vikingatiden som existerar i dagens samhälle.

Christel: Att vikingarna bara var ute och kriga va, att det liksom var det primära och det sticker man lite hål på genom att säga att merparten var faktiskt bönder.”

PU: Sen, att vi pratar om tolkningsfrågor av historien rent allmänt sett, för att det..., jag kommer ibland in på detta med rasistiska organisationer har fått för sig att använda vikingatida symboler som sina egna symboler, att hur tokigt det kan vara för att var det något man inte var på vikingatiden så var det inskränkt och främlingsfientlig. Tvärtom så sög man i sig alla nyheter, men det är knappast en tolkningsfråga av historien, så att säga, som påverkar åsiktsbildningen hos unga.”

Sven Rosborn är också upprörd över att vikingatida symboler förknippas med nazismen och anser det vara viktigt att motarbeta detta.

Sven: Skolbarnen får inte lov att bära Tors hammare, då har vi gått emot och sagt, man förknippar det med nazismen, men då har vi sagt att Tors hammare har inget med nazismen att göra. Tors hammare är ju vår gamla kultursymbol...” Det är vårt kulturarv.”

4.8 Lärandet som sker

Lärandet som sker är givetvis svårt att konkret urskilja och som Anneli Oxenstierna framhåller ovan så gör avsaknaden av kontinuitet att det är svårt för museipedagogen att urskilja vad som fastnar i besökarens medvetande. Dock kunde jag under mina observationer faktiskt klart urskilja hur meningsskapande tog form och sattes samman med tidigare erfarenheter.

Under min observation i smedjan framkom att barnen hade sett en film innan besöket där järn bearbetades och efterhand som den järnspiral de tillverkade började ta form och avslutades drog de till minnes episoder ur filmen och fick aha-upplevelser. Kommentarer som: det var ju så de gjorde i filmen, när han doppade järnet i spannen och sen bankade på den igen, eller: Så gjorde han när han delade den också, var vanliga. Det är förstås svårt att veta om dessa nyförvärvade kunskaperna stannar kvar hos barnen, men jag tror det eftersom barnen föreföll vara hänfödda av aktiviteten och visade stort engagemang och upprymdhet under utförandet. Barnen smidde med iver och frågade mycket om järnbearbetning. Det var mycket tydligt att de tyckte smide var roligt.

I den andra längre observationen jag gjorde observerade jag en flickgrupp som sköt pilbåge.

Flickorna var mycket engagerade i bågskyttet, det föreföll som de tyckte det var mycket roligt, de lärde sig snabbt tekniken och sköt bra. Stämningen var avslappnad och flickorna hejade på och uppmuntrade varandra, där föreföll inte vara någon konkurrens inom gruppen om vem som var den bästa bågskytten bland flickorna. De talade och skämtade mycket sinsemellan under momentet, ljudnivån var hög. Några spexade och om någon var riktigt duktig så påpekades detta av andra flickor, aldrig av dem själva. Lärandet som tog form blev inte lika självklart under denna observation men det verkar ändå som aktiviteten gjorde ett stort bestående intryck på flickorna.

4.9 De olika verksamheternas pedagogiska styrka i förhållande till lärandet

Anneli: Vad man som museum kan erbjuda i en lärande miljö är ändå det som är grunden i museiverksamhet. Det är föremålen, autenciteten och det är också den, tycker jag, fackkunskap som finns. Det tycker jag är jätteviktigt och det tycker jag är..., det är grundstenen när det gäller, det som är det viktiga när man ska bygga vidare.”

Sven Rosborn framhåller upplevelsen och det aktiva deltagandet som Fotevikens museums starka sidor för lärandet.

Sven: Det är just detta att du agerar själv, alltså va. Det är icke att detta att du ska titta i ett papper, penna och läsa i böcker och så. Du är på plats du upplever det.”

PU: Det praktiska momentet, det är vår styrka, dels det hantverksanknutna och dels det här handgripliga befintligheten mitt i vikingasoppan härute alltså. Det är det som är vår styrka.”

4.10 Integrerat/tematiskt lärande i verksamheten

PU: Det tycker jag är en icke oväsentlig del av vårt lärande koncept, faktiskt, så är det just det.” Sen är där sådant som ger sig självt också. Sitter du och smider så börjar du undra var kommer järnet ifrån, hur gjorde man det, fick vetskap om det.” Så det är förfärligt lätt knyta an till, till det.” Så den aspekten finns med hela tiden.” Men personligen fungerar jag nog så att det är rätt mycket elevernas beteende och intresse som får styra annars så kan det rusa iväg alldeles för mycket.”

Christel: Så nu när jag kör så är det mycket ordkunskap.” Tar upp stavningsregler med runor och..., egentligen allmän ordkunskap och språkkunskap, så det får de med sig, plus att de får fundera för de ska ju skriva något också, va.”

Anneli: Det är ju väldigt lätt att arbeta tematiskt, det blir det automatiskt.” Det ska mycket till om det inte blir övergripande, tycker jag. Eller utställningar ser sådana ut att så att de kan bli, sen så har vi ju haft med länge som en sån här grundtråd, eller vad man ska säga, att man ska tänka på det logiska mycket när man pratar, att man har med den delen också, att man inte glömmer det.”

4.11 Tydliggörande av tolkningar i förmedlingen

PU: Så att där har jag någon gång sagt att som så att vissa har den åsikten att det förhåller sig på det sättet och så. Men, nej jag lägger inte upp det så att jag behöver egentligen gravera mig där, utan redogör mer för de företeelser som vi är rätt säkra på. Det är lätt att det förs för långt också det tror jag nog.”

Sven: För skolorna så påtalar vi för lärarna.” Så man berättar liksom tolkningarna, man berättar sammanhangen och så va när man går runt. Och det kommer fram i allra högsta..., för det är väldigt viktigt.”

Ovan (5.2.1) framgår det att det tillhör verksamhetens upplägg på Landskrona museum att upplysa om och diskutera tolkningar med besökarna/barnen.

5. Diskussion

Ovan har jag gjort en grundlig redogörelse för min insamlade empiri. I diskussionen kommer jag att sammanföra empirin med den teori jag valt att använda, genom vad jag anser vara två centrala begrepp för lärandet inom upplevelsepedagogiken, leken och kontexten. Begreppen går delvis in i varandra, men jag väljer ändå nedan att här diskutera dem separat.

5.1 Lekens betydelse för lärandet

Lekens betydelse för barn är central och ska inte underskattas. Lek är en aktivitet som i sig själv engagerar barnet, den har en motiverande verkan, och i detta ligger en klar indikation på att barns lek har stort pedagogiskt nyttovärde (Lillemyr 2002, s. 49f). Det är roligt att leka och när något är roligt då lär man sig lättare.

Fantasin är det medium i vilket barnet lever och den är ständigt närvarande i allt som upptar dess intresse (Dewey 1955, s. 61). Genom att stimulera barnets fantasi genom lek och tillfredställelse, så utökas dess flexibilitet, omfattning och sympati. Leken är en förutsättning för lärandet. Någon motsättning mellan lek och lärande finns inte, tvärtom, leken berikar och utvecklar lärandet (Borgström 2003, s. 19). Barn lär sig ofta genom att undersöka och

experimentera, genom upplevelser och skapande aktiviteter och därför blir leken under de första skolåren ett naturligt medel för att erövra omvärlden (Lillemyr 2002, s. 46). I leken kan barn utveckla sina sociala färdigheter, förmåga att kommunicera med andra, spela ut sina känslor tillsammans med andra barn och pröva att leva sig in i andras situation, vilket utvecklar deras empati. Rollspel/tidsresor är en form av lek där pedagogen kan gå in i leken och styra den. Rollspelet har mycket att erbjuda i form av lärande. Rollspel kan användas för att lära barn konflikthantering utifrån historiska exempel och dessutom för att utöka barnens förmåga till att betrakta det förgångna kulturrelativistiskt och utöka deras empatiska förmåga (Fairclough 1994). Sett ur ett estetiskt perspektiv så kan konst betraktas som sprungen ur en lekande hållning. Detta betyder att det inte är det målmedvetna sökandet efter bestämda mål som har betydelse i konstens värld, utan snarare en fri process där det skapas och formas (Lillemyr 2002, s. 127f). Leken har en särställning när det gäller barns utveckling av självuppfattning, en positiv självupplevelse, känsla av trygghet och detta bör vara lekens huvudsakliga uppgift att utveckla (Lillemyr 2002, s. 267).

Det bör göras en särskilning på vad som menas med lärande genom lek utifrån vilket lärande som eftersträvas. I leken lär sig barnen saker som kanske inte, huvudsakligen, är kopplade till faktakunskaper men som har en mycket stor betydelse för dem på andra sätt. Detta lärande genom lek, anser jag, är det som ska eftersträvas. Det finns så mycket att vinna för barnet genom leken.

Vad kan definieras som lek i den museala verksamhet som bedrivs av mina respondenter och vilken omfattning har det? Leken utgör en viktig, kanske till och med, den huvudsakliga komponenten i deras pedagogiska verksamhet. Dock paradoxalt nog erkänns inte lekens viktiga roll för lärandet. Den är inte uttalad. I mycket beror detta säkert på att de inte betraktar sin verksamhet och de aktiviteter som de tillhandahåller som lek i ordets större bemärkelse, såsom jag redogjort för den ovan, och ser inte alla vinster och fördelar den medför för barnen. Erika Larsson menar (2001) att tidsresan (vilket är en form av lek) kan innebära allt från att eleverna får nya kläder, en ny identitet och förväntas aktivt ta del i en annan tid, till att människor besöker ett museum eller en historisk upplevelseanläggning och får prova på att arbeta med olika hantverk. Sett ur hennes definition så är alla de olika museala verksamheter i min undersökning nära förknippade med leken.

5.1.1 Lekens betydelse för lärandet på Landskrona museum

Anneli Oxenstierna anser, med rätta, att en förutsättning för att lärande ska ske är att barnen uppfattar verksamheten som rolig och upplever det som positivt att vara på museet. För att göra besöket roligt för barnen så får de i verkstaden, efter visningen, göra saker praktiskt. Exempelvis får barnen göra sin egen animerade film, prova att gå runt i 1700-tals kläder eller leka tidningsreporter som gör reportage om händelser i en utställning. Museet har även en måleriverkstad där barnen fritt får skapa konst med olika material.

De aktiviteterna som barnen ägnar sig åt i verkstäderna anser jag vara mycket lekbetonade och det faktum att verkstäder och visningar har lika stor prioritet i museets verksamhet visar klart vilken stor roll leken har i den pedagogiska verksamheten. För även om lekens betydelse inte direkt är uttalad, arbetar museipedagogerna i stor utsträckning med leken som pedagogisk metod i verksamheten.

5.1.2 Lekens betydelse för lärandet i Fotevikens pedagogiska verksamhet

Eftersom Fotevikens pedagogiska verksamhet bygger på tidsresan och rollspel kan man säga att leken har en central, men inte direkt uttalad, roll i verksamheten. Under min intervju med

Sven Rosborn nämndes inte begreppet/ordet lek vid något tillfälle, ändå uppfattar jag den som att genomsyra hela Fotevikens pedagogiska verksamheten.

I de rollspel som iscensätts på anläggningen, det ”lilla rollspelet” (häxprocessen) och det ”stora rollspelet” som är en ögonblicksskildring av hur det är att leva i en sen vikingatida/tidig medeltida stad den 3 juni år 1134, erbjuds stora möjligheter till lärande genom lek. I häxprocessrollspel är lärandet uttalat och har ett tydligare bakomliggande syfte. Läraren ska kunna använda sig av rollspel efteråt i undervisningen. I häxprocessen får barnen agera domare och utdöma, utifrån smedens ogrundade vittnesmål, ett lämpligt straff. Den anklagade häxan frigges dock, men inte på grund av en orättvis rättslig prövning, utan beroende på sin sociala status. I det övergripande och allomfattande rollspelet som utgörs av hela miljön blir lärandet ett annat. I Birgitta Gustavssons gruppsamtal med en lärare och elever före och efter deras besök på Fotevikens museum (Aronsson & Larsson (red.) 2002) framkom det att rollspelet/tidsresan hade lärt dem mycket. Distansen till vikingatiden före besöket var stor, endast några få uttryckte likheter mellan nu och då. Men efter besöket visade eleverna ett förändrat tänkande. Tidsresan var viktig för att eleverna skulle kunna se likheterna mellan nu och då och genom denna upptäckt få en känsla av att jag är en del av historien, de kom även att betrakta den vikingatida människan som ”människor som vi”. Barnen kunde, till följd av besöket, lättare leva sig in i en annans situation, förstå deras livsbetingelser och inte se dem som så annorlunda som själva. De blev mer kulturrelativistiska och empatiska. Detta är ett av de viktigaste syftena med historiska rollspel i undervisning (Fairclough 1994). Lärandet genom rollspel/tidsresa visar sig också lämna bestående minnen och klara minnesbilder av vad som skedde i leken (Aronsson & Larsson (red.) 2002, Borgström 2003).

5.1.3 Lekens betydelse för lärandet på Vikingatider

På Vikingatider kommer man åt forntidens vardag genom handen och framhåller detta som ett bra pedagogiskt knep att nå även dem som vanligtvis inte är så speciellt aktiva. Genom lekbetonad verksamhet når man även de barn som håller sig i bakgrunden av olika skäl. Tidsresan fungerar också för att nå de ”besvärliga” och blyga barnen, de blir engagerade, grips av stämningen och deltar aktivt i leken (Borgström 2003, s. 21f). I leken kan alla finna en funktion och plats.

Inte heller på Vikingatider är leken som pedagogisk metod en uttalad del av verksamheten. Dock för de barn jag observerade var den central. I min andra observation på Vikingatider framgick lekens betydelse för barnen tydligt. Många av barnen verkade uppfatta verksamheten och aktiviteterna som de deltog i som en lek. Redan innan programmet började var barnen i full gång med att leka. De klättrade i träd, kastade boll och fåktades med pinnar. Lekarna fortskred under hela dagen på anläggningen, även om klädklättringen och bollkastningen ersattes av Kubb och Tors hammare på pedagogernas initiativ. Under en längre observation av en flickgrupp som sköt pilbåge föreföll det som de uppfattade aktiviteten som en lek. Flickorna var mycket engagerade i bågskyttet, det föreföll som de tyckte det var mycket roligt, de lärde sig snabbt tekniken och sköt bra. Stämningen var avslappnad och flickorna hejade på och uppmuntrade varandra. De talade och skämtade mycket sinsemellan under momentet, ljudnivån var hög. Några spexade. I min observation i smedjan av en pojkgupp (vid samma tillfälle) var stämningen en annan. De uppfattade aktiviteten mer som en inbördes tävling än som en lek. Dock visade även de stort engagemang och verkade uppskatta aktiviteten mycket.

5.2 Kontextens betydelse för lärandet

För att kunskap ska kunna begreppliggöras för barnet i en museal miljö behöver den kontextualiseras, annars skapas ingen förståelse och kunskapen uppfattas som abstrakt och svårförståelig. Uteblir kontextualiseringen kan inte barnet sätta samman de upplevda delarna till ett sammanhang och får inget holistiskt perspektiv. Deras nyförvärvade kunskaper blir atomistiska och kuriosa. Barnen kommer kanske att uppfatta dagen som en spännande utflykt full med roliga aktiviteter, vilket förvisso är ett ändamål i sig. Enligt Larsson (2001) är detta ett historiebruk som skolorna ofta uppskattar som ett lätt sätt att umgås. Genom att låta klasser delta i rollspel och tidsresor hoppas man uppnå sociala mål, som ökad sammanhållning, respekt för varandra och större förmåga att samarbeta. Generellt sett är skolorna mycket nöjda med hur detta här fungerar. Faktakunskaper som blir förståeliga genom att de kontextualiseras är således, sett ur detta perspektiv, underordnat andra ändamål. Även barnen uppskattar besöken i museala miljöer. Vad beror det på?

Den museala verksamheten bedrivs på ett specifikt sätt och i en annorlunda miljö än den som barnen är vana vid från skolmiljön. PU Hörberg menar att skolorna upplever det som mycket annorlunda även om man står på samma historiska grund. Det görs helt andra saker i den museala verksamheten än vad barnen gör i skolan. Anneli Oxenstierna anser att museet ska vara ett komplement och något annat än skolan, även om man tematiskt ska hänga ihop. Det är detta som gör de olika museala verksamheterna, fastän deras inbördes skillnader, så populära. De utgör ett avbrott i skolvardagen både när det gäller undervisningsmiljö och innehåll. Det är roligt och spännande att komma till nya miljöer och att göra saker på ett nytt sätt, uppleva något väldigt annorlunda. När något är roligt att göra så lär man sig lättare. Hur ska man praktiskt gå tillväga för att göra en kontextualisering möjlig? I Deweys diskurs (1955), anser jag, är den kontextbaserade upplevelsen av central betydelse för att lärandet ska ta form. Detta får sin tillämpning genom begreppet "Learning by doing" där man genom praktisk verksamhet, som är familjär och förståelig för barnen och baserad på deras erfarenheter, rör sig, utan att tappa tråden, med förståelsen, motivationen, mot ett mer abstrakt lärande som ligger (långt) bortom den egna erfarenhetssfären.

Kontextualiseringen är av speciell relevans i museala miljöer där barnen ofta möter företeelser från en avlägsen förfluten tid. Barn har inte en kontinuerlig tidsuppfattning utan deras syn på tiden är istället knuten till handlingar och främst lek (Borgström 2003, s. 34). Därmed blir det svårt för barnet att kunna skilja mellan olika avlägsna och abstrakta tidsperioder. Genom vardagliga jämförelser som ligger nära barnet kan man skapa ett sammanhang för barnen som kan underlätta deras förståelse för tiden och öka deras historiemedvetenhet.

Vad som ytterligare förstärker problematiken är att i de miljöer som barn vistas har abstraktionsnivåerna ökat, förr var den fysiska verkligheten tydligare (Borgström 2003, s.25). Hur ska barnen kunna förstå det förflutna om de inte förstår företeelser i sin samtid? En dansk arkeolog, som var verksam på Lejre, berättade för mig att när de fick skolklasser till anläggning så visade de hur man rensade och fileade en fisk för barnen. För många av barnen var detta en chockartad upplevelse. De trodde fisken kom i ett fruset block från Netto. Fastän en kontextualiseringen tar form i en museiutställning så kan det ändå vara svårt att skapa sig en förståelse av innehållet. I Heering & Mullers (2002) utställning visade sig att besökarna uppskattade att utställningen placerades i en kulturell kontext och att det även gick att praktiskt interagera med utställningen. Dock överväldigades många av upplevelsen och de många texterna. Utställningen fungerade bättre för en besökare i en guidad grupp än för ensambesökare. Rahm (2002) tecknar en likadan bild av de pojkar som hon studerade i hur meningsskapande uppstår i en specifik museal kontext. För att kunna begreppliggöra innehållet i utställningen behövdes guiden. Anneli Oxenstierna påpekar att allt fler av dem som bokar besök på museet vill träffa museipedagogerna, 80 % vill ha en guidad visning.

Detta tolkar hon att de söker den kunskap som de har och det sätt på vilket de arbetar med utställningen. För att begreppliggöra den museala kontexten tycks det således behövas en guide/museipedagog annars uteblir meningsskapandet. Men varför är det så?

Enligt Rahm (2002) bör museerna lägga mer fokus på vilka krav utställningarna ställer på besökaren och hur besökare kan bli guidade genom en utställning på ett sådant sätt att kraven blir hanterbara och i slutändan meningsfulla. Detta ställer kraven på museer att ständigt analysera sin utformning av utställningar, genom att analysera meningsskapande bland besökarna. Museerna behöver alltså bli mer lyhörda för besökarnas behov och önskemål. Dock utifrån min insamlade empiri framgår det tydligt att de olika museala verksamheterna, i alla fall Vikingatider och Landskrona museum, är väldigt flexibla och anpassar sin verksamhet efter besökarnas behov. Fotevikens museums verksamhet är mer strukturerad men även här förekommer givetvis anpassningar när det är nödvändigt.

5.2.1 Kontextens betydelse för lärandet på Landskrona museum

Vilken roll spelar kontexten på ett traditionellt museum och hur skapas kontext i en sådan museal miljö?

Kontexten spelar även en stor roll i traditionell museimiljö och på Landskrona museum skapas den på skilda sätt beroende på vilken utställning det är. Sammanhanget skapas genom att sätta människan i fokus i utställningen och visa att de inte var speciellt olika oss. Den mänskliga aspekten belyses konsekvent, vilket gör en kontextualisering lättare. Detta görs exempelvis i utställningen "Kära Selma" där Selmas brevväxling med väninnor i Landskrona, från sin tid som lärarinna i staden, får skildra de förändringarna som sker under denna tidsperiod. I utställningen "Människor som vi" visar man att människorna som levde under jägarstenåldern inte var fysiskt sätt annorlunda oss idag, även om levnadsförhållandena var markant olika. Med en sådan historiesyn blir historien en utmärkt bakgrund för lärande, eftersom man har alla möjligheter att dra paralleller och göra jämförelser (Larsson 2001, s. 51).

Enligt Anneli Oxenstierna är det de autentiska föremålen som är grunden för den lärande miljön i museiverksamheten. Detta bör inte underskattas. Att se föremål som kanske tillverkades och användes för flera tusen år sedan ökar eller bidrar ytterligare till en kontextualisering i den museala miljön när dessa sätts samman med de människooöden som belyses i utställningarna. Människor förstås genom föremålen de använde.

I museets pedagogiska upplägg ingår också att man aktivt för ett samtal med barnen och uppmuntrar dem till att uttrycka känslor och åsikter. Museipedagogerna vill förmedla till barnen att allt inte bara är svart eller vitt, utan att mycket av kunskapen bygger på tolkningar. Genom att barnen vågar uttrycka sig och fråga, underlättar det en kontextualisering för dem då eventuella frågetecken förhoppningsvis försvinner.

Skulle emellertid inte utställningens utformning, föremålen eller museipedagogens vägledning leda till ett meningsskapande, återstår verkstaden. Borgström (2003) framför kritik mot museernas verkstäder och uppfattar dem som att förvisso ha en ändamålsenlig och funktionell miljö, men att inte vara särskilt fantasifull eller helhetsskapande. Om så är fallet med Landskrona museums verkstäder, vet jag inte. Dock kan de fylla en viktig funktion i meningsskapandet. Genom att praktiskt och aktivt skapa föremål, bilder med mera i verkstaden, som är relaterade till utställningen och de autentiska föremålen, ökas förståelsen för det som förmedlats. Ett sammanhang skapas.

5.2.2 Kontextens betydelse för lärandet på Fotevikens museum

Att miljön spelar en mycket viktig roll på Fotevikens museum pedagogiska upplägg är självuppenbart. Detta är dess viktigaste beståndsdel. Den rika miljön och de många aktörerna skapar en ögonblicksskildring av hur det var att leva i sen vikingatida/tidig medeltida stad den 3 juni år 1134. I Foteviken kan man se hur en stad var uppbyggd och fungerade i sin helhet och omvänt studera enskilda små företeelser i vardagen. Staden ger ett autentiskt intryck och känns tidstrogen och levande. Besökaren går rakt in i en komplett stad. Det sistnämnda är viktigt för trovärdigheten, menar Fairclough (1994) att rollspelsituationen anpassas efter den rådande miljön.

Den återskapade vikingatida miljön är det lärande som Fotevikens museum erbjuder och styrkan ligger i för att använda Sven Rosborns egna ord: Du är på plats du upplever det.”

5.2.3 Kontextens betydelse för lärandet på Vikingatider

Kontexten/miljön spelar även en viktig roll för lärandet på olika plan på Vikingatider. För det första framhåller museipedagogerna anläggningens placering i ett rikt kulturhistoriskt landskap som mycket viktigt för trovärdigheten och autenciteten. Barnen ska känna att historien är starkt knuten till platsen.

Genom den hantverksanknutna verksamheten och dess placering i historiskt återgivna miljöer (exempelvis smedjan) skapas ett sammanhang mellan nu och då. Detta sker genom att barnen arbetar i liknade miljöer som människor gjorde för tusen år sedan, utför aktiviteter med samma sorts verktyg och tillverkar samma slags föremål. Barnen får därmed en inblick i hur levnadsförhållandena varit och hur de skiljer sig från i dag. En kontextualisering tar form.

Avslutande kommentarer

Som avslutande kommentar i min uppsats skulle jag vilja säga följande: I detta arbete får museipedagogerna komma till tals och beskriva hur de uppfattar det lärande som sker inom sina varierade fält av museal verksamhet. Barnen, den grupp som arbetet berör, kommer inte direkt till tals i arbetet. Detta är olyckligt. Därmed blir det självklart att, om detta arbete skulle utvecklas och fortsättas, fråga barnen hur de upplever lärandet genom lek och upplevelse. Förhoppningsvis får vi i framtiden se arbeten som berör just detta.

Referenser

Andersson, Malin & Wærnbring, Sara 2000 ”*Myt eller verklighet-Kvinnans ställning under vendel och vikingatid ur ett genusperspektiv*” C-uppsats i arkeologi, Kalmar högskola

Aronsson, Peter & Larsson, Erika (red.) 2002 ”*Konsten att lära och viljan att uppleva*” Växjö Universitet, Rapport nr 1

Borgström, Britt-Marie 2003”*Tidsresan-lek och fantasi som pedagogisk metod*” Nordiska Museets Förlag, Stockholm

Bryman, Alan 2002 ”*Samhällsvetenskapliga metoder*” Studentlitteratur, Lund

- Dahlgren, Lars & Hultqvist, Kenneth (red.) 1995 *“Seendet och seendets villkor”* HLS Förlag, Stockholm
- Dewey, John 1955 *“The Child and the Curriculum”* The University of Chicago Press, Chicago & London
- Fairclough, John 1994 *“History Through Role Play”* English Heritage, Colchester
- Falk, John, H. & Dierking, Lynn, D. 2000 *“Learning from museums: Visitors experiences and the making of meaning”* Walnut Creek, CA: Altamira
- Heering, Peter & Muller, Falk 2002 *“Cultures of Experimental Practice-An Approach in a Museum”* Science & Education nr 11, Kluwer Academic Publisher, Nederländerna
- Holme, Idar-Magne & Solvang-Krohn, Bernt 1997 *“Forskningsmetodik om kvalitativa och kvantitativa metoder”* Studentlitteratur, Lund
- Jensen, Ola & Karlsson, Håkan 1999 *“Aktuell Samhällsteori och Arkeologi”* Göteborgs universitet, Gotarc Serie C, nr 20, Bibliotekets Reproservice, Chalmers, Göteborg
- Landskronas Kommun 2003 *“Enkät skolbesök-Landskronas museum”*
- Larsson, Erika 2001 *“Historiska Upplevelser-ett projekt kring upplevelsepedagogik”* Rapport fra konference Arkiver, museer og skolebørn, Farum Arkiver & Museer, Köpenhamn
- Larsson, Stefan 2000 *“Stadens Dolda Kulturskikt-Lundarkeologins förutsättningar och förståelsehorisonter uttryckt genom praxis för källmaterialproduktion 1890-1990”* Archaeologica Lundensia 9, Kulturhistoriska Museet, Lund
- Lillemyr, Ole. Fredrik 2002 *“Lek-Upplevelse-Lärande, i förskola och skola”* Liber AB, Stockholm
- Rahm, Irene 2002 *“Multiple Modes of Meaning-Making in a Science Center”* Science & Education 88, Wiley Periodicals, Kanada
- Taylor, Charles 1999 *“Det Mångkulturella Samhället och Erkännandets Politik”* Daidalos, Göteborg
- Wahrgren, Jackie 2002 *“Foteviken: En plats för många”* Rig nr: 3, årgång 2002 (85), Lund

Intervjun med Sven Rosborn, information och vetenskapligt ansvarig, i Foteviken 2004-11-08 (mellan ca 10.00-12.00)

Hur är den pedagogiska verksamheten strukturerad på Fotevikens vikingareservat/museum?

Jag: Det inledande är mest generella frågor, för att sedan bli lite mer specifikt. Jag har läst mig lite på området men har inte velat läsa in mig för mycket, för att inte få för mycket förutfattade meningar.

Sven: För att du ska förstå ingången i den här anläggningen, va. Så är det så här. Vi skapar en plats för vikingarörelsen i världen, vi är till för reenactment, vi är egentligen inte tillför besökare (skratt). Det är ett de här annorlunda dragen. Det här är en fristat för vikingar. Vi har till och med fått den avstyckad från Vellinge kommun. På skämt brukar vi säga: Foteviken är ett vikingatida Christiania fast utan droger. Och eh, detta återspeglas i pedagogiken sen, inställningen till detta är att det inte är något skådespel eller lajv på det viset. Utan vi har ett byalag, 130 personer är där nu, vi har vårt eget rike, vikingarike, Björn är kung, jag är lagman och vi har en jarl, vi har ett ättesamfund och hela alltet. Byalaget träffas en gång i månaden, de träffades nu i helgen. Du börjar som träl, sedan kan du upphöjas till fri man eller kvinna, du tilldelas ett hus, vi har ju 22 hus där uppe nu och , eh, Har du varit där uppe och tittat?

Jag: Jag var där uppe och tittade innan jag kom hit.

Sven: Vi kommer att få upp, vi räknar med att kunna bygga cirka 40 hus däruppe i alla fall. Detta är en vikingatida stad, där finns ingen annanstans en rekonstruerad vikingatida stad. Det är bara för att man ska kunna vara olika hantverkare, olika grupperingar, olika sociala grupperingar, och så. Den här vikingatida utövningen, du är träl och sedan kan du upphöjas till bryte, en bryte får inte röst och så men får lägga fram sin sak på tinget, och sedan som bryte kan du gå fram på tinget och be att få bli fri man eller kvinna och sedan är det tinget som avgör om du är mogen för detta, om du har sociala kvalifikationerna och om du har kunskapen om vikingatid, om du är en bra ambassadör för Foteviken och då kan du föras upp. Och som fri man eller kvinna har du då rätt att utveckla dig inom olika hantverk, som du givetvis har provat på innan, men som du kan bli. Och så har du rätten att bygga ett hus, Foteviken tillhandahåller material, vi har ett antal byggsakkunniga, men du får bygga ditt eget hus och det är vi som bestämmer hur det ska se ut utifrån vetenskapliga aspekter. Men du får bygga ditt eget hus, men då är det så att vi bara bygger två hus åt gången och dom som då bygger sitt hus väljer vem som ska få bygga nästa hus. Det blir då de som har hjälpt till mest, med det här, detta är ett samfund, och det här är inte någon lek utan detta tas av de flesta som allvar. När du kommer i vikingareservatet där uppe så förflyttar du dig tillbaka i tiden och det här är en frizon så att säga. Genom att göra detta så har vi, vi har haft kolonirörelse i Sverige sedan 1890-talet och detta är en vikingatida kolonirörelse för att du äger ditt eget hus, eller rättare sagt du har besittningsrätt, vi äger huset, du har besittningsrätt till huset. Du kan bo här på sommaren och då går man alltid vikingaklädd, man går aldrig utklädd till viking, man går påklädd som viking. Eh, åh, och då har man hela det systemet där uppe. När man inte är här i husen, då har vi rätten att låna ut husen till ”incoming” vikingagrupper och så va. Vikingagrupper i hela världen får lov att komma hit och bo gratis. Nedan för har vi toalett och kök och så om man vill ha det. Där uppe får man bo i våra tält eller våra hus eller sina tält om man har med det, gratis. Har man några produkter som man tillverkar, inte plast eller sånt, utan strikta kvalitét grejor, så får man sälja dom och vad man tjänar bryr vi oss inte om.

Intäkterna går rakt i handelsmännen fickor, vi tar inte någon som helst avgift. Vi är till för vikingarörelse och på det viset har vi byggt en fristat, en kulturell fristat. Ni går vi över till hur den pedagogiska verksamheten är strukturerad på Foteviken, hur detta återspeglas i den pedagogiska verksamheten. Vi har testat tidigare med det här traditionella, dom kommer hit och går på någon guide och sedan får de hålla på och slunga lite, och vad fick man mer göra? Man fick hålla på och göra olika saker och sånt. Det är traditionell museums teknik och då satte vi oss ner och sa: Detta måste ju vara fel. Varför ska vi undervisa eleverna när dom kommer hit. Det är eleverna som ska lära av hela miljön. Varför ska vi springa som skällade råttor och hela tiden understödja dessa med grejor och så vidare. Nä, från och med i år hade vi fått så mycket miljöer och då svängde vi om konceptet och då sade vi så här: Lärarna är välkomna hit men de gör en entré i en vikingatida stad och gör det på egen risk. Är det så att de kommer och är snorkiga och ungarna är oförsänkta, ja då åker de ut. Är det så att ungarna går in i husen, är stöddiga och sånt, ja då åker de ut ur husen också, och de får surt av dem som är i husen också och får klart besked: Vad är du för en pågalarvel, ut med dig och sånt där. Inget daltande med ungarna utan detta är verklighet som de återvänder till. Hur hade man agerat om man kommit tusen år tillbaka i tiden? Inte hade du kommit och sagt: Vad är du för en skitig gubbe, eller något sånt där. Förstår du hela den biten? Eh (skratt) det införde vi i våras och det var väldigt roligt. Nu har vi kommit så långt att vi kan alltså bygga upp den biten, va. Så...

Jag: Då har ni infört mentaliteten i pedagogiken, också kan man säga.

Sven: Ja, det har man.

Jag: Den typiska vikingatida mentaliteten anses ju vara att man är snarstucken.

Sven: Ja, men man kunde också vara väldigt go, om man kommer in och är intresserad då blir vi väldigt goa till folk. Det blir vi (skratt). Så vi har den här naturliga biten, va. Det betyder också att vi kör också med vår personal. Vi har sagt så här med den pedagogiska personalen: Normalt på sådana här anläggningar anställer man dem på ett halvår och sedan avskedar man dem. Det vill vi inte, utan vi har den pedagogiska personalen anställd under hela året. Vilket klart gör bekymmer under vinterhalvåret, då vi inte har någon pedagogik eller så. Men vi har så mycket arbetsuppgifter ändå. Intäkterna är där alltid, så man får balansera det. Eh, genom att göra detta, från vår till höst, så flyttar vi upp i anläggningen, alla. Så jag själv går ju vikingaklädd, även om jag är informationschef och vetenskapligt ansvarig, Björn går ju vikingaklädd. Vi är där uppe, va och med det nya huset som kommer så får vi en helt annan möjlighet att agera däruppe va. Vi har alltså inte sommar och vintertid, utan vikingatid och vintertid, det är så vi kör. Ett traditionellt museum avsätter då till pedagogerna och sedan får de operera och sedan får du som museitjänsteman sitta på ditt tjänsterum och ser inte besökarna för du håller på med annat. Det är förbjudet här. Utan här är det så att vi är tillför besökarna och då ska alla, oavsett om du har en doktorsgrad eller inte, ska alla upp och serva besökarna. (kort paus)

Jag: Då blir man ödmjuk också?

Sven: Det är klart, man blir väldigt ödmjuk och du får en enorm kunskap om vilka besökare det är som kommer. Det är väldigt skoj att jobba så här. Jag hur den pedagogiska verksamheten är strukturerad, du har ju fått lite svar här, kanske va.

Vilka mål (långsiktiga och kortsiktiga) eftersträvar ni inom den pedagogiska verksamheten?

Sven: (repeterar ovan stående fråga). Ja egentligen är det ju exakt det jag säger, det är en upplevelse, va. Det viktigaste målet, alltså vi talar numera om tre olika typer av museer. Vi har lagt grunden här genom våra EU-projekt. Vi ska ha in 18 personer här från ett stort EU-projekt här i morgon och resten av dagarna i veckan som kommer från hela östersjöområdet. Alltså vi är, Björn är ambassadör, det är han som färdas runt han sitter mer på flygplan, höll

jag på att säga, än han sitter här. Vi är internationella i allra högsta grad, va. Eh, men då, nu tappade jag tråden (kort paus).

Den internationella biten kommer in med ”incomning” vikingar, vikingamarknader och sådant där. Eh, den pedagogiska verksamheten, det viktigaste vi har, eh, jo det jag skulle säga, då har man formulerat sig så här: Vi har ju traditionella museum, det är de museum som skapades, Hazelius nordiska museet slutet på 1870-1880-talet och så va, och samlingarna. Eh, och det är väldigt viktigt för dom har ett ansvar för originalföremålen. Men de svarar inte längre upp mot det samhälle, det samhället kräver av dem. Det är ett äventyrssamhälle, det är ett internationellt samhälle och så vidare. Jag kan säga att det är mycket få museer som jag ser svarar upp mot detta, utan dessa svarar fortfarande upp mot det samhälle som existerade på 50-talet och bakåt. Eh, hur behöver vi då nyinrikta? Jo, då har vi, då har man skapat traditionella museer och då har man platsmuseer. Platsmuseer kan man ta som exempel Birka, där man då har en plats, va Birka och sedan bygger en museibygnad för att i den mer traditionella miljön vissa hur det här har fungerat där ute. Du har Uppsala, museet vid Uppsala högar, det är platsmuseer. Med sedan har vi också living history museer och det är där du nödvändigtvis inte behöver vara på en historisk plats, men det är en fördel om du är det. Vi är på en historisk plats här, va. Där du plockar fram och levnads gör kulturarvet. Eh, och det betyder att vårt uppdrag som living history museum, vi har alltså att väcka ett intresse utifrån de normer som finns i dagens samhälle så att besökarna bättre kan ta del av det andra kulturutbudet i traditionella museer. Jag brukar säga så här: Om du kommer hit här en sommardag. Du går in, smeden står och smider. Du kommer in och smeden säger: Vad står du där och glör på, kom in och hjälp mig smida. Och sedan får du dra upp bälgen eller han håller på med en kniv och du får hamra lite på den. Då lovar jag dig att 1. du blir intresserad av detta här, att 2. förhoppningsvis blir du så intresserad att du vill läsa mer eller så vill du gå på museer och se mer. När du går på museer så är där en rostig, avlåång klump som där står kniv, vikingatid på etiketten. Då ser du inte den rostiga kniven utan människan som en gång skapade den. Då har vi fått... ett sammanhang, men som det är idag på svenska museum så är det bara en prylmarknad. Det är många utställningar som är rena skära prylmarknader. Jag: Alldeles för abstrakt.

Sven: Ja, det är till för dem som redan är frälsta, så att säga. Så där har vi alltså, och det ska återspegla i den pedagogiska verksamheten också va, att man ska få barnen och även de vuxna, inom pedagogiken kan man tala även om de vuxna som kommer hit, de ska förstå att föremålen bara är ett hjälpredskap för att försöka förstå människorna som en gång levde. Det är det viktigaste.

Jag: Det framgår inte alltid att man tolkar människor genom föremålen.

Sven: Nä, det gör det inte (kort skratt).

Jag: Man sätter inte människorna i fokus, föremålens sätts i fokus.

Sven: Där man sätter ett skelett, exempelvis, jag försökte göra det på Malmö museum, jag fick mothugg som bara den. Jag sa: För varje tidsperiod så sätter vi ett skelett och sedan belyser vi att detta skelett hade en gång ögon, hade en gång en hjärna. Vad såg en gång den människan genom sina ögon, som ni ser som tomma ögonhålor. Hela utställningen runt skulle baseras på vad den människan kunde ha sett och har sett, va. Men det fick jag inte lov att göra, för guds skull, nä så fick man inte göra.

Mål, lång och kortsiktiga är lite svårt att besvara. Men jag tror att jag..., men du förstår ju bakgrunden till det.

Vad för problem (huvudsakligen pedagogiska) har ni inom denna form av upplevelsepedagogik?

Sven: (repeterar frågan). Jag vill inte säga att vi har några problem, egentligen. Vi tar steg för steg. Självklart stöter man på problem från början, men då löser man dem och går på nästa steg. Eh, när vi tittar på lärarna och så, så har vi faktiskt kommit på bättre. Alltså lärarna som kommer till..., det såg jag redan som museichef på Malmö museum, det finns tre kategorier av lärare. De lärare som älskar att göra allting för barnen, de här extra och sådant där, de är väldigt intresserad och barnen är väldigt intresserade. De har förberett sig för museibesöket och hela allt, och man märker, man blir bombarderad av frågor och det inte bara slentrianfrågor utan det man förstår att läraren verkligen engagerar sig, en liten grupp. Sedan har vi en stor grupp, det är den största gruppen. Där lärarna kommer pliktstroget och sedan släpper de av ungarna och så, finns lite tillhands och ungarna är lite sådär, mer är det inte. Sedan har vi en grupp i botten, som jag säger, och de är, där kommer lärarna och släpper iväg ungarna och sätter sig och tar en fika själv. Och de var faktiskt rätt så många på Malmö museum, får jag säga. Eh, och vi möter..., du har alltså de här tre grupperna och det är väl livet i sig, så är väl människor var för sig, kanske inget specifikt för lärare (skratt). Det är hemskt att behöva säga det men så är det. Vi måste säga det för vi måste gardera oss och vi hade problem tidigare år. Vi genomförde ett nytt system våren 2004, men tidigare hade vi problem för lärarna kom hit och sedan gick de omkring i terrängen medan vi som slavar fick springa omkring och ta hand om ungarna. Även om vi hade skrivit det så var det en rätt så stor procent som gjorde så, långt ifrån alla, långt ifrån majoriteten. Men det var den här gruppen, va och det var ingen skillnad där från mina erfarenheter från Malmö museum. Efter vi gått över till det här nya systemet, så var det några lärare som gjorde så och då gick vi bara fram till läraren och sa: Vi tycker inte ni ska vara här längre. Er skolklass passar inte in längre här för ni har sett hur det här ska fungera och så vidare och vill ni inte ställa upp på de här reglerna så behöver ni inte komma hit längre. Då blev de helt ställda, så blir man inte bemöt ju (skratt). Varför ska vi sitta och ta skiten, så är det, vissa lärare bara släppte eleverna och de fick springa hur som helst. Och toppen var ju en skolklass, alltså. Vi kom in i smedjan och då var det en elev som stod och hade i sin ränsel, stod och slängde in massa smedsvärtyg. Som han skulle sno för att lärarna var någon helt annanstans. Den fick vi snart rensad, den väskan och förklarar för eleven att han inte var önskvärd innanför vällen längre. Och sedan förklarade jag för läraren, sen efteråt, och sa att ni inte är önskvärda här längre och gör er inte bekymret att anmäla er nästa år för ni får inte komma hit längre. Varför inte det? Nä, det var inte bara det, det var två som ertappades med att försöka stjäla. Och så läraren som bara vimsade runt och inte gjorde någonting. Kan ni inte hålla rätt på eleverna så blir det så, punkt slut.

Jag: Det är ganska osvensk att säga ifrån på det sättet.

Sven: Jag precis, som jag sa tidigare, så är detta ett mycket osvenskt museum. Vi behöver inte..., de kommer på våra premisser, punkt slut, och är det så passar dem så behöver de inte komma hit. Det är många lärare, vi har knöfullt med lärare som kommer hit och det visar ju på att här är kvalitet i den här anläggningen. Det flesta lärarna agerar jättebra och sedan vi införde det här systemet i våras är det försvinnande få som håller på så här va. Dom förstod detta, att vi ställer krav (skratt).

Vilken är er huvudsakliga målgrupp? Anpassar ni ert pedagogiska förfaringssätt till att bemöta skilda gruppers önskemål och behov?

Målgruppen, eh..., nä vi anpassar inte vårt pedagogiska förfaringssätt för konceptet är det att du vandrar tillbaka tusen år, eller niohundra år, och då kvittar det vad för samhällsgrupp som kommer. Om du är en företagsgrupp, om du är en skolunge, du blir behandlad som om du verkligen hade fått göra en tidsresa tillbaka, så enkelt är det alltså (skratt). Eh, vår huvudsakliga målgrupp det är ju alla intresserade. Det är inte bara skolor, de är inte bara skolbarn i en viss ålder, så är det. Självklart anpassar man det lite. Självklart så säger vi att det

är rätt så bra att vi har en skolklass från fjärde till sjätte klass de läser ju mycket om detta då. De är mer behjälpta av att använda detta som ett läromedel. Men i övrigt så har vi alla typer.

(Foteviken) Er verksamhet är, så som jag uppfattat den, konstruerad utifrån rollspel. Har ni en intrig som besökarna deltar i? I så fall hoppas ni lära era besökare något specifikt med intrigen?

Sven: (repeterar frågan). Nä, vi har ingen intrig utan man kommer rakt in i den dåtida verkligheten. Det räcker väl som intrig (skratt).

Jag: (Kort redogörelse för syftet med frågan)

Sven: Det behöver vi inte här, vi har en hel stad (skratt). Vi har de olika som är i de olika husen. Du har Per Smed, du har jag som är lagman, du har biskopen, du har Olof Silversmed, du har Jenny Väverska, du har Bengt Blacksmith, alltså smeden och du har Peter Skrivare. Du har ett kadrer att välja bland (skratt). Och sen så, att det här med utifrån ett rollspel, alltså jag förstår precis hur du tänker men egentligen så är det inget rollspel för vi är precis som oss själva men det blir ju som ett rollspel men det är inget som man övar upp. Vi har sagt till alla att detta är en sen vikingatida/tidig medeltida stad. Slaget stod den 4 juni 1134, alltså är det här den 3 juni 1134. Vi har lagt vissa sådana här ribbor. Eh, det betyder att du på 1100-talet har stenbyggnadskonst. Vi känner materialet från de isländska sagorna och så va, vi har betydligt bättre källäge, alltså inte enbart arkeologiskt. Vi har en historiker som är biskop här, biskop Poppo, egentligen Karl-Fredrik Wassén, han talar latin och gammal grekiska flytande. Och, eh, han har plöjt igenom alla isländska sagor och lagt upp register över vad man kan utläsa, inte om sagor utan allt det dom beskriver bakom, så att säga. Eh, så vi jobbar mycket med det, va och då har vi det och det är ju 1100-talet i dom här sagorna och vi ligger här 1134 och får då en bra utgångspunkt. Och det här med rollspelet, det blir inte så mycket rollspel, utan vi är bara oss själva. När du kommer hit så vet du inte vad som händer den fjärde juli 1134, med du vet att den danske kungen ligger däröver med en flotta och då kan du betrakta alla skjellänningar som väldigt suspekta personer. När man frågar: Var kommer du ifrån? Och de svarar Skjelland eller Köpenhamn, då lägger man fram sitt svärd, jag vet inte om jag litar på dig liksom (skratt). Det är en form av spel och då får man förklara varför man inte litar på dom, men jag kan inte förklara vad som hände vid slaget för det vet jag ju inte, det händer nästa dag. När smålänningar kommer, när jag sitter i mitt hus på sommaren vikingaklädd, så brukar jag alltid när de kommer in fråga: Var kommer du ifrån? Som informationschef får jag reda på var de kommer ifrån och samtidigt blir de helt ställda för var någonstans, på vilket museum sitter det någon museiansvarig och frågar: Var kommer du ifrån?(skratt) Och sedan så, utifrån vad de svarar, så ger sig alltsamman själv, va. Jag vet den platsen jag har, men jag har inget rollspel inövat. Det klassisk är ju det, när man har barn liksom, så är det alltid barnen som får ta stöten, puttar föräldrarna fram barnen. Var kommer du ifrån? Och då står barnen där och inte vet vad de ska säga och jag bara står där och tittar, jag kommer hemifrån, säger dom, åh vad dum du är säger då föräldrarna. Jag kommer från Stockholm säger dom ibland, Stockholm vad är det för något, var ligger det? Är det en by? Det har jag aldrig hört talas om. Då märker man hur de grå hjärncellerna snabbt börjar arbeta. Och då kommer de fram till att nä, just det, det är ju vikingatid. Nä vi kommer från Birka, säger de då. Merparten kan hitta på mycket annat. Nä det är omöjligt, säger jag, det brände vi för två år sedan. Då blir de helt ställda, men jag har hört att kungen börjat bygga en ny stad, Sigtuna. Är Sigtuna kvar i framtiden? Vet du hur många stockholmare som inte vet var Sigtuna finns? Det är helt otroligt. Ja det måste vara Sveriges huvudstad i framtiden?(skratt) Man kollar bort dem fullständigt och det skapar man ju utifrån samtalet och det är helt nya infallsvinklar, men du har en bas given men du har inga givna regler sen hur man går vidare (skratt).

Vilken utbildning har era museipedagoger? Vad för pedagogiska kunskapskrav ställer ni på de aktörer (lajvare) som ingår i verksamheten?

Sven: (repeterar frågan). Jag har precis berättat det, Carl-Fredrik är historiker och han talar latin och gammal grekiska, flytande. Talar franska och tyska, engelska också, givetvis. Eh, Peter, han är historiker och arkeolog och talar en väldigt många språk. Själv har jag då en lic. i medeltidsarkeologi. Och sedan finns det andra också, va för att det är inte bara så att man ska ha en hög utbildning utan vi ska ha alla typer, va. Annars blir det ju lärda akademiker språket, Carl-Fredrik är underbar som biskop, alltså. Han står där och ibland hakar han och stammar (imiterar ljudet) precis så var biskoparna på den tiden. Men vi kan inte bara ha sådana, utan vi kan ta Olof, först var han konditor, sedan var han tandtekniker och nu har han utbildat sig till silversmed. Han är en helt fantastisk grej, han har läst på otroligt mycket. Vi har liksom en provkarta (skratt). (paus).

Utvärderar ni den pedagogiska verksamheten efter hand, för om nödvändigt kunna förbättra/ändra denna och kunna säkerställa att den håller god kvalitet?

Sven: (repeterar frågan). Vi har börjat med ett helt nytt system nu, va. Det systemet består i, du ska få ett papper på det, va. Eleverna kommer hit och då får man en introduktionsfilm härnere på femton minuter. Som berättar om vikingen men med miljöer hämtade från Foteviken. Redan där får man en liten, för då möter vi det som eleverna oftast ser, nämligen film, va. Vi startar med den biten, så att de känner sig lite hemma. Och sedan kommer Peter då och han ska introducera dem i den här anläggningen. Då tar han upp dem i anläggningen, går runt, går inte in i husen. Går runt och berättar lite och sådär. Men då, de är påklädda i vikingainspirerade kläder också de här ungarna, vi har ett påkläddningsskede som är mycket roligt, och då är han ju dåtid. Eh, så att de begriper att så här är det. Då sitter de olika personerna ute i sina hus och sitter och jobbar liksom och så. (Paus, vänder bandet). (Kort dialog om min nyinköpta bandspelare).

Peter, då går man runt ute, eh, och sen på torget har vi massa straffredskap och sånt, va. Och där har vi ett rollspel därför att då kommer smeden farande plötsligt, va, arg som bara den alltså, va. Och då är det någon som gjort någonting, varit oförsämnd mot honom. Och det har man då bestämt, det brukar vara läraren som vi tar ut, det vet dom om innan. Och så säger man: Du, ja såg det, det var trolldom, liksom. Jag såg att du kastade en sak i vattnet och nu har du förhäxat mig och allting går fel, allting går fel. Och så kommer Peter in och då kommer lagmannen in på tinget då, och då får man ha ting, va. Och då: Grip den där, liksom och då för man dom innanför fyra stockar, va. Och då sätter jag mig, som lagman, eller någon annan som är med och sedan får barnen, dom får ju, det ska vara sex stockemän som får sitta och sedan får resten stå runt om. Och sen in med den här som ska dömas, läraren, då i mitten, va (skratt). Och sen så får dom försvara sig och Bengt håvar fram: Titta här. Vi har valt häxprocesserna, där fanns ju sådana bakåt, men det är faktiskt intressant att se hur folk kunde döma, alltså vi försöker få barn att förstå hur orättvist det var.

Jag: Man kan ju dra samtida paralleller med, till förintelsen.

Sven: Ja, hela den biten, va. Alltså det går ut på att läraren ska kunna använda detta sen i sin undervisning, ska kunna diskutera sedan efteråt. Så håvar han fram en stor skinnpung och säger: Titta här, titta här. Jag såg när du gick ner på stranden och kastade denna här och sade så här: Ben för ben och järn för järn, och min dräng, idag högg han sig i benet. Det är du som har förhäxat denna här, jag såg det, jag var inne. Titta här. Och sedan får de då plocka fram

och då ligger där en järnbit och en benbit, va. Det var ju så som det traditionellt var. Och då blir ju alla som sitter där förskräckta: Men det är ju trolldom liksom och sånt: Är du skyldig till detta? Nä, jag är inte skyldig. Och sen så tittar man på ungarna och sen så dömer alla ju, att de är skyldig liksom (skratt). Så det blir ju en sån här kompisskap och hela alltet, va. Jaha, och då ska man då utdöma straff och då får man då stenarna eller sitta i halsjárn eller sånt där. Och då sätter vi då dom i halsjárn, eller fotjárn blir det alltid. Iväg, och så får de på det här fotjárnnet och så sätter vi dom där. Och så säger vi: Nu sitter du där och alla får lov att spotta på dig. Du ska sitta här minst en dag. Två timmar räcker, tycker jag, liksom. Minst en dag och så vidare. Men sen så måste vi ju hitta ett avslut på det. Och då kommer skrivaren och säger så: Ursäkta lagmannen men har du sett. Hon där liknar ju den och den i Helsingborg. Gör hon inte det? Då får jag titta lite närmare: Ja, det gör hon ju. Här du, är du släkt med kungadottern som är i Helsingborg? Eller med lagmannen eller stormannens dotter som är i Helsingborg? Och då säger de oftast ja, va: Oförlåt, vi har begått ett misstag. Men hur, då vänder jag mig till Bengt, hur kan du anklaga en sådan högättad person för sånt. Det är fullständigt, dom har ju inte gjort något brott ju. Och sedan låser man upp och ber om ursäkt och hela alltet och Bengt står och surnar bara för att visa orättvisorna, hade du högre stånd så gick du fri, va. På det sättet avslutar vi historien genom att läraren blir fri (skratt). Det spelar vi upp, det är mycket lyckat va, där är invävt så mycket som lärarna sedan kan ta upp och diskutera i klassen efteråt. Och sedan går man in i tingsråd och där berättar vi en saga, en isländsk saga, men i vår moderna tappning som vi har lagt den, Peter Skrivare. Men ungarna måste få klart för sig berättandet. Hur man förde information för i tiden, att man samlades på kvällarna och då flammar elden i mörkret och så berättar man den här sagan. Efter det går de ut, Bengt tar hand om dom, lär hur man gör upp eld. Inte trettio ungar som sitter och lär sig, utan han visar hur man gör upp själv, va. Och sedan är det fyrtio minuter som barnen får gå fritt i byn och besöka. Och då får de gå runt och ställa vilka frågor som helst. Och sen är det lunchpaus. Efter lunchen är det kulturlandskapet, vi har satt upp tolv stolpar utmed kanten med information om kulturlandskapet och med hål, kikhål, så att man kan titta på företeelsen. Och sedan skickas ungarna ut där bara för att de ska, dels för att de ska rasta av sig men även för att de ska förstå det här med kulturlandskapet. Återigen så ska läraren kunna, i efterhand, kunna använda detta. Läraren får alla texterna som står på kulturlandskapsskyltarna och facit och så va, så att de sen kan ta upp det i klassen. Och då är det från äldsta stenåldern till att järnvägen kommer till på 1870-talet. Kulturlandskapet, miljön är ju viktig också, va. Jag: Det blir som en andra tidsresa, kan man säga.

Sven: Ja, den kommer då på slutet och sen avslutar vi med vikingatida lekar och då får ungarna rasta av sig, liksom va. Vi visar hur man lekte, vilka redskap man hade och sen så får ungarna själv pröva på, såklart. Detta infördes i våras och har blivit väldigt lyckat.

Vad framhåller ni som det viktigaste med denna typ av verksamhet, sett ur ett pedagogiskt perspektiv? Vad kan ni erbjuda i form av lärande som inte andra kan?

Sven: (repeterar frågan). Det är just detta att du agerar själv, alltså va. Det är icke detta att du ska titta i ett papper, penna och läsa i böcker och så. Du är på plats du upplever det.

Vad önskar ni förmedla till era besökare? Ex. En upplevelse, historisk kunskap, så ett frö för ökat intresse om vikingatiden? Hur går ni tillväga för att genomföra detta rent praktiskt?

Sven: Det har jag nog besvarat förut.

Arbetar ni (medvetet) för ett tematiskt eller integrerat lärande? Alltså att ni fokuserar (direkt eller indirekt) på fler ämnen i er undervisning, än att enbart förmedla historiska kunskaper?

Sven: (läser tyst frågan för sig själv, förefaller reflektera).

Jag: Man lär ju sig inte bara historiska kunskaper utan man lär sig också exempelvis att bearbeta metall och sådant.

Sven: Och som jag nämnde vårt kulturarv, vår miljö. Miljö biten alltså, va. Just de här skyltarna tycker jag är mycket bra, va. Idéen fick jag när jag var ute och såg att man i Norrland hade informationsskyltar på stolpar och då slog mig en tanke: Om man har sådana skyltar och man borrar hål, ett för vuxna och ett för barn, och så riktar man dem mot en företeelse som där står berättat om på skyltarna. Då väcker du..., vi har exempelvis en skylt där vi berättar att ute i Höllviken, tre kilometer ut i vattnet, finns ett grund. Vattenytan låg under det, men tittar du genom hålet så ser du bara van, men genom att du tittar genom hålet så får du en förståelse. Att göra någonting av absolut ingenting, för det är det som det är frågan om, för du ser ju bara van, va.

Jag: Du kan visualisera platsen framför dig?

Där ute var platsen, lyfta fram platsen, det var här det hände, inte sant (skratt). (mummel).

Har ni gjort någon form av uppföljning bland era besökare hur deras besök har påverkat dem eller hur de uppfattade besöket retrospektivt?

Ja, vi har gjort en enkät på hur folk, besökare här upplever anläggningen. Och då är det så här att på ett normalt museum, jag satt med i en statlig utredning, fyra manna utredning, hur besökare rör sig på ett museum. Och det var väldigt beklämmande egentligen (skratt.) Vi kom fram till det att de stora museerna där tillbringar du en liten timme tid på museet, mer har du inte tid till. Eh, och sedan ska du gå ner i kafeterian och så vidare. Eh, jag gjorde en undersökning innan jag gick igång med medeltidssalen, 1982 på Malmömuseer, och då hade vi just gjort fornsalen klar. Och fornsalen var mycket föremål och mycket texter och sådant, det var ju den tidens utställningsbit. Och då intervjuade jag många besökare som lämnade museet och frågade var de varit. Och då var det här svaret: Har ni varit i fornsalen? Ja. Har ni läst texterna? Nja, det hann vi inte. Ungarna drog åt det hållet, de skulle ner till djuren, åh de skulle ner till caféet och sånt, men några texter har vi läst. Jaha, sa jag. Men har ni förstått den röda tråden? Nä. Men vad tycker ni var intressant? Skelettet. Alla sa skelettet, ingen sa någonting annat. Då blev ja ju lite betryckt (skratt). Här satt man i möten, nu gjorde inte jag fornsalen va, jag var väldigt skeptisk till den redan då. Men då satt man och gjorde alltså då utläggningar och utredningar om den röda tråden. Läser man detta, när man kommer in här och börjar läsa så är man professor när man kommer ut. Och så måste man läsa vad som står hela vägen. Inte ett dugg av det gick hem hos besökarna. Varför har vi då gjort det för? Så när jag gjorde medeltidssalen gjorde jag något annat istället, det var sån här upplevelse. Du har en aha-upplevelse, men för att du ska få en aha-upplevelse så måste den föregås av en oj-upplevelse. Vad menar du då med det? Jo oj är den överrumplande effekten. Du kommer runt en hörna exempelvis och du har inte en stor sal, du kommer runt en hörna och då upptäcker du liksom någonting, oj. I och med du har oj blir du nyfiken va, och blir du nyfiken tar du till dig en kort informationsbit som står bara va, inte långa, utan kort informationsbit. För det är i det ögonblicket du är som mest mottaglig, efter oj-upplevelsen va. Har man då gjort oj och aha rätt så har du en..., och det fungerade väldigt rätt på medeltidsutställningen. Den är fortfarande väldigt välbesökt. Man ska ha klart för sig att de ska se så mycket på ett museum. Om man då tittar på vår anläggning här så har vi nu papper på liksom, att folk kan komma här på förmiddagen, och de går på eftermiddagen först alltså. Det är inte ovanligt att folk stannar två, tre timmar i denna här anläggningen. Detta står i fullständig kontrast till de traditionella museernas lilla timme. Och, eh, dom kommer då hit och stannar en längre stund. Tittar man då på åldersfördelningen så är det intressant för traditionella museer har ett problem, det är

tonåringar. Alltså man blir beordrad av skolan att gå på museer och så går man och sedan när man kommer upp i tonåren, tolvåringar och så vidare så saknas de i stort sätt på museerna. De kommer tillbaka i slutet av tjugo åren, det är intressant varför de kommer tillbaka då. Därför kommer de tillbaka för att de har egna småbarn, va. Då vill de ge de här det bästa i livet och tänker att kultur måste de ha och pappa var ju på museum då och då ska de gå på museer nå också med pappa och mamma. Du har ett fullständigt..., ett glapp, ett svårt glapp där i mellan alltså va (skratt). Det gick så långt att jag sa: Hur ska vi få hit folk? Jag ordnade rockorkestrar på Malmöhus borggård, eh, och plötsligt strömmande den här ungdomen till, va. Sedan hade vi öppet hus och hela alltet och ungdomarna tyckte det var trevligt. Det fick vi lägga ner, för det svarade inte mot museet, ett museum fick inte göra så för det var inte fint att ha rockorkestrar på borggården och sånt där va. Det fick ja på nöten för då, va. Men vi fick ju publiken vi ville ha där, va, men det räknades inte för det var oväsentligt. Här i Foteviken har vi alla jämnt skägg tvärsöver. Och det där säger något i allra högsta grad (skratt) hur väsentligt det är med sådana här living history museer, va. För att kunna attrahera de traditionella museerna. Vi har dem tvärsöver så här (Sven understryker sitt resonemang med hjälp av armrörelser).

Jag: Ni missar ingen.

Sven: Nä, det gör vi inte. Den här enkäten, jag ska säga en annan sak. Det bästa sättet att marknadsföra sig vi har, det är mun till mun metoden. Det är det som vi också sa i början, vi ska vara..., folk som kommer hit som besökare när de lämnar, merparten ska vara så positiva att de är våra ambassadörer, våra missionärer som vi brukar säga. Kunde Ansgar hans kompani predika sin vision (skratt) som hade med religion att göra så kan vi göra det nu också, va. Och det ser vi på de här, eh, hur har du fått information om anläggningen. Jag skulle tippa att 60 % som säger att det är genom någon annan sagt något om den. Längst ner kommer genom turistbyrå, om du tittar på allt kostsamt material som man gör, var finns det? Jo, på turistbyrå så man lägger en stor mängd kostsamt material på det område som ger minst besökare. Och som inte upp hyser det här materialet, det tycker jag är rätt så tankvärt. Då förstår du kanske varför vi inte lägger så mycket material på turistbyrå (skratt).

Jag: Det är konstigt.

Sven: Om du tittar på dig själv när du är ute. Du kommer som turist och far igenom ett landskap, det är först turistbyråer om du vill bo och var kan man äta. Boende och ätande är mycket viktigt. Och när man ändå är där: Vad finns här att se? Men det är bara en liten del av dem som passerar. Turistbyråer gör ett bra jobb på sitt område, det är inte så va, men nu så tittar jag på min nisch alltså va, och ser var jag skulle vilja lägga mina resurser. Och var jag lägger dom också. Eh, jag menar en sommardag här på näset, hur många turister kan det vara frågan om, ja skulle tippa att vi har en 20 000 bilar som passerar. (Kort avbrott, en kollega påminner om ett möte). Hur många har turistbyrå, det är bilar alltså va, 200 kanske, 200 bilar kanske, tre hundra bilar kanske. Men resten då? Du börjar titta, nu höftar jag med bilarna och sånt va, men det ligger i det häradet va. Men om du börjar titta och tänka på det viset va, då är resultatet intressant. Och det är viktigt om du ska ansvara för information på en anläggning. Jag har det bästa samarbetet med dom, för vi har stuguthyrning och sånt också va, där fungerar det alldeles utmärkt. Utan dom hade vi haft svårt med stuguthyrningen men när det gäller själva besökarna där uppe i anläggningen (Kollegan kommer tillbaka in med en post-it lapp, Sven läser allvarsamt lappen).

Framgår det för era besökare att den bild av historien som ni erbjuder är en tolkning och att där kan finnas flera skilda uppfattningar om hur denna tidsperiod kan tolkas?

Sven: (repeterar frågan). Ja, det framgår i allra högsta grad. För skolorna så påtalar vi för lärarna. För vanliga besökare så har vi varje dag, alltså varje dag på sommaren, tre gratis

guidningar. Det är 11.30, 13.00 och 14.30 så det ingår i biljettpriset, va. Då är det guider, våra guider är ju drillade, det vet ju om de här källorna felen och sånt va, så man berättar liksom tolkningarna, man berättar sammanhangen och så va när man går runt. Och det kommer fram i allra högsta..., för det är väldigt viktigt.

Jag: traditionella museer för ibland fram sin kunskap som den vore värdeneutral.

Sven: Ja, och här ifrågasätts det därför att det blir ofta en dialog mellan besökarna och sedan så går besökarna in i de olika husen, där det sitter aktörer då va, så får de en klar inställning till den här problematiken, vill jag nog säga. Bättre här än på många andra ställen. Vi har slagit vakt om just det här, för vad är rätt och vad är fel? Historia är aldrig rätt eller fel utan det beror på hur man tolkar den. När man står vid husen så kan man berätta att så här ser det ut, vi brukar säga så här vi bygger inte något arkeologiskt monument. För ofta i forntidsbyar så bygger man arkeologiska monument, vi har grävt ut ett långhus brukar man säga och sedan så bygger man en kopia på det, va. Men då blir det fel va, för det du sett i det arkeologiska huset va, då är det arkeologin man utgår ifrån va. När man kommer upp i 1,2 meter över marken blir arkeologen osäker, hur fasen ska det se ut då, då gör man det så enkelt som möjligt, så primitivt som möjligt så att det ska se så rätt ut som möjligt. Det är då det blir fel, det ska se så rätt ut som möjligt i förhållande till det arkeologiska materialet, va men om du tittar på det historiska materialet, de skrivna källorna va, där vimlar det av detaljer. Som visar på ombonade miljöer och så vidare. Sen så är det också bygger du ett hus, ett långhus efter arkeologiskt material, så blir det så, det blir statiskt så står det där. Om du börjar bygga en stad på medeltid eller vikingatid så bygger du ett hus men du bygger till huset ju, det kan du inte göra om du bygger efter en förlaga som är ett monument. Då har du valt en statisk historiebild, vi vill ha en dynamisk historiebild. Och därför säger vi att det är bra med staden va, därför att husen..., vällen finns där, gatorna går där, storleken på husen, typen på husen, va. Men till exempel smedjan va, när smeden behövde (ohörbart), då byggde vi till en luta va, för så fungerade det i staden, va. Men hade du tagit en exakt kopia av en smedja så hade du inte kunnat bygga till den, va, för då hade du rubbat den här arkeologiska förebilden. Det här är oerhört viktigt, vad är det vi bygger, bygger vi arkeologiska monument eller bygger vi ett dynamiskt samhälle, så som det såg ut. Vi bygger ett dynamiskt samhälle men om du kommer omkring och tittar på forngårdar och sånt och de säger: Detta är så utifrån det man hittat på den utgrävningen och så. Vi utgår från planerna, vi tittar på detaljerna i husen, vi bygger dom såsom man skulle kunna ha byggt dom på den tiden.

Jag: Ingenting är givet.

Sven: Precis, va. Det är roligt att kunna attackera problemen på det viset. Men så, det sammanfattar där vi började att detta är en ganska osvensk anläggning, va. Jag tror inte du hittar någon, någon annanstans, med de är tankegångarna och infallsvinklarna. Det är inte märkliga tankegångar va, utan vi har vågat ta steget utifrån det museiala, kulturella, traditionella och ofta insnöade museimiljön och göra något annat för att möta besökarna. Det är vår tolkning av det, man kan göra det på många andra sätt, va och det respekterar vi i allra högsta grad. Detta är vår tolkning och den står vi för. (Paus).

Jag: Jag tror mycket på den här idéen, att man skapar en levande miljö.

Sven: Hm, den är så levande ska jag säga dig, att jag har ju rätt att viga folk, som lagman ska jag ju kunna det, jag har rätt alltså, vi har flera bröllop här och så. Och sedan har vi en gode som viger hedningar också, va. Vår jarl är ju hedning, va och det finns ju mängder med hednasällskap. I Island är det ju godkänd religion, hednaden va, i Norge också, i Sverige får man inte lov att göra det. Vi har religionsfrihet här va, men man får inte lov att bära Torshammare och sådant, det är förbjudet enligt skolverket. Skolbarnen får inte lov att bära Torshammare, då har vi gått emot och sagt, man förknippar det med nazismen, men då har vi sagt att Torshammare har inget med nazismen att göra. Torshammare är ju vår gamla kultursymbol och så och det betyder att ni måste ta bort alla kristna kors på eleverna, eftersom

det är religionsfrihet i Sverige. Men de har skickat ut en lapp, lista skolverket, på vilka symboler elever inte får bära. Alla dom symbolerna kan du köpa på historiska museet i Stockholm (Sven höjer rösten). Det är vårt kulturarv. Eh, så vi går ju vidare..., nu går vi vidare och ska göra en..., dom som lever i hednatron, vi har ju en fantastisk plats längst bort, vi ska göra en kyrkogård där. Eh, så vi jobbar nu på att få rätten till en kyrkogård. En fler hednakyrkogård och en för..., vi har fullständig religionsfrihet här, det är en jämlikhet som råder tvärsöver, det står i vår lag och hela allt va. Därför tycker vi, det är många som kommit och sagt att: skulle jag som hedning kunna, kunna få vila här när jag liksom så här, jo det är en god idé. Jag som kristen, det är en vacker plats, jo det skulle man kunna göra, liksom va. Du förstår kanske djupet i denna här rörelsen va, det är inte bara någon teatergrej, utan det är något man känner, liksom va.

Jag: Man spelar inte viking, man är det.

Sven: Man är det. När man till och med har börjat ta upp den här diskussionen om att resa en skeppssättning och en domarring, va, så att man får två olika platser där man kan bli begravd. Det ska vi se om man kan driva vidare, det är allvarligt och så. (Paus).

Har du fått lite information. Då ska du också få det material som lärarna fått. (Sven lämnar rummet, hämtar materialet, intervjun avslutas).

Intervju på Vikingatider, i Löddeköpinge, 2004-11-10, med PU Hörberg (heltids anställd museipedagog) och Christel Palmqvist (timanställd museipedagog) mellan cirka 12.45-14.00

Jag: Ni kan kanske kort börja med att beskriva er bakgrund.

(Skratt, blickar utväxlas mellan respondenterna).

PU: Då börjar jag väl då. PU Hörberg och arkeolog från början, jobbat som konservator, marin arkeolog och en hel del med skolverksamhet på Malmö museer på den tiden det begav sig. Debuten var väl egentligen att jag hade hand om några fritidsgrupper på historiska museet i Lund för jätte länge sen. En av dom som var med där är nuvarande byggnadsantikvarien Otto Ryding, han var i förskoleåldern då (skratt). (paus).

Christel: Ja, Christel Palmqvist, ja ska säga, jag har allt möjligt. Jobbade också som arkeolog, men som klassisk arkeolog då, öh, har också jobbat som pedagog på Malmö museer, det är mest det egentligen. Sen har jag lite hantverk i grunden. (Paus).

Jag: Om vi skulle ta den första frågan då.

Hur är den pedagogiska verksamheten strukturerad på Foteviken/Vikingatider vikingareservat/museum?

(Jag läser upp frågan).

PU: Hur menar du närmast då, hur den bedrivs eller målsättningar och grannverkan så att säga.

Jag: Rent generellt, för att få en översiktlig bild.

PU: Hm, vi har till början med inte direkt gått ut så stenhårt med någon reklam eftersom vi har varit lite rädda för en för stor anstormning, eftersom vi är i uppbyggnadsskedet ännu, va. Och har först nu på höstkanten haft tillgång till innehåll med någon reda, ja och det är ändå ganska primitiva grejor med ouppvärmade lokaler och så vidare. Så att det är, med undantag för en studiedag för lärare, i de här fyra gästkommunerna, Svalöv, Kävlinge, Lomma, Staffanstorps så har vi inte gått ut så jättehårt. Vi har pratat lite med kommunens skolledare och så. Det hela startade i fjol våras med att vi hade en försöksverksamhet i samarbete med Rinnebacksskolan, då vi bjöd in olika grupper från olika årskurser och så där för att dels för att få klart för oss vad de ville få ut av en sån här verksamhet hos oss och vad vi kunde erbjuda. Och då lägga ett program som var hållbart kostnadsmissigt och innehållsmässigt och så vidare. Det (ohörbart) över det hela och sen så är det nog mest att det spridits från mun till mun med vår rekrytering överhuvudtaget med skolorna. Vad som är överraskande då är att vi har förhållandevis många från andra kommuner än Kävlinge. Vi har till och med haft skolklasser från Örkelljunga kommun, på gränsen till Småland. Det är så det gestaltar sig. (Paus).

Vilka mål (långsiktiga och kortsiktiga) eftersträvar ni inom den pedagogiska verksamheten?

(Jag läser frågan högt).

PU: Långsiktigt är att få en bärande och stabil skolverksamhet av kontinuerlig natur. Det är det och vi har lekt med tanken också att ha uppsökande verksamhet och så vidare. Men än så länge är det omöjligt på grund av personalstorlek. Det är så, att det är bara jag som finns här ute dagligen och sedan tar vi in personal på... , om vi får stora grupper exempelvis så behöver vi fler. Det är väldigt lösligt än så länge på personalsidan men där finns ju planer också på att bygga ut det. Sen så håller vi också på att planera att bygga ut den materiella sidan också med ett projekt med arbetsnamnet Barnets gård. Där den nuvarande grophus smedjan och aktivitetshuset, fungerar som, ingår som enheter och ska kompletteras med ett boningshus, som en naturlig ram för hushållssysslor. Som det nu är så är vi lite ostrukturerade, där vi håller på, på olika ställen med olika aktiviteter. Har vi då ett sådant boningshus då har man en

naturlig ram för, kring exempelvis vävnad, matlagning och hushållsskötsel, kanske till och med lite odling och så. Där är planer, det som begränsar det hela är ekonomin.

Vad för problem (huvudsakligen pedagogiska) har ni inom denna form av upplevelsepedagogik?

(jag läser frågan högt).

PU: Det är närmast ekonomiska och praktiska problem så att säga. Det hade varit jättefint med en personalstab, fast personalstab, då hade man vågat utveckla och framförallt vågat gå ut på reklamsidan där, så att säga. Sen är det inte några andra problem än de man kan förvänta sig, av sådan verksamhet och jag tycker att det fungerar bra. Det som är lite bryderi för oss ibland är att vi är mycket utomhus och så.

Jag: Ni har inte problem med barnen och lärarsituationen och sådant?

PU: Det är mycket, mycket undantagsfall.

Christel: mm (Christel nickar).

PU: Lotta vänta lite, stäng av den där. (Lotta, ansvarig för verksamheten lämnar lokalen). (Paus, PU återvänder och intervjun återupptas mitt i en diskussion om verksamhetens omfattning under året).

Christel: Vi har haft det rätt så jämnt i år, om man säger vår och höstterminen, det har varit ungefär lika mycket.

PU: Ja, en något ökande tendens.

Christel: Ja

PU: Det märker man också en viss variation med hur ämnet ligger i skolornas tidsplan

Christel: Det sa jag också precis, ibland de kanske väljer att börja på hösten medan andra väntar fram till vårkanten.

PU: Jo, alltså de sönderfaller i två huvudgrupper, de som läser om vikingatiden och sedan kommer hit för att spä på eller de som tänker läsa om vikingatiden och kommer hit för att få inspiration, kunskap. Det som är förbluffande här är hur lite man egentligen vet om den lokala historien, vikingatidsanknytningen.

Christel: Jag för man tror..., jag tror de är väl så att bland gemene man: Ah, här är inte så mycket, allt är koncentrerat till Mellansverige.

PU: Ja, just det.

Christel: Men det är nästan mer här nere än i Mellansverige (skratt).

PU: Javisst, ja brukar säga det till grupperna som kommer hit att en av våra stora missioner här i världen är att visa att vikingatiden inte bara är Birka, gamla Uppsala och Ansgar utan det är oerhört mycket mer.

Jag: Det är som med Uppåkra, som nog varit större än Birka, men det framkommer fortfarande inte.

Christel: Nä, jag vet inte om man kan skylla på att man inte kommit i fatt forskningen, om man skriver läroböckerna eller det handlar om dom som skriver läroböckerna inte har det övergripande, utan bara ser liksom till sitt eget. Jag vet faktiskt inte.

PU: Nä, det är svårt.

Christel: Men, men Skånes historia tycker jag alltid har kommit lite i skymundan när man läser Sveriges historia. Det tycker jag är lite skrämmande därför att vi som befinner oss härnere kan då helt plötsligt väldigt lite om vår egen historia, men vi kan jättemycket om Mellansverige, va. Och jag tror att norrlänningarna har samma problem.

PU: Det måste de ju ha.

Christel: Där känner man ju verkligen att vi vill ha en funktion att fylla, alltså, absolut.

Vilken är er huvudsakliga målgrupp? Anpassar ni ert pedagogiska förfaringssätt till att bemöta skilda gruppers önskemål och behov?

(Jag läser frågan högt).

Christel: Det är väl, höll jag på att säga, vår vision egentligen och vårt mål, vår ambition va. Det är tidigt att säga nu men vi försöker nog att anpassa det efter dom grupperna, om dom har speciella önskemål så försöker vi tillgodose dom, va.

PU: Om man ser till programmet som sådant, så har vi ju som, vad ska man säga? Som hederskodex flexibilitet, alltså vi har en meny som skolorna får välja ur. Det är liksom målsättningen för det hela. Men sen är det ju, det blir ju en naturlig skillnad om det är fyror eller åttor som kommer hit alltså. Dels därför att man har lagt sig på lite olika kognitiva nivå, som sagt och sen därför att deras önskemål är ju lite annorlunda. Men det är väl mellanstadiet, treor och fyror som dominerar och där är det ju den elementära delen av det hela. Sen anpassningen i detalj det ger sig eftersom det är väldig skillnad på klasser och klasser, det är det. Det har i otrolig grad med den fasta läraren att göra. Deras inställningar och egenskaper avspeglas i eleverna unikt, det är spännande att se.

Christel: Ja, det är väldigt spännande att se.

(Foteviken) Er verksamhet är, så som jag uppfattat den, konstruerad utifrån rollspel. Har ni en intrig som besökarna deltar i? I så fall hoppas ni lära era besökare något specifikt med intrigen?

Jag: Denna fråga handlar om rollspel och det är inget ni har i er verksamhet.

PU: Nä, vi har valt att inte ha den arbetsmetoden för närvarande, det är något vi har tangerat men vi som är inblandade i det har väl inte känt så där särskilt varmt för det. Och är det något vi tvekar inför så tycker vi att då gör man automatiskt ett sämre jobb. Så vi har, vi har, man kan inte ens säga att vi valt bort det utan det är bara det att vi valt andra linjer, rollspel tycker vi visst skulle kunna vara en intressant infallsvinkel, i alla fall variationer av det hela. Det närmaste vi har kommit idémässigt, är att vi umgås med tanken på att kunna ha en kläddupsättning så att man kan få elever som kommer hit att iföra sig kläder med forntida stuk. Det påverkar väldigt mycket deras hållning till det hela, det vet vi från andra unika projekt inom museivärlden. Man kan alltså få ett fantastiskt fint instrument just i de moment som man kan kalla rollspel, nordiska museet är ju ett bra exempel.

Christel: Ja, det som egentligen är vårt primära det är liksom handens arbete, det är det praktiska.

PU: Det är ju vår styrka och det är därför som den avspeglas i vår pedagogiska verksamhet, vi kommer åt forntidens vardag genom handen. Det har fungerat bra, det uppskattas väldigt mycket.

Christel: Ja, det gör det.

PU: Vi har faktiskt inte fått några bakstötter på det, det är uppskattad både av barn och handledare. Så att..., och som pedagogiskt knep så tror vi på det också, att det är ett jättebra sätt att komma åt även dom som inte är sådär fruktansvärt aktiva.

Jag: Man kan finna något man är bra på, om man är den där eleven som är lite utanför.

PU: Ja, till och med det ibland. Det är ett bra sätt att nå nästan alla. Jag har ett sådant fantastiskt exempel från min tid i Malmö. Där det kom ett gäng sådana tuffingar från Rosengårdsskolan och ett par killar som: Sânt jönseri pysslar inte vi med. Det var frågan om att fläta band och så: Nej, men sitt ni ner och så bara ni inte stör dom andra så blir det bra. Det tog tio minuter och sedan kom de stickande och undrade vad det var som vi pysslade med (harkling). När programmet slutade för dagen så var där två stycken av dom tuffingarna som

ville stanna kvar lite för att de skulle fläta band till sina bröder. Så det är ett bra sätt att bryta isen.

Christel: (skratt) hm.

Vilken utbildning har era museipedagoger? Vad för pedagogiska kunskapskrav ställer ni på de aktörer (lajvare) som ingår i verksamheten?

(Jag läser frågan högt och förtydligar mitt syfte med den)

PU : Ja, men inte formellt (lajvarna).

Christel: Nä

PU: Utan det är alltså, de..., om man ser till Landmanadagar dom man plockar in då är ju inte okända utan det är sådana som vi vet fungerar i sammanhanget. Och sedan den formella utbildningen, den är, vad ska man säga, sekundärt intresse och varierande. Så det är erfarenhetsmässigt folk som tycker om och fungerar bra i situationen. Det är dom som blir mera (ohörbart) som på ett bra sätt närmar sig (harkling). Och att man sedan kan känna en viss osäkerhet utav det att de inte har en formell pedagogisk utbildning, det är en annan sak. Men det är mer en personlig...

Christel: Ja, det dom inte kan själva hantverksmässigt, så visar vi dom, va. Än så länge så är det rätt så enkla grejor vi håller på med, så det kan vem så helst alltså.

Jag: Jag undrar eftersom jag tyckte att de höll god kvalitet, alltifrån pojken som höll i bågskyttet till myntmakarna, så att säga.

PU: Vi har ju en stab av tillfälliga, volontärer får man väl nästan säga, som vi tar in vi sådana större arrangemang och pedagoggruppen som sådan det är också folk som är här huvudsakligen utav intresse av denna form av verksamhet och som vi jobbat bra ihop med. Fungerar bra i verksamheten. (paus)

Utvärderar ni den pedagogiska verksamheten efter hand, för om nödvändigt kunna förbättra/ändra denna och kunna säkerställa att den håller god kvalitet?

(Jag läser frågan högt).

PU: Det var en samvetsfråga det (skratt).

Christel: Ja, jag kan inte säga systematiskt men vi kan väl säga som så här, vad vi gör varje gång vi haft en skolklass är va, då pratar vi sinsemellan om hur vi upplevt dom timmarna.

PU : mm

Christel: Om det varit bra eller dåligt. Jag vet i början då var det också så: Att vi kanske ska lägga det så och det så, att man tar det ändå, blir så (ohörbart)...med verksamheten eller aktiviteterna. Visst sitter vi och pratar efteråt, hur vi upplevt det.

PU: Det blir kanske inte sådan strukturerad utvärdering precis, utan...

Christel: Nä

PU: Det är närmast det att man utvärderar hur det varit och så vidare. Vi har väl en tendens också att fastna vid något som fungerar bra, och som, så länge de vi utsätter för verksamheten är nöjda med det så tycker vi..., tycker jag åtminstone, att man behöver kanske inte ändra på ett vinnande koncept.

Christel: Ja och jag fungerar nog på samma sätt alltså. Man känner att det här funkar ju och då kör man på det.

PU: Det där är väl..., det har säkert med personliga egenskaper att göra också. Det skulle jag kunna tänka mig att, där är någon fler som är engagerade då och då i skolprogrammet och skulle kunna tänka mig att utvärdera mer (Svårt att höra). Hejdå (en i personalen lämnar lokalen).

Christel: Jo, så är det, där finns ju alltid en aktiv planering, så att säga vi sätter oss ner bara vi pedagoger och ja, kommer fram till kanske nästa säsong och så vidare.

PU: mm

Christel: Tiden rinner iväg. (paus).

Vad framhåller ni som det viktigaste med denna typ av verksamhet, sett ur ett pedagogiskt perspektiv? Vad kan ni erbjuda i form av lärande som inte andra kan?

(jag läser frågan högt)

PU: Det praktiska momentet, det är vår stora styrka, dels det hantverksanknutna och dels (harkling) det här handgripliga befintligheten mitt i vikingasoppan härute alltså. Det är det som är vår styrka.

Christel: mm (paus)

Vad önskar ni förmedla till era besökare? Ex. En upplevelse, historisk kunskap, så ett frö för ökat intresse om vikingatiden? Hur går ni tillväga för att genomföra detta rent praktiskt?

(Jag läser frågan högt). Det vet ju hur ni genomför det rent praktiskt men vad har ni för ambition vad vill ni besökaren ska ta med sig hem?

PU: Det är nog alltihop du nämnde (skratt).

Christel: Ja, ja det är det men jag tror samtidigt också i alla fall, jag tror det gäller dig också PU, det inte alltid är så specifikt vikingatiden, utan att historia i sig är viktigt.

PU: mm

Christel: Att man kan den, va, att man bär den med sig på något vis.

PU: Att man integrerar den med sitt medvetande överhuvudtaget, va. Det är jättefarligt att man lever historielöst. För att ta en urgammal idiotisk klyscha: Det är omöjligt att köra bil utan backspeglar. Så de, man förlorar så väldigt mycket perspektiv på nuvarande tillvaron om man är historielös. Då menar vi att det är slut på (ohörbart).

Christel: mm

PU: Där har ju skolsystemet syndat i många, många år. Här kommer hit lärarinnor som tror att Harald Blåtand inte var en historisk person.

Christel: Utan en fiktiv person. Då blir man lite mörkrädd.

PU: Då blir man lite rädd, jag var med om en riktigt ruggig historia också, med en riktig kunskapslucka, jag kommer inte ihåg den, men alltså det man bara förstår inte hur den kan ha...

Christel: (fyller i meningen) kan ha missat fullständigt. Så där känner man återigen att vi har en funktion att fylla, alltså. Och det är ju, det är som PU sa, det är inte bara det praktiska, utan det är miljön, det är vårt kunnande, det är så mycket man känner att: idag har jag gett ungarna någonting. Nu har de något att fundera på, gå och grunna på, kanske söka vidare själv, va.

PU: Man ser på våra kulturpolitiker idag, hur historielösa de är och vilka konsekvenser det får. Ska man vara egoistisk så kan man ju säga det att de ungarna som går här kommer vara våra kulturpolitiker om femton, tjugo år. Då är det viktigt att ha bidragit till att ge dem ett historiskt perspektiv som man saknar i alltför stor utsträckning hos kulturpersoner eller kulturverksamhet (ohörbart) såväl politiker som museer.

Christel: mm

PU: Just detta att integrera historia med vår tillstådes värde är väldigt viktigt. Det där kan då få lokala värderingar och allting sånt också, Löddeköpinge har varit föremål för arkeologiska undersökningar i fyrtio år men det finns folk som bor här som inte vet om det. Det har varit en av Nordeuropas största handelsplatser för tusen år sedan. Det där är mångfacetterat, men som du säger så vill jag nog dela med mig av min historiesyn.

Jag: Ni börjar med en kort historieintroduktion?

Christel: Ja

PU: Alltid (harkling) släpar runt och berättar om Löddeköpings förhistoria med koncentration på vikingatiden. Varför vi finns här och vad det är vi gör. Det får alla stå ut med och det (harkling) brukar få det som en aha-upplevelse.

Christel: Ja, faktiskt, det är ju att vi har så mycket i alla väderstreck runt omkring oss, vi ligger ju på något vis mitt i det, verkligen. Det är som P. U. brukar säga: det är inget du ser i marken i dag, va, då måste man tala om att det faktiskt har funnits här.

Jag: Det som med den medeltida kyrkogården som ligger under åkern där ute (i direkt anslutning till anläggningen ligger denna åker).

Christel: mm, precis (paus).

Arbetar ni (medvetet) för ett tematiskt eller integrerat lärande? Alltså att ni fokuserar (direkt eller indirekt) på fler ämnen i er undervisning, än att enbart förmedla historiska kunskaper?

(Jag läser frågan högt) Man lär sig exempelvis hur metall fungerar och i smedjan, om ni tänker på de här aspekterna också.

PU: Mm, det tycker jag är en icke är en oväsentlig del av vårt lärande koncept, faktiskt, så är det just det. Du har ju jobbat mer tematiskt, att göra ett program för mer integrerat...

Christel: ja...

PU: Integrera historia med...

Christel:...med andra ämnen. Eh, vi gjorde en så kallad lärarhandling i, i, i början av sommaren var det.

PU: Det var det?

Christel: Ja, det var då. Där man då tar kanske en grej, vi kan ta, vi kan då ta Nefataffel, det där vikingatida brädspelet. Vad kan jag få ut av det mer än att det är ett spel? Man får in ämnen som engelska/svenska, man får regler på engelska och översätter dom till svenska. Du har matten med för du ska mäta ut, om du ska göra det här spelet, hur stort det ska vara och så vidare. Så att du kan få in både praktiska och teoretiska ämnen i skolan, när du gör det här.

Jag: Det är väldigt vanligt i England att barnen på sådana här anläggningar får lära sig laga mat, mäta upp vad som ska ingå och så vidare.

Christel: Ja så man förstår vad det är för ämnen man lär sig i skolan, vad jag behöver dom till. Så jag satt och försökte kombinera ihop lite olika där, både praktiska och teoretiska ämnen.

PU: Sen är där sådant som ger sig självt också. Sitter du och smider så börjar man ju undra (harkling) var kommer järnet ifrån, hur gjorde man det, fick vetskap om det, varför kan man göra knivar av en viss sorts järn men inte av en annan sorts järn. Så (harkling) det är förfärligt lätt knyta an till, till det. Men personligen fungerar jag nog så att det är rätt mycket elevernas beteende och intresse som får styra därför att annars kan det rusa iväg alldeles för mycket. Jag brukar säga det att till exempel att den ambolten vi har i smedjan fanns inte för tusen år sedan, för järn var så dyrt så man hade inte råd att ha en klump stående enbart för att ha banka på. Då börjar de undra varför, somliga undrar varför, då går man in lite på järntillverkningen, kanske också hur man kommit på järn. Så den aspekten finns ju med hela tiden.

Christel: Så nu när jag kör (ohörbart) så är det mycket ordkunskap, alltså man tittar på, då berättar jag om vilka ord som finns kvar i engelskan idag från skandinaviska, till exempel. Tar upp stavningsregler med runor och..., egentligen allmän ordkunskap och språkkunskap, så de får det med sig, plus att de får fundera för de ska ju skriva något också, va. Vad där är för skillnad eller likhet mellan en runrad och vårt alfabete och..., dra både paralleller och olikheter.

Får ni mycket positiv feedback från era besökare? Får ni utifrån denna intrycket att de ni önskar förmedla har nått besökarna? Tar ni åt er av denna feedback?

(Jag läser frågan högt).

Christel: Jag uppfattar det så, de flesta är..., Jo (ohörbart) är nog positiva.

PU: Ja det verkar (harkling) jag blir oftare överraskad att folk tycker det är så bra och givande som dom tycker.

Christel: mm

PU: Faktiskt, jag har nog inte varit med om någon riktigt som tyckt det varit dåligt...,

Christel: Nä

PU: Utan det kan vara detaljer som uppläggningsen alltså, men det är mera hur man lägger upp det programmässigt, tidsmässigt och så vidare men (harkling) Om man ska låta bli att skryta får man nog säga att det är övervägande positivt, rätt mycket. Det (harkling) jag tror skolorna upplever det också så att det är så annorlunda, man står på samma historiska grund men att man gör så olika saker av skolans undervisning, än i vår verksamhet. Att det..., jag får nog säga det att det...

Christel: Jag skulle vilja säga det att det inte bara är när vi har haft skolverksamhet här under terminsvis, utan man märker det är även på Landmanadagarna, hur positiva besökarna är efter eller under tiden dom går här. De, då känns det rätt (paus).

Jag: Mina ungar var helt begeistrade.

PU: Mm

Christel: Ja, ja där är ett behov så att de..., och det märker man också sen när man snackar med folk, utanför det här och de vill att vi ska göra ännu mer. Så visst är där ett behov (paus).

Har ni gjort någon form av uppföljning bland era besökare hur deras besök har påverkat dem eller hur de uppfattade besöket retrospektivt?

(jag läser upp frågan högt)

Christel: Det har du nog bättre koll på än jag PU

PU: Det (harkling) är nog litet slarvigt faktiskt, vi har funderat på det (harkling). Vi har..., då det här försöksprojektet vi hade ihop med Rinnebäcksskolan, då hade vi direkt utvärdering. Jag hade ett möte på skolan med dom som varit här för att samla in synpunkter men sen..., vi har nog inte varit så bra på det men vi har snuddat på tanken någon gång att vi vill göra ett (ohörbart) att så dom kunde... , som var så enkelt att dom kunde fylla i det redan innan de avlägsnade sig härifrån. För att man ska skicka något så i efter väg tror jag inte blir någon större succé. Men, där kunde vi bli bättre. Det är helt klart så. Så att det kunde bli ett bra instrument i utvecklingen, om man gör, sammanställer en sådan utvärdering så att den blir helt på rätt sätt. (ohörbart) det har inte (ohörbart).(paus)

Framgår det för era besökare att den bild av historien som ni erbjuder är en tolkning och att där kan finnas flera skilda uppfattningar om hur denna tidsperiod kan tolkas?

(jag läser frågan högt) Det kanske inte berör er så mycket, ni arbetar inte med en intrig.

Christel: ja, men ändå, alltså. Jag tänker på det du säger att du (ohörbart) med skolbarnen att många har...(bandet stannade).

Att vikingarna bara var ute och kriga va, att det var det liksom det som var det primära och det sticker man lite håll på genom att säga att merparten var faktiskt bönder. Där är du inne och touchar lite på...

PU: Javisst, men om det är en direkt tolkning eller så, just detta med, med vad var det för sorts människor och hur dom betedde sig (harkling). Så naturligtvis just den kärnpunkten att, att det

inte bara var krigare, utan det var mycket annat: Att dom bönderna som var här, även om de var stationära och var bönder, så var de inte insnöade. Dom hade både bysantinska mynt och syriska glaspärlor. (ohörbart). (harkling) sen direkta intrikat tolkningsfrågor alltså, jo vi var inblandade i en föråldrad syn på jordbruksutvecklingen. Det här med vikingatidens sönderfall i två delar, en både extensiv jordbruk och skiftesbrukes. Med nya undersökningsresultat tillhanda har det kategoriskt inte varit så utan (ohörbart) den kommer tidigare. Så att (harkling) där har jag någon gång sagt som så att vissa har den åsikten att det förhåller sig på det sättet och så. Men, nej jag lägger nog inte upp det på det sättet att jag behöver egentligen gravera mig där, utan jag redogör mer de företeelser som vi är rätt så säkra på. Det är så lätt att det förs för långt också (ohörbart) det tror jag nog. Sen, att vi pratar om tolkningsfrågor av historien rent allmänt sett, för att det..., jag kommer ibland inpå detta med rasistiska organisationer har fått för sig att använda vikingatida symboler som sina egna symboler, att hur tokigt det kan vara för att var det något man inte var på vikingatiden så var det inskränkt och främlingsfientlig. Tvärtom, så sög man i sig alla nyheter, men det är knappast en tolkningsfråga av historien, så att säga, som påverkar åsiktsbildningen hos unga.

Christel: Mm (paus)

Jag: Har ni något ni vill tillägga som ni anser vara speciellt relevant om pedagogiskt förfarande?

Christel: Nä, alltså jag tycker det...

PU: Nä, inte tillägga utan vi vill gärna trycka på det konceptet att man genom (harkling) genom praktiska umgänget med, till exempel kika i terrängen och göra saker med sina händer, att det är närmare intill dom..., kännedom om de levnadsvillkor har varit eller snarare hur levnadsvillkoren skiljer sig från våra dagar. Och där hoppas vi också då på möjligheten att få det med det betyget ivosoriskt, det är ju det att vi så småningom kan få en hushållsmiljö. (Paus).

Jag: Då tackar jag så mycket (intervjun avslutas).

Eftersnack: Där poängterades betydelsen av att lägga aktiviteterna på en sådan nivå så att alla eleverna kunde delta och lyckas med uppgiften. Att inte ha för hög ambitionsnivå och att anpassa verksamheten till den enskildes behov.

Intervju på Landskrona museum med Anneli Oxenstierna 2004-11-25, mellan cirka 13.30-14.30

Hur är den pedagogiska verksamheten strukturerad på Landskrona museum?

Jag: Den första frågan är då..., hur ni generellt har strukturerat er verksamhet.

Anneli: Hm, ja den bygger ju på visningar och verkstäder, där båda delarna tar ungefär lika lång tid egentligen, i princip. Och till alla våra fasta utställningar så finns det program med verkstäder, där finns program för årskurs 1-3 och mellanstadiet, så att museipedagogen inte hela tiden ska behöva göra samma sak, så att säga och det är..., och vi sätter lika stor vikt vid det praktiska arbetet vid våra verkstäder som vid visningen. Och sen så arbetar vi..., vi arbetar ganska mycket med visningar så att få dem så varierade som möjligt, för att eleverna ska ges möjligheten att uttrycka sig. Vi bygger mycket på det här att man frågar gruppen och de ställer frågor tillbaka. Det är inte så att museipedagogen håller låda i 45 minuter. Och sen så finns det då..., vi har program för alla stadier och gymnasieskolan också. Vi har det ganska jämnt fördelat vad det gäller besökarna sen, 40 % del är högstadiet och uppåt och dom andra 60 %, beror lite på vilka utställningar vi har också som tillfälliga utställningar, det fördelar sig ganska jämnt mellan åldersgrupperna.

Vilka mål (långsiktiga och kortsiktiga) eftersträvar ni inom den pedagogiska verksamheten?

Jag: (läser upp frågan högt)

Anneli: Eh, Vårt mål är ju då..., vi är ett lokalt kulturhistoriskt museum, så att vi vill förmedla kunskap om den lokala historien till både elever och lärare och vi vill uppmuntra till att undersöka..., eller att man är aktiv, eller att eleverna är aktiva och där är också det här med handen, att handens arbete är mycket viktigt. Och att man ska uppmuntra eller att vi vill uppmuntra att använda museet som en resurs, vi har ju minnesbanken som man kan söka i och arkivet också. Eh, ja det är väl bland de stora målen.

Jag: De här verkstäderna, hur är de organiserade, vad finns där för olika verkstäder? Det är väldigt olika beroende på..., du får det här programmet (Anneli ger mig ett program) där du kan se alla verkstäder som finns just den här terminen. Men det är, till, det beror på vad det är för utställningar förstås, till exempel utställningen som berättar om barns villkor från mitten av 1800-talet till 1900-talet, så har vi en verkstad som är hantverksinriktad, just nu så har vi mycket luffarslodd på den, men det växlar också, eh, vi byter ju emellanåt för personalen måste förnya sig lite och pröva nya grejor. Det kan väl vara leksaker och sånt, kapphästar eller tälja pipor eller någonting sånt, vi jobbar med ull, gör vi också på den tiden och sånt. Och sen så har vi, sen har vi en av våra fasta utställning, 1700-tals utställningen, har vi istället en verkstad som eh, som man kan kalla för en garderob där vi har kläddupsättning av 1700-tals kläder så att eleverna får pröva kläderna, känna hur det känns liksom att gå omkring med de vida kjolarna, vara lite snörda och så (ohörbart).

Är det mycket uppskattat?

Det är kul, när de väl sätter igång så är det väldigt roligt. Det kan ju vara lite sådär, eh, i början när man ska liksom våga sätta på sig (skratt) de här annorlunda kläderna. Eh, till den har vi också haft en siluettverkstad där man klipper ut sina..., och sen har vi "Kära Selma" som är ytterliggare en av våra basutställningar. Som då tar avstamp i Selma Lagerlöf, i hennes brevväxling med sina väninnor som hon fick..., väninnorna lärde hon känna när hon var lärarinna här i staden och sen så behöll de kontakten framtill..., till dom dog. Så är de då deras brevväxling som får visa förändringar som skett i stan. Och där har vi då en, för de små barnen har vi en bildverkstad där de får skildra hur det känns att sitta på Ackas rygg och titta ner..., det var ju precis i den stunden då flygplanet kom, man kunde se världen från ovan. Och

för de äldre då så har vi ett, dels ett antal frågor kring, de ska kategorisera personerna och kunna se huvuddragen i utvecklingen under denna tidsperioden, så de får jobba två och två i utställningen, frågeställningen. Eh, och sen för gymnasiet där så har vi faktiskt ett genusprogram som heter "Selma och kvinnokampen" där man diskuterar, så det är ingen verkstad i handens bemärkelse, där använder vi inte verkstaden, det är verkstaden i huvudet (skratt).

Jag: Lyfter ni fram genusfrågor kontra sexualitet? Hon var ju homosexuell.

Anneli: Eh, nä det gör vi inte där.

Jag: Det här med utanförskap och sådant där.

Anneli: Nä, det handlar mera om dom stora omvälvande reformerna. (paus) Det kommer vi inte inpå, vi är kanske lite fega där (skratt) det kanske kommer. Och sen har vi en konstutställning på, som också tillhör våra fasta utställningar, om Nell Walden och där handlar det mycket om konsten på 1900-talet så där använder vi olika, eh, (ohörbart) målning och vi har sådana där väldigt fria skapande verkstäder för Nell Walden testade allt, hon målade (ohörbart) där blir det...,

Och sedan, beroende på vad vi har för tillfälliga utställningar så växlar vi väldigt mycket, nu har vi en klipp, en klippverkstad också till den här utställningen Maskerad, där dom klipper figurer och gör (ohörbart) också. Sedan så jobbar vi med animering, som ett sätt att jobba vidare efter en visning och då har vi, då jobbar vi med filmkameror och då har man kameran direkt kopplad till en tv så man ser direkt vad man gör. (ohörbart) det är jätte uppskattat.

Jag: Ja, jag kan tänka mig det.

Anneli: Väldigt spännande.

Jag: Att ha sin egen lilla film.

Anneli: Ja, den blir inte lång, alltså. Om de har en timme på sig så blir det ett par minuters film. Men det är i alla fall ett roligt sätt att arbeta vidare på (paus). Och den här utställningen om jägarstenåldern då, i verkstaden gör man smycken eller dekorationer eh, av skinn eller sten, fjädrar. Och där har vi också en verkstad där man får jobba med att göra en väggtidning, man har redaktionsmöte så blir de utskickade i utställningen och får göra reportage kring de händelserna som skildras där. Det är väl det hela.

Vad för problem (huvudsakligen pedagogiska) har ni inom er verksamhet?

Jag : (läser frågan högt)

Anneli: Alltså ett problem..., men någonting som är lite tråkigt när man arbetar som museipedagog är att man saknar kontinuiteten, man får en klass, träffar en klass en gång, kanske två gånger men det är, eh, sällan vi har möjligheten att träffas flera gånger. Och det är, eh, jag vet inte om det är ett problem men det gör att man kanske inte kan..., vi saknar ibland att följa upp vad som händer med barnen. Alltså man får inte den här..., men nu har vi just för tillfället vuxengrupper som vi har kontinuerligt. Som vi har (ohörbart) läsa med och där ser man också vad där är för möjligheter att utveckla metoderna, när man har en grupp man kan bolla det mot hela tiden.

Jag: En kontrollgrupp?

Anneli: Jaa, både kontrollgrupp och utvecklingsgrupp. Alltså det ger väldigt mycket när man kan pröva en sak och så fungerar den inte riktigt och så kan man justera den och så kan man testa igen och testa igen. Och ändå är det här personerna kvar, ja.

Jag: Vad är det för grupp då?

Anneli: Det är en språkinlärningsgrupp, analfabeter som går och lär sig parallellt att läsa och skriva både på svenska och sitt modersmål. Och sedan så har vi, eh, har dom då, en del av sin undervisning här också. Så, varje måndagseftermiddag är vikt för de här tre grupperna, så varje språkgrupp kommer var tredje vecka. (kort störning på inspelningen) en arabisk, en

albansk och en grupp från Afghanistan som har Farsi som modersmål. Så arbetar vi då med, kring våra utställningar och där då utställningen blir verktyget för att starta samtalet, kan man säga, jätte spännande.

Jag: Ja, det förstår jag.

Anneli: Hm, och det är ett väldigt bra sätt att få berätta om vår lokala historia för de här grupperna som, eh, vi inte har så mycket bland våra besökare (ohörbart) etnisk bakgrund som är, än så länge, men det ser vi med det här projektet också faktiskt när de är här så mycket med skolan så kommer de också på sin fritid. De blir bekanta med huset.

Jag: Har ni sett att de tagit anhöriga med sig och så vidare, alltså det har blivit en spin off effekt?

Jaa, nu är det inte, det rör sig sammanlagt om trettiotvå personer, så det är ju inte sådär att man liksom ser att det rasslar till. Nä, men däremot så tar de med sig, alltså kvinnorna tar med sig sina barn och nu sist, det var i och för sig till en lektion då men, när Ramadan var slut så kom, då skulle gruppen ha varit tio personer då, det var en tredjedel, och då blev det över trettio. För då hade med sig sina barn, de hade med sig släktingar och alla var uppklädda och kom hit. Så att det är en kontakt (ohörbart) som får växa (paus), det är helt otroligt.

Vilken är er huvudsakliga målgrupp? Anpassar ni ert pedagogiska förfaringsätt till att bemöta skilda gruppers önskemål och behov?

Jag: (läser frågan högt)

Anneli: Ja det gör vi, alltså vår huvudsakliga målgrupp är skolan, alltså grundskola och gymnasieskola, men sen, vi har ju också en del program som riktar sig till barn i förskolan. ”Konst för små” och (ohörbart) och eh, så arbetar vi som sagt ganska mycket med och försöka och, dels det här med alla fasta utställningarna, vi försöker hålla olika program för olika åldrar. Medan däremot när vi har tillfälliga utställningarna så är ofta verkstaden den samma oberoende av ålder, då anpassar man den liksom medan dom är där eller så försöker vi ha en verkstad som passar alla. Men visningarna får man alltid lägga på den nivå som mottagaren är. Så det jobbar vi mycket med, att få det att funka (skratt).

Har ni övervägt, eller har ni rollspel i er förmedlande verksamhet? Exempelvis en aktör utklädd till en historisk person som fungerar som ciceron i en utställning.

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: Jo, men vi har det emellanåt, eh, med en utklädd person och vi har diskuterat rollspel jätte mycket, för och emot. Då när Kalmar länsmuseum fick sitt nationella uppdrag, eh, då var vi på kurser, vi är jätteintresserade av frågan fast det har inte, vi har inte velat börja arbeta med rollspel så att man går in i rollen och låter eleverna gå in i roller. Utan vi, nej vi har lämnat det, eller inte lämnat det utan vi har aldrig börjat. Men däremot så använder vi ibland, höll jag på säga, genvägar till barnens intresse genom att då, genom att bära historiska kläder, så att, det har vi med jämna mellanrum. Till exempel när vi visar 1700-tals utställningen så är det ganska ofta som vi har 1700-tals kläder på oss. Men vi är inte i roll, utan vi har historiska kläder men vi är ändå, det är inte så att vi säger att: Jag är Sofia och jag levde i Landskrona på 1780-talet. Nä, så gör vi inte utan, vi har gjort det en gång riktigt genomfört och det var när vi hade Tycho Brahe utställningen, och då fick eleverna möta Sofia Brahe, Tychos syster. Eh, och jag tror att det är det att vi har svårt att hantera frågorna som kommer, om man ska vara (ohörbart).

Jag: Man måste ha stor fakta kunskap, givetvis.

Anneli: Ja, det måste man, det kräver ju jättemycket, det gör det. Fast det gör det även, det gör det även när man visar en utställningen utan att man är i roll, alltså att man är, man måste ju

kunna sitt stoff. Nej det är lätt att gå i fällor, nej det passar inte oss, nä jag tror inte att det är något för dom som jobbar här.

Har ni experimentell verksamhet på Landskrona museum, och i så fall hur tar denna då form?

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: ja (skratt) experimentell, nä men det är ett ständigt, vi provar ständigt nya saker och försöker utveckla oss. Det vi har sysslat mycket med på senare tid är det här med, de här teorierna med olika inlärningsstilar. Ja (ohörbart) och det har också varit, det är en skola som arbetat mycket aktivt med det här i kommunen. Så att det har påverkat oss mycket, just i den här tanken, om förändringar i visningarna så att de ska bli så omväxlande som möjligt. Så att vi ska göra eleverna så aktiva som möjligt. Så det kan man väl säga, att det är en typ av utveckling, jag vet inte, vi har, vi försöker ständigt bli bättre och utveckla vår verksamhet.

Jag: Vad är det för pedagogiska teorier ni har utgått ifrån då?

Anneli: Det är ju mycket den här Gardners, hm.

Jag: De här åtta intelligenserna, nio är de väl nu?

Anneli: Ja, så det är den här eh, synapsen, det var en kvinna i Trelleborg som hade utbildning just kring Gardner, och särskilt en av våra museipedagoger följde den kursen. (ohörbart) men sen är det ju, eh, också det här att man, då kommer man tillbaka till de här problemen, när man träffar en klass en gång, vi kan ju inte acceptera, vi kan ju inte ge alla möjligheter till inläring såsom man vill göra det.

Jag: Att ha så många infallsvinklar kan ju vara ganska så tufft.

Anneli: Ja det är det (skratt) det är ganska så tufft och det kräver ofta att man att man har, och det kräver för att kunna se individerna, som det också bygger mycket på där, se de olika intelligenserna hos individerna och ordna det därefter. Så har vi inte den möjligheten eftersom vi inte träffar dem så ofta. Men vi tycker det har gett oss mycket just i det här med att vi tänker på variationen och tänker på möjligheten att lära in, inte bara att lära ut och det är ju lite, man flyttar fokus lite grann. Så det känner vi hjälper oss.

Vilken utbildning har era museipedagoger?

Jag: (läser upp frågan).

Anneli: Ja det är lite olika, där finns ju ingen utbildning att bli museipedagog, riktigt, nä. Eh, Birgitta Liljeqvist som är, hon är bildpedagog och hon har gått på Konstfack och eh, och sen har hon också gått den här (ohörbart) pedagogisk kursen (skratt) på 20 poäng. Och eh, den andra, Sven-Erik han är språkvetare från början och har egentligen inte, nej han har inte någon pedagogisk utbildning han arbetar med att driva ett vandrarhem och arbetade som auktoriserad guide, det var så jag kom i kontakt med honom, han arbetade jobbade visningar på Citadellet där och sen så började han jobba hos oss också. Och jag är biolog (skratt) med ekologisk inriktning eller (ohörbart) och jag har ingen pedagogisk utbildning, jag, när jag hade läst färdigt så jobbade i tio år, var med att bygga upp den här verksamheten kring naturskolor i Sverige. Så det hade jag jobbat med i tio år först innan jag kom hit och började jobba med museipedagogiken. Så det är en blandad kompott (skratt).

Jag: Det kan berika verksamheten.

Anneli: Ja det är mycket stimulerande med att vi har så olika bakgrunder, det är jättebra. Sen kan det vara en nackdel..., att man inte har den kunskapen om skolan som man får genom gå lärarutbildningen och arbeta som lärare förstås. Men (ohörbart).

Jag: Det kan ju uppfattas ganska fräscht också, att ni arbetar utifrån andra tankar än de gör i skolan?

Anneli: Hm, jag tycker det är viktigt också att vi är, alltså vi är ett komplement, vi ska vara något annat än skolan, det ska ju inte vara en förlängd skola som man kommer till. Samtidigt som att det är väldigt viktigt att det hänger ihop tematiskt och så, det gör vi, vi håller takten med skolan så att man känner att det man erbjuder ligger...

Utvärderar ni den pedagogiska verksamheten efter hand, för om nödvändigt kunna förbättra/ändra denna och kunna säkerställa att den håller god kvalitet?

Jag: (läser upp frågan). Det har vi berört i och för sig.

Anneli: Jaa, eh, utvärdera gör..., rent, det gör vi ju ständigt i kontakten man har pedagoger emellan och den feedbacken man får från lärare men vi gör också skriftliga utvärderingar, vi gjorde för, var det, var det två år sedan, ett och halvt? (tittar frågande på annan kollega som sitter i rummet) då gjorde vi en enkät, i, under fem veckor, då vi lämnade till alla klasser som besökte oss och eh, så det blir nästa år igen som vi gör det.

Jag: Vad fick ni för respons på det?

Anneli: Alltså du kan få den, enkäten, det är väldigt positivt, otroligt positivt, det var det vi kände att det var nästan, vi har diskuterat mycket att vi skulle vilja göra djup intervjuer med elever för att komplettera den typen av utvärderingar man gör när man lämnar sådana frågor till klasser som besöker, för att det, ja det var väldigt positivt och det är ju roligt men det måste finnas annat att säga också och det vill man ju gärna komma åt för att kunna ha som hjälp till utvecklingen.

Jag: Var det öppna frågor?

Anneli: Ja, ja det var både och, men du kan få den med dig.

Vad framhåller ni som det viktigaste med er typ av verksamhet, sett ur ett pedagogiskt perspektiv? Vad kan ni erbjuda i form av lärande som inte andra kan?

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: Det var svårt (skratt) vad ska jag svara på det? Eh..., vi kan, vad man som museum kan erbjuda i en lärande miljö det är ändå det som är grunden i museiverksamhet, det är föremålen, autenticiteten och det är också den, tycker jag, fackkunskap som finns. Det tycker jag är jätteviktigt och det tycker jag är..., det är grundstenen när det gäller, det som är det viktiga när man ska bygga vidare.

Vad önskar ni förmedla till era besökare? Ex. En upplevelse, historiska faktakunskaper eller så ett frö för ökat intresse? Hur går ni tillväga för att genomföra detta rent praktiskt?

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: Eh, det var svårt (skratt) kunskaper är viktigt att de får med sig. Men sen är det ju det där att om det inte är roligt, eller om inte eleverna upplever det som positivt att vara här, så lär de sig inte, då kommer de inte ihåg det, då blir det bara pest att gå på museet. För det är ju jätteviktigt att det är en positiv upplevelse att gå på museet och det försöker vi verkligen göra så att det ska bli det. Eh, och om man lyckas så ett frö för ökat intresse så är det ju, då har man verkligen lyckats med sitt jobb. Men det är, det kan vi ju inte riktigt se, då kommer jag tillbaka till det här med kontinuiteten. Så att, ännu har vi inte försökt mäta det här (ohörbart) som sätter igång ett intresse. Men för att göra det roligt alltså, först och främst hur går vi tillväga för att genomföra det rent praktiskt, då är det viktigt upplever vi det med de här praktiska momenten, alltså verkstaden, där de får göra saker efter visningen av utställningen (ohörbart) om det kan vara klippverkstaden efter 1700-tals utställningen. Det ska vara mycket

till om det inte ska bli kul när man jobbar praktiskt (paus). Nu gäller det, alltså jag tänkte att här står till era besökare, detta gäller ju skolelever som inte går hit frivilligt, alltså blir det ju.

Jag: De blir hit beordrade.

Anneli: Ja, det blir de ju eftersom det är en del av skolundervisningen, det är ju inget som eleven själv väljer. Så det är ju...

Jag: Är det krävande att övertyga dem?

Anneli: Ja ibland, jag vet inte, jag tycker det är lätt, just den biten.

Arbetar ni (medvetet) för ett tematiskt eller integrerat lärande? Alltså att ni fokuserar (direkt eller indirekt) på fler ämnen i er undervisning, än att enbart förmedla historiska kunskaper?

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: Det är ju väldigt lätt att arbeta tematiskt, det blir det automatiskt. Eh, men, de berättar och skriver, och det är praktiska arbeten och alltså det blir, det är, det ska mycket till om det inte blir övergripande, tycker jag. Eller utställningar ser sådana ut att så att de kan bli, sen så har vi ju haft med länge som en sån här grundtråd, eller vad man ska säga, att man ska tänka på det logiska mycket när man pratar, att man har med den delen också, att man inte glömmer det (ohörbart).

Får ni mycket positiv feedback från era besökare? Får ni utifrån denna intrycket att de ni önskar förmedla har nått besökarna? Tar ni åt er av denna feedback?

Jag: (läser upp frågan, det blir ett kort avbrott när en anställd kommer in i rummet och frågar Anneli om en sak).

Anneli: (skratt) det var vår skinnanorak som ska ut och bli patinerad, användas i arkeologiska sammanhang. Ja, (skratt). Ja det var det här med positiv feedback från besökarna ja, jag men det tycker jag vi har annars så hade vi inte haft så mycket, alltså, vi har 8000 årliga elevbesök och det är ändå ganska mycket, där finns 4000 skolelever i kommunen. Och eh, en annan sak som gör att vi ser att i alla fall våra museipedagoger är uppskattade är att andelen, när man bokar besök på museet så fler och fler som vill träffa museipedagogerna och verkligen få den här visningen och vägvisningen. Nu är det 80 % som har en guidad visning, så att vi tolkar det då som de söker den kunskap som vi har, på det sätt som vi arbetar med utställningen.

Jag: De tycker att utställningen fungerar bäst när den är guidad, så att säga?

Anneli: Jaa, de tycket det, lärarna vill träffa och eleverna också, den person som kan ge dem svar.

Jag: Hur uppfattar ni lärarna, är de engagerade i besöket eller tar de ett steg tillbaka?

Anneli: Det är väldigt olika, det går inte att svara på det. Eh, det finns både och men de allra flesta är..., det är väldigt sällan numera som läraren ställer sig helt i bakgrunden.

Har ni gjort någon form av uppföljning bland era besökare hur deras besök har påverkat dem eller hur de uppfattade besöket retrospektivt?

Jag: (läser upp frågan). Det har vi ju berört lite grann.

Anneli: Hm, fast egentligen så har vi inte gjort, alltså det jag är ute efter lite när jag pratade tidigare, jag skulle vilja djupintervjua..., skulle verkligen vilja få göra det lång tid efter museibesöket, eller museibesöken, det hade varit (ohörbart). Nä, så det tycker jag inte riktigt att vi har gjort. Vi har inte gjort någon undersökning på det sättet och sen så får vi hela tiden feedback via dom här kulturombuden som vi har, varje skola har ju ett eller ett par kulturombud som har som uppgift att fungera som förmedlade länk mellan museet och skolan

och som vi då (ohörbart) och så. Och där kan man ju lämna synpunkter och så, en del gör det men inte jätte många. Men vi har den kontakten som en del (ohörbart).

Jag: Jag tänkte lite på det här, när ni förmedlar upplevelser i utställningen, så använder ni mycket ljus och ljud, hur viktigt är dessa faktorer i en utformning av en utställning?

Anneli: Nä, eh..., som den nyaste fasta utställningen, den här jägarstenåldern "Människor som vi" där är det ju en upplevelse med hjälp av ljus och ljud och det är ju medvetet för att man ska stanna i utställningen, man ska bli kvar där. Man ska lockas av ljus och ljud och sen så ge sig tid att titta ordentligt på föremål och sånt där. Eh, och sen så varierar det väldigt bland våra utställningar, som de här äldsta utställningarna vi har här där arbetar man inte med ljud alls. Nä, där ingår mera, och där är en belysning som, som belyser föremålen, och det är klart att det är spännande men det är inte så medvetet gjort (ohörbart).

Jag: Ni tänker mycket mer på det nu, tekniken har fått större innebörd?

Anneli: I den senaste så fick den det, hm.

Jag: Ja, då har jag bara en fråga till.

Framgår det för era besökare att den bild av historien som ni erbjuder är en tolkning och att där kan finnas flera skilda uppfattningar om hur denna tidsperiod kan tolkas?

Jag: (läser upp frågan)

Anneli: Ja (skratt) i alla fall så gör det i när vi förmedlar, när museipedagogen arbetar så pratar vi fullkomligt om tolkningar och särskilt starkt är det i den här utställningen "Människor som vi". Där det står rakt ut i texten i utställningen att det är tolkningar. Vi pratar mycket om det här men det hänger också samman med det här om att vi pratar om rätt och fel. Att man inte ska vara så svart eller vit utan att man hela tiden har sin egen uppfattning, sin egen tolkning. Och det hänger också samman med vår vilja att..., att bygga upp ett självförtroende på något sätt, att man ska styra in individerna och man ska stärka dom när de vill uttrycka en känsla eller åsikt när de är här på museet för det är ju väldigt, för det någonting man alltså ska lära sig, hur man använder en utställning. I en konstutställning så är detta otroligt tydligt, det här...,

Jag: De är väldigt subjektiva.

Anneli: Jaa, men egentligen så är ju (ohörbart) i utställningar mer eller mindre.

Jag: Men det framgår inte i den utsträckningen.

Anneli: Nä, det gör det ju inte. Alltså det är ju någonting som man måste arbeta med och också något man måste arbeta med, tycker jag, i kontakten skola-museum för att, det tror jag, många lärare har känslan av att de måste kunna svara på frågan: Är det rätt eller fel. Det är viktigt, tycker jag.

Jag: Är där något du vill framhäva speciellt med verksamheten som avslutning?

Anneli: Nä (skratt) det var ganska, det var väl heltäckande känns det som.

Jag: Okej då avslutar vi där.

Det framkom att de även har uppsökande verksamhet, om än i ringa skala. Detta berör speciellt landsortskolorna, som kan ha det svårt att ta sig in till museet.

Observationer på Vikingatider i Löddeköpinge 2004-11-10 (mellan cirka 11.45-12.45)

Jag anlände cirka tjugo minuter innan min intervju skulle börja i Löddeköpinge, parkerade bilen och gick för att anmäla mig i huvudbaracken. Jag blev förvånad över att finna en skolklass i full färd med att genomföra aktiviteter på platsen och ytterligare förstärktes min förvåning när det visade sig att Lotta (verksamhetsansvarig) inte hade meddelat pedagogerna om min intervju med dem. Det visade sig att den skolklass som var på anläggningen inte ännu hade avslutat sina aktiviteter. Följden blev att jag följde med, observerade, pedagogerna i arbetet med eleverna under den återstående tiden för skolklassens besök på anläggningen (cirka 45-60 minuter). Detta hade jag inte räknat med och var inte klädd för sådana aktiviteter, det var en kall och klar dag, och jag började nästan omedelbart att frysa. Eleverna höll precis på att avsluta sin lunch och nu återstod bågskytte och att göra en pärla, alla föremål de tillverkade fick de ta med hem. Tiden var knapp eftersom de hade en buss att passa. Christel (pedagog) drev på barnen att äta upp sin lunch, de hade grillat korv, så att de skulle hinna med de återstående aktiviteterna. Alla barnen fann sig i detta, de verkade inte missnöjda med situationen utan snarare förvåntansfulla, även om några av dem klart visade att ännu en korv hade smackat bra.

Där var 19 barn i denna skolklass och de kom, berättade pedagogerna från en landsortsskola. Lärarna (två kvinnor i övre medelåldern) var ständigt med grupperna, talade med sina barn och pedagogerna, uppmuntrade barnen och vid något enstaka tillfälle tillrättavisade dem i milda ordalag. Barnen lyssnade uppmärksamt på pedagogerna (Christel & PU) när de beskrev hur aktiviteterna skulle utföras och föremålens historiska bakgrund och funktion. Med andra ord skulle man kunna säga att barnen var disciplinerade och välmotiverade. Med stor skapariver angrepp barnen hantverket och koncentrationen var fullständig när de utförde dessa två aktiviteter.

Lärarynnorna och barnen var inte medvetna om min funktion under detta korta observationstillfälle, varken jag eller pedagogerna förklarade vad jag gjorde där. Jag höll mig i bakgrunden och försökte att hålla en låg profil. Dock fick jag intrycket att de trodde att jag tillhörde personalen och de föreföll inte påverkas av min närvaro, de var avslappnade, öppna och gladhågade. En pojke frågade mig vad jag tyckte om hans pärla och skojade lite med mig, han gav ett sjuveraktigt intryck och en lärarinna höll ett vaksamt öga på honom. Christel tilltalade honom med hans förnamn, så uppenbarligen hade han tidigare under dagen gjort ett så pass stort intryck på henne att hon mindes det.

Några andra barn som jag frågade vad de tyckte om dagens aktiviteter framhöll alla, att dagen hade varit mycket rolig. De hann precis avsluta aktiviteterna, innan bussen gick, och begav sig iväg. De föreföll vara mycket nöjda med dagen vilket lärarynnorna också var, de gav de två pedagogerna mycket beröm och tack.

Under observationstillfället började jag och Christel diskutera pedagogik, det framkom att hon var inspirerad av Dewey och Reggio Emilias pedagogiska diskurs.

Observationer på Vikingatider i Löddeköpinge 2004-11-17 (mellan cirka 10.00-14.00)

En kall förmiddag begav jag mig iväg mot Löddeköpinge för att observera två skolklasser, sammanlagt 48 elever (en årskurs 3/4 och en årskurs 4) från Tågaborgsskolan i Helsingborg, under deras besök på Vikingatider anläggningen. Jag anlände cirka klockan 09.40 och då stod barnen redan uppställda utanför anläggningen med sina två lärare (en manlig och en kvinnlig

lärare runt 30 års ålder). Denna formering bibehölls inte länge och snart var barnen i fullfärd med att klättra i träd, kasta boll, fäktas med trädpinnar och leka tafatt medan de fyra museipedagogerna färdigställde aktiviteterna (programmet började kl. 10.00). Barnen uppvisade ett stort engagemang, glädje och iver i sin lek, de hade mycket spring i benen så att säga och föreföll vara mycket uppspelt och förväntansfulla inför dagens upplevelser. Pojkarna och flickorna lekte var för sig.

När pedagogerna informerade lärarna om att de var färdiga att börja så formerade lärarna barnen i fyra grupper och led, två pojkgrupper och två flickgrupper. Först så presenterade P. U. Hörberg sig själva och sina medarbetare, samt vem jag var och min funktion på anläggningen under dagen. Detta föreföll inte vara något problem, barnen var inte blyga och det verkade inte som min närvaro under dagen påverkade dem i endera riktningen, alltså att de blev hämmade eller att de ”spelade över”, i alla fall så blev detta inte synligt eller uppenbart för mig. De tog ingen större notis om min närvaro, det var bara vid två tillfällen som jag involverades i aktiviteterna med barnen. Det första tillfället var i smedjan då pojkarna som jag observerade där undrade om inte jag också skulle smida. Det var efterallt min tur utifrån den ordning som vi satt i, jag avböjde men tackade för ha blivit tillfrågad. Det andra tillfället var vid bågskyttebanan då några pojkar undrade om inte jag också skulle skjuta, efter att flera av dem uttryckligen hade krävt detta så sköt jag en pil, det blev en fullständig miss. Detta föreföll, utifrån skratten, vara uppskattat av barnen och även av Robban, pedagogen ansvarig för bågskyttet. Efter den inledande presentationen fick barnen en kort genomgång om Löddeköpinge och det omkringliggande kulturlandskapets historia av PU samt anläggningen framtida expansion, dels skedde detta vid barackerna och dels vid bågskytte banan. Det föreföll som att flera av barnen inte lyssnade, utan hade tankarna på annat håll, under den cirka femton minuter långa introduktionen. Detta berodde kanske delvis på att mycket av föredraget dränktes i ljudet från tung fordonstrafik från Kävlingevägen (går cirka 75-100 meter från anläggningen) och troligtvis av att barnen var angelägna att börja med aktiviteterna. Därefter gick de fyra grupperna iväg till de olika aktivitetsstationerna. Aktiviteterna för dagen, som hade valts ut av de två lärarna, var bågskytte, järnsmide, runristning på näver och klädprovning av vikingatider kläder, däribland en ringbrynja och hjälm. Programmet för dagen var upplagt så att barnen skulle genomföra två aktiviteter, sedan skulle man ha lunchpaus och därefter skulle barnen ta sig an de sista två uppgifterna. De olika aktiviteterna varierade i tid (längst tid tog smidet) vilket gjorde att där uppstod luckor mellan momenten, för att barnen skulle ha något att göra medan de väntade så togs kubb och Tors hammarespel fram som komplement. Den stora härden, som finns mellan anläggningens grophus och det lerklinade huset, i ordning ställdes för korvgrillning där barnen kunde grilla medhavd korv.

Två längre observationer

Jag började med en längre observation av en flickgrupp som var först ut att skjuta pilbåge. Flickorna var mycket engagerade i bågskyttet, det föreföll som de tyckte det var mycket kul, de lärde sig snabbt tekniken och sköt bra. Robban, pedagogen som höll i aktiviteten, bemötte barnen väl, med humor, lade sig på flickornas nivå och gav dem mycket uppmuntran. Stämningen var avslappnad och flickorna hejade på och uppmuntrade varandra, där föreföll inte vara någon konkurrens inom gruppen om vem som var den bästa bågskytten bland flickorna. De talade och skämtade mycket sinsemellan under momentet, ljudnivån var hög. Några spexade och om någon var riktigt duktig så påpekades detta av andra flickor, aldrig av dem själva. Dock så fort de såg att någon av pojkarna studerade dem, så slutade de skjuta och kommentarer som: Han är nog kär i dig, blev vanliga. Detta följdes sedan av mycket fnitter.

Robban fick vid några tillfällen säga till dem, i milda ordalag eller med en humoristisk kommentar, att inte gå framför skytten för säkerhetens skull och jag hämtade på hans inrådan en stock som vi lade som avgränsning.

Efter observerat flickorna vid bågskyttet gick jag för att studera klädprovningen och runristningen. Denna observation blev kort eftersom de två grupperna här var nästan färdiga med aktiviteterna när jag anlände och skulle strax därefter äta lunch. Även här var engagemanget stort och barnen tyckte det var spännande att pröva de vikingatida dräkterna och rista sitt namn med runor på ett stycke näver. Tina (pedagog) höll i klädprovningen och Christel (pedagog) i runskriften. Det föreföll vara speciellt uppskattat, både av pojkarna och flickorna, att pröva ringbrynjan med tillhörande hjälm. Barnen föll fort in i lek när de fick dräkterna på sig och sprang glatt omkring.

Christel var bestämd, uppmuntrande och hade full kontroll på barnen. De flesta lyssnade uppmärksamt på Christel när hon redogjorde för stavningsreglerna för runor och barnen var stolta över sina verk när de ristat dem färdigt med en kniv och Christel berömde deras alster. När jag frågade en pojke, som hade ristat sitt namn på sitt näver stycke, om jag fick se så visade han lite blygt motvilligt upp sina runor. När jag sedan berömde alstret så blev han aningen förlågen men även stolt. Efter en liten stund kom en pojke tillbaka besviken och ledsen över att hans näver med runor hade gått i sönder en aning, men Christel lugnade honom och berättade för pojken att lägga ett lager av lim utanpå näver stycket när han kom hem. Allt de tillverkade under dagen på anläggningen fick barnen ta med sig hem.

Efter lunchen, genomförde jag en längre observation i smedjan, där PU var ansvarig, av 13 stycken pojkar. Denna observation varade mellan 45-60 minuter och när den var avslutad så hade de andra aktiviteterna upphört, bortsett från lekarna.

Smedjan är beläget i ett grophus, med ett vass tak som på två sidor går hela vägen ner till marken och har två dörrar. Huset har vit kalkade väggar med en öppning ovan för bakdörren för att släppa ut rök, härden är centralt placerad och runt denna finns trä pallar, stubbar, ambolt och smedens kista med verktyg. Jag valde att sätta mig i bakgrunden längst med taket, dels för att inte vara i vägen men främst, givetvis, för att märkas så lite som möjligt även om detta är svårt i ett litet grophus.

PU började med en kort introduktion om smedjan och vilka regler som gällde här. Säkerhet är av yttersta vikt i en smedja där smeden har en härd på cirka 1300 grader Celsius och han bearbetar rödglödgt järn. Ganska omgående dock, efter vi gått in i smedjan fick PU höja rösten och påpeka att man enbart pratade en i taget, ville man något så skulle man räkna upp handen, snart följde ännu en tillsägelse. Denna hade sin upprinnelse i att där omedelbart uppstod bråk om ordningsföljden som barnen skulle få smida och bälgas i, fastän det klart och tydligt framgick att samtliga skulle få pröva detta. Där följde fler tillsägelser under tiden för aktiviteten, även indirekta hot om att enskilda fick vänta utanför om de inte följde reglerna i smedjan eller att aktiviteten avslutades omedelbart om barnen inte följde ordningen. Flera av pojkarna uppmanade sina mer snacksaliga kamrater att hålla tyst, eftersom de inte ville att aktiviteten skulle avslutas. PU frågade dem vid ett tillfälle om de alltid pratade så här mycket och då svarade en pojke: I trean fick vi pris för vi var skolans mest pratiga klass. Jag kunde inte märka någon ironi i hans röst, faktiskt snarare stolthet. Tillsägelseerna upplevde jag som fullständigt berättigande, utifrån de risker som finns i en sådan miljö, och PU visade mycket överseende med barnen och sade enbart ifrån när det var absolut nödvändigt, när de gjorde bra ifrån sig berömde han dem. Stämningen i smedjan var god trots tillsägelseerna, även barnen verka tycka att de var berättigade, jag fick känslan att de var vana vid detta.

Även om några av barnen uppvisade bristande känsla för ordning så betyder det inte att upplevde aktiviteten i smedjan som tråkig, snarare tvärtom. Barnen föreföll vara hänfödda av aktiviteten och visade stort engagemang och upprymdhet under utförandet. De smide med iver och frågade mycket om järnbearbetning. Det framkom att de hade sett en film innan besöket

där järn bearbetades och efterhand som den järnspiral de tillverkade tog form och avslutades drog de till minne episoder ur filmen och fick aha-upplevelser. Kommentarer som: Det var ju så de gjorde i filmen, när han doppade järnet i spannen och sen bankade på den igen, eller: Så gjorde han när han delade den också, var vanliga. Järnspiralen, som klassen skulle få gemensamt, avslutades av PU eftersom tiden var knapp. När den var färdig fick PU högljudda och uppriktiga applåder av barnen som kallade honom för mästare, det föreföll som PU blev lite förlägen. Pojkarna verkade mycket nöjda med besöket i smedjan.

Lärarnas reflektioner

I informella samtal med lärarna frågade jag dem varför de hade valt att åka hit, vad de ville uppnå med besöket och om de hade läst in sig på ämnet innan de for till Vikingatider. Jag frågade också varför flickor och pojkarna hade delats in i skilda grupper. Lärarna var vänliga och besvarade gärna mina frågor. Jag fick lite känslan av att de uppfattade vårt samtal som ”pedagoger emellan”.

Enligt lärarinnan var barnen sällan ute på sådana här aktiviteter: Deras föräldrar åker aldrig någonstans med dom, dom är inte vana vid sådant här. Barnen bor i höghus och är nästan alltid inomhus, för föräldrarna tar aldrig dem någonstans. Hon pekade på det exemplet, som var mycket uppenbart under observationerna, att så fort de kom till en sådan här plats så letade barnen reda på ett par träpinnar som de började ”fightas med”, använda som svärd, eftersom de inte hade möjlighet att leka denna form av lekar i sin sociala hemmiljö. Detta sista yttrande föreföll nästan som ett ursäktande för barnens beteende. Lärarinnan påpekade också att barnen var väldigt omogna för sin ålder och när de beslutade sig för att genomföra detta här så hade lärarna vissa reservationer, att ta med dem till en sådan anläggning, detta gällde speciellt i valet av aktiviteter. Lärarinnan påpekade att de hade varit mycket tveksamma till att ha med bågskytten, de var osäkra på om barnen klarade det. Men efter talat med företrädare för anläggningen, så beslöt de att ändå inkludera denna aktivitet. Dessa yttrande från lärarinnan gjordes efter eleverna hade gått till de olika aktivitetsstationerna, dock befann vi oss i direkt anslutning till två av stationerna.

Att åka till en anläggning med en annan skolklass var också något nytt för eleverna, menade lärarinnan, vanligtvis skedde allt skolarbete inom den egna klassen och inte i samarbete med andra skolklasser. Det var ett nytt koncept med denna här resan även i en annan aspekt, framhöll hon, det var första gången som någon lärare gjorde ett sådant besök med klasser från denna skola.

Skolklasserna arbetade tematiskt, på två månaders basis enligt läraren, med olika projekt och detta besök ingick i projektet Tiden. Lärarna hade satt sig ner och diskuterat med eleverna om vad som kunde vara relevant och vad som eleverna ville lära sig om tiden. Då var de givetvis, menade lärarinnan, intresserade av klockan och läsa om tidszoner, sedan hade någon elev tagit upp om hur det var förr i tiden och då hade man tagit upp det här med tidsresa: Stenåldern hade de ju läst om men vikingatiden hade de inte läst om och då ville de lära sig mer om den. Enligt läraren hade de jobbat med detta tema i cirka två veckor, de hade sett film om hur man gjorde hantverk under denna tidsperiod och läst isländska sagor. Läraren hoppades att besöket skulle ge eleverna inspiration för fortsatta studier i ämnet, de hade skaffat sig en viss förkunskap men detta besök var det som de skulle bygga vidare på sedan.

Den genusbaserade uppdelningen berodde på att pojkarna tog för stor plats, tyckte lärarna, och flickorna kom i skymundan därför, för att flickorna skulle få mer utrymme, hade man skiljt dem åt.

Övriga reflektioner

Allt efter dagen fortskred och aktiviteterna höll på att avslutas, där var enbart en grupp kvar i smedjan, så ägnade sig större delen av barnen med stor inlevelse åt kubb eller Tors hammare i väntan på att de övriga skulle bli färdiga. Aktiviteterna skulle egentligen avslutas cirka kl.13.00 men för att alla grupperna skulle få prova på att smida så avslutades aktiviteterna först runt kl. 14.00.

Några av barnen föreföll vara trötta, rastlösa och uppskruvade, detta kom till uttryck genom diverse "bus", huvudsakligen utförda av pojkar. Där var några som eldade plast och andra brännbara produkter i härden och prövade att sticka ner sina skor i elden, "fighterna" med svärd blev efterhand alltmer omfattande, våldsamma och vilda. Detta gjorde att pedagogerna fick vid flera tillfällen säga till barnen och stoppa de farliga aktiviteter de ägnade sig åt. Det föll även på pedagogerna att städa upp papper, läskburkar och annat skräp som hade slängts på området. Lärarna ägnade sig åt annat. De föreföll använda en stor del av de här cirka fyra timmarna till att utforska anläggningen på egen hand och fördjupa sig i sina egna intressen om denna, prata med pedagogerna, ansvaret för barnen överlät de till pedagogerna som fick se efter dem.

Jag frågade flera av barnen precis innan aktiviteterna avslutades vad som de hade upplevt som roligast under besöket, alla svarade att bågskyttet hade varit roligast oavsett om de var pojkar eller flickor. Dock förringade de inte de övriga aktiviteterna, de framhöll att även dessa hade varit kul, men bågskyttet fick en överlägsen första placering. En pojke gav en väldigt annorlunda och osammanhängande beskrivning av vad jag uppfattade var hans personliga bedrifter vid bågskyttet. Med hjälp av ljud, häftiga gestikulerande armrörelser och enstaka ord återberättade han händelsen för mig. Jag fick dock inte klarhet i hur det gått för honom under momentet men han föreföll vara mycket positiv.

Vädret denna dag var kallt men detta föreföll inte påverka barnen i deras iver att genomföra de skilda aktiviteterna och jag hörde ingen av dem klaga att de frös, de höll sig igång med lek. Barnen verkade, när de steg på bussen för hemfärden, mycket nöjda med dagen på Vikingatider.

Intervjufrågor

Hur är den pedagogiska verksamheten strukturerad på Fotevikens vikingareservat/museum?

Vilka mål (långsiktiga och kortsiktiga) eftersträvar ni inom den pedagogiska verksamheten?

Vad för problem (huvudsakligen pedagogiska) har ni inom denna form av upplevelsepedagogik?

Vilken är er huvudsakliga målgrupp? Anpassar ni ert pedagogiska förfaringssätt till att bemöta skilda gruppers önskemål och behov?

(Foteviken) Er verksamhet är, så som jag uppfattat den, konstruerad utifrån rollspel. Har ni en intrig som besökarna deltar i? I så fall hoppas ni lära era besökare något specifikt med intrigen?

Vilken utbildning har era museumpedagoger? Vad för pedagogiska kunskapskrav ställer ni på de aktörer (lajvare) som ingår i verksamheten?

Utvärderar ni den pedagogiska verksamheten efter hand, för om nödvändigt kunna förbättra/ändra denna och kunna säkerställa att den håller god kvalité?

Vad framhåller ni som det viktigaste med denna typ av verksamhet, sett ur ett pedagogiskt perspektiv? Vad kan ni erbjuda i form av lärande som inte andra kan?

Vad önskar ni förmedla till era besökare? Ex. En upplevelse, historisk kunskap, så ett frö för ökat intresse om vikingatiden? Hur går ni tillväga för att genomföra detta rent praktiskt?

Arbetar ni (medvetet) för ett tematiskt eller integrerat lärande? Alltså att ni fokuserar (direkt eller indirekt) på fler ämnen i er undervisning, än att enbart förmedla historiska kunskaper?

Får ni mycket positiv feedback från era besökare? Får ni utifrån denna intrycket att de ni önskar förmedla har nått besökarna? Tar ni åt er av denna feedback?

Har ni gjort någon form av uppföljning bland era besökare hur deras besök har påverkat dem eller hur de uppfattade besöket retrospektivt?

Framgår det för era besökare att den bild av historien som ni erbjuder är en tolkning och att där kan finnas flera skilda uppfattningar om hur denna tidsperiod kan tolkas?

Intervjufrågor

Hur är den pedagogiska verksamheten strukturerad på Landskrona museum?

Vilka mål (långsiktiga och kortsiktiga) eftersträvar ni inom den pedagogiska verksamheten?

Vad för problem (huvudsakligen pedagogiska) har ni inom er verksamhet?

Vilken är er huvudsakliga målgrupp? Anpassar ni ert pedagogiska förfaringsätt till att bemöta skilda gruppers önskemål och behov?

Har ni övervägt, eller har ni rollspel i er förmedlande verksamhet? Exempelvis en aktör utklädd till en historisk person som fungerar som ciceron i en utställning.

Har ni experimentell verksamhet på Landskrona museum, och i så fall hur tar denna då form?

Vilken utbildning har era museipedagoger?

Utvärderar ni den pedagogiska verksamheten efter hand, för om nödvändigt kunna förbättra/ändra denna och kunna säkerställa att den håller god kvalité?

Vad framhåller ni som det viktigaste med er typ av verksamhet, sett ur ett pedagogiskt perspektiv? Vad kan ni erbjuda i form av lärande som inte andra kan?

Vad önskar ni förmedla till era besökare? Ex. En upplevelse, historiska faktakunskaper eller så ett frö för ökat intresse? Hur går ni tillväga för att genomföra detta rent praktiskt?

Arbetar ni (medvetet) för ett tematiskt eller integrerat lärande? Alltså att ni fokuserar (direkt eller indirekt) på fler ämnen i er undervisning, än att enbart förmedla historiska kunskaper?

Får ni mycket positiv feedback från era besökare? Får ni utifrån denna intrycket att de ni önskar förmedla har nått besökarna? Tar ni åt er av denna feedback?

Har ni gjort någon form av uppföljning bland era besökare hur deras besök har påverkat dem eller hur de uppfattade besöket retrospektivt?

Framgår det för era besökare att den bild av historien som ni erbjuder är en tolkning och att där kan finnas flera skilda uppfattningar om hur denna tidsperiod kan tolkas?

Intervjumiljöer

Foteviken

Jag gav mig av hemifrån i god tid eftersom jag var lite osäker på hur jag skulle hitta ditt. Dock, vilket var över förväntan, så körde jag bara fel en gång. Det blev en avvikelse på bara tio minuter, detta gladdde mig storligen. Runt klockan nio på morgonen kom jag fram till vikingareservatet. Det var en kall och fuktig morgon och eftersom det var mer än en timme kvar till min intervju så bestämde jag mig för att gå upp i vikingabyn för att insupa atmosfären där. Nedan för byn ligger där flera baracker och jag mötte några enstaka personer i arbetskläder medan jag gick mot byn, i övrigt var där få tecken på aktiviteter, bortsett från ljuden från den angränsande sopstationen och några lösspringande hundar. Vikingabyn ligger på en kulle som tidigare varit en soptipp, den omges av en hög vall på tre sidor medan den fjärde sidan är öppen mot havet. Vallen har vad som ska motsvara en palissad på sitt krön, dock är detta en mycket klen och undermålig konstruktion.

Jag gick upp för backen som leder upp till öppningen i vallen och passerade några olika skjul och bodar av olika utseende och storlek på vägen, dessa var säkert konstruerade efter eller inspirerade av historiska förlagor, dock var det oklart vilka. Vid öppningen till anläggningen står där två drakhuvud, av en halv mans storlek, som jag passerade och gick in i byn. Det skulle nu visa sig att Foteviken skulle förse mig med en ciceron under min kringvandring i byn, mot mig kom en svart schabradortik springande. Jag blev aningen nervös men satte mig ändå på huk och sträckte fram handen. Hon visade sig vara en vänlig och glad tik som följde med mig under större del av min utforskning av byn.

I byn finns där runt ett tjugotal hus av mycket varierade utformning, konstruktion och storlek. Huvuddelen är grophus eller aktivitetshus av olika form, som används för förvaring eller hantverk, möjligen sover man även i dem sommartid. De flesta husen är ihop byggda i ett kluster, där boningshus och aktivitetshus ligger sammanslutna i stadsgårdsanläggningar, men där finns även hus som ligger för sig själva. De flesta husen var låsta och förbommade och därmed var det svårt att få ett intryck av hur de såg ut invändes. Utvändes dock var det dekorerade med träsniderier, ornamentik av vikingatida förlaga, och lite varstans fanns där drakhuvud stående i anslutning till husen. På en öppen plats i byns norrände, stadens torg skulle det senare visa sig vara, fanns där straffredskap för rättsskipning. Där fanns ett vägnät i byn och rätt så stora öppna ytor. Vägnätet föreföll vara symmetriskt vilket inte var vanligt förekommande under tidsperioden vikingatid/tidig medeltid.

Byn gav ett autentiskt intryck, om man bortser från att där låg moderna verktyg och vattenslangar lite varstans och i några av de få hus som var öppna för insyn. Där fanns även "historiska föremål" utsprida i byn som exempelvis grytor som hängde över sedan länge slocknade härdar, en sax som låg på marken vid en arbetsställning (oklart vad dennas funktion var) och verktyg i smedjan. Det kändes som folket i byn i all hast låst och bommat igen sina hem och sedan gett sig av. Det var en lite kuslig känsla och min cicerons närvaro ytterliggare förstärkte detta intryck genom att spela rollen som det kvarglömda husdjuret. Jag är inte den enda som upplevt Fotevikens vikingaby på detta sätt Jackie Wahlgren (Wahlgren 2003, s.144) beskriver en liknande känsla under sitt besök i byn. Efter cirka fyrtio minuters rundvandring var mina händer stelfrusna, hade glömt mina handskar hemma, och mina fötter blöta eftersom jag gått i det blöta gräset som i stort sett fanns på alla de ytor i byn som inte var exploaterade. Jag begav mig i väg för att genomföra min intervju och hittade efter en stund receptionen, den var dåligt skyltad, där jag anmälde mig. Kort därefter kom Sven Rosborn ut och hämtade mig och vi gick in på hans tjänsterum. Sven gav ett vänligt och avslappnat intryck.

Efter ett kort utbyte av erfarenheter och utbildning, för att bryta isen och skapa en känsla av gemenskap, påbörjades intervjun.

Vikingatider

Jag anlände cirka tjugo minuter innan min intervju skulle börja i Löddeköpinge, parkerade bilen och gick för att anmäla mig i huvudbaracken. Jag blev förvånad över att finna en skolklass i full färd med att genomföra aktiviteter på platsen och ytterligare förstärktes min förvåning när det visade sig att Lotta (verksamhetsansvarig) inte hade meddelat pedagogerna om min intervju med dem. Det visade sig att den skolklass som var på anläggningen inte ännu hade avslutat sina aktiviteter. Följden blev att jag följde med, observerade, pedagogerna i arbetet med eleverna under den återstående tiden för skolklassens besök på anläggningen (cirka 45-60 minuter). Detta hade jag inte räknat med och var inte klädd för sådana aktiviteter, det var en kall och klar dag, och jag började nästan omedelbart att frysa. Eleverna höll precis på att avsluta sin lunch och nu återstod bågsytte och att göra en pärla, alla föremål de tillverkade fick de ta med hem. Tiden var knapp eftersom de hade en buss att passa. Christel (pedagog) drev på barnen att äta upp sin lunch, de hade grillat korv, så att de skulle hinna med de återstående aktiviteterna. Alla barnen fann sig i detta, de verkade inte missnöjda med situationen utan snarare förvåntansfulla, även om några av dem klart visade att ännu en korv hade smackat bra.

Där var 19 barn i denna skolklass och de kom, berättade pedagogerna från en landsortsskola. Lärarna (två kvinnor i övre medelåldern) var ständigt med grupperna, talade med sina barn och pedagogerna, uppmuntrade barnen och vid något enstaka tillfälle tillrättavisade dem i milda ordalag. Barnen lyssnade uppmärksamt på pedagogerna (Christel & PU) när de beskrev hur aktiviteterna skulle utföras och föremålets historiska bakgrund och funktion. I brist på andra ord skulle man kunna säga att barnen var disciplinerade och välmotiverade. Med stor skapariver angrepp barnen hantverket och koncentrationen var fullständig när de utförde dessa två aktiviteter.

Lärarynnorna och barnen var inte medvetna om min funktion under detta korta observationstillfälle, varken jag eller pedagogerna förklarade vad jag gjorde där. Jag höll mig i bakgrunden och försökte att hålla en låg profil. Dock fick jag intrycket att de trodde att jag tillhörde personalen och de föreföll inte påverkas av min närvaro, de var avslappnade, öppna och gladhögade. En pojke frågade mig vad jag tyckte om hans pärla och skojade lite med mig, han gav ett spjuveraktigt intryck och en lärarinna höll ett vaksamt öga på honom. Några andra barn som jag frågade vad de tyckte om dagens aktiviteter framhöll alla, att dagen hade varit mycket rolig. De hann precis avsluta aktiviteterna, innan bussen gick, och begav sig iväg. De föreföll vara mycket nöjda med dagen vilket lärarynnorna också var, de gav de två pedagogerna mycket beröm och tack.

Under observationstillfället började jag och Christel kort diskutera pedagogik, det framkom att hon var inspirerad av Dewey och Reggio Emiliaskolas pedagogiska diskurs.

Sedan följde jag med pedagogerna in i huvudbaracken där de bjöd på kaffe och vi satte oss vid deras fikabord. Pedagogerna åt lunch och vi pratade sinsemellan om allehanda ting i en vänskaplig och avslappnad miljö.

Pedagogerna blev påtagligt nervösa när jag frågade om det gick bra att bända intervjun men de gav inget nekande svar, de blev också mer fåordiga än de var före och efter bandspelarens slagits på och av. Intervjun genomfördes i deras lunchrum, vilket försvårade ljudupptagningen, eftersom andra anställda på anläggningen hela tiden passerade genom rummet.

Anläggningen i Löddeköpinge består av ett antal ihop ställda baracker, ett grophus där man har en smedja och ett aktivitetshus med lerklinade väggar. Mellan de två husen finns en stor härd och runt om på anläggningen gick där höns, av en gammal skånsk sort. Bredvid husen finns en bågskytte bana. Planteringar av buskar och träd inhägnar delvis området. I anslutningen till anläggningen, kanske hundra meter bort, finns en konstgjord sjö och ö, dock används inte denna i något syfte ännu.

Landskrona museum

Denna intervju genomfördes den 25/11 2004 på Landskrona museum. Intervjutiden var satt till kl. 13.30 och jag anlände några minuter innan och gick in genom ingången på västra gaveln. Museet ligger i det gamla artilleriregementets huvudbyggnad på kasernplan (regementet lämnade Landskrona i början av förra seklet) och är en vacker gammal byggnad, i typisk stil för denna form av militära byggnader. Jag gick in i trapphuset, Anneli Oxenstiernas Kontor är beläget på andra våningen, och tittade noga på trappan medan jag gick upp för den. Trappstegen har en fördjupning i mitten, många beväringar har sprungit upp och ner för dem, husets militära ursprung kändes inte speciellt avlägset. När jag kom upp på andra våningen satt Anneli i möte, planeringsmöte för julpyssel inför julskyltningen och jag fick vänta några minuter. Under tiden passade jag på att studera korridoren och rummen som finns här. Rummen på norrsidan har smidesjärn galler över dörröppningarna och längst med dörrrens fog sitter fortfarande fästena kvar för att kunna blockera dörren. Detta har varit arrestceller. Dörrarna på sydsidan har inget av detta. Mötet avslutades och vi satte oss vid ett stort bord. Jag förklarade varför jag ville göra denna intervju. Jag hade fått i den tidigare insamlad empiri ganska hårda angrepp på den traditionella museiverksamhet som jag uppfattade som överdrivna och onödigt hårda. Därför ville jag att även denna verksamhet skulle få komma till tals i uppsatsen. Därefter diskuterade vi min ursprungliga tanke med uppsatsen, genusdiskussionen, innan intervjun började.

